چەپکێک لە هۆنراوە جۆربەجۆرەکانی مامۆستا هەژار

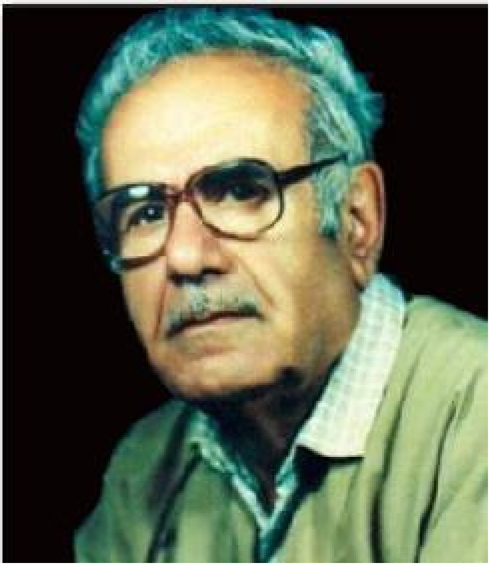

مامۆستا هەژار

سەرچاوە ماڵپەڕی گاگەش
www.gagesh.com

رێک و پێک کردنی شوانە
www.rojhalat.de

پێرست :　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　　لاپەڕە

بەرەو موکوریان	3
چوارخشتەکییەکانی حەکیم عومەری خەییام	56
هەر کوردم	118
نامرادێک	119
سوێندێکی گەورە	120
ئامۆژگاریی هەژار بۆ شێرکۆی کوڕی	123
من و بولبول	128
زەماوەند	130
سەیرانکەر	133
سەمای دارانە	134
بەزمی باڵدارانە	135
بە مراد گەیشتنی بولبول	137
جوێ بوونەوە	138
چەند جوانە !	139
جێی ئازایان	141
هێندێك لە پاڵەوانەکانی	142
گوڵی سەرچڵ	143
فریودرام	145
خەیاڵ دەکەن !	147
شۆڕش دەکەم	149
جا نۆرەی بەزمە	151
لە کوێ و لە کوێ ؟	152
چییان لەبەر دایە !	154
جل و خشڵی کیژان	155
چەند جۆر هەڵپەڕکێ	156
بەزم گێڕان	157
هەی لەو گۆوەندە	158
دەبینەوە هاواڵ	160
شەوێک لە زیندان	162
تەڵقین بە کوردی	165
فرمێسکی هەژارێک	167

بەرەو موکوریان

شەوە تاریکە کش و ماتە زەوی
کەوتە خەو کێوی، کەوی دار و دەوی
تووتەک و گوێن و کوند وشیارن
ڕۆژ وچانیانە بە شەو پڕ کارن
لەو هەموو جانەوەرەی وەردەکەوێ
نازەنینیش هەیە لای لایێی دەوێ
شنەبای وردە گوڵاو دەپرژێنێ
پێی سپێراوە گەڵا ڕاژێنێ
خوڕ خوڕی ئاوە لە بەفری سەر کەل
خۆش هەوای تێکەڵە زەنگی سەر کەل
سەگ بە دەم پرخەوە دەم دەم دەمڕێ
لە خەوا دیویە گورگ بەرخ دەدڕێ
بۆق لەسەر نوێنی قوڕین قیرەی دێ
سیسرە ژێی تاری شڕە و سیڕەی دێ
جار و بارەش کەڵەشێر دەخوێنێ
بانگ لە ئەستێرە دەکا بێدوێنێ
ئاگری شوان دەگڕێ لەو دوورە
بووکی خێوی شەوە ، تارای سوورە
گەشن ئەستێرە چ بەرزن، چ نەوین
گشتی پێت وایە ئەویداری زەوین
زۆر بە پارێزەوە هەست ڕادەگرن
بە هومێدێکەوە چاو دادەگرن

****

مانگ ئەوا تازە لە ئاسۆ دەردێ
کۆمەڵێ هەورە سپیلکەی بەردێ
وەک منالّی کزی باب ئاوارە

چاوەڕێ بوون وەگەڕێ دووبارە
وا ڕەوی مژ لەبەر ئەو پێوارە
گەش و ڕوون بوونەوە بەو دیدارە
بە لەز و هەڵپە هەموو زۆر بە دەون
هێندێ پێشڕەون و برێ دوا دەکەون
گش بەرەو پیری دەچن زووی بگەنێ
مانگ لە خۆشیان دەگری و پێش دەکەنێ
دیمەنی ڕوون و جگەر سووتاوە
ئاگری دووری بە تین و تاوە
یەک یەکی گرتنە هامێز ڕووخۆش
هەورییە هەور و لە ڕوویا ڕووپۆش
پاش گەلێ ماچ و لە باوەش کردن
تیشکی زێوینی لەسەر بەش کردن
چاك و خۆشی دەگەڵ ئەستێران کرد
کەوتە خۆ و بووکی زەوینی جوان کرد
ئاوی کانیاوێ کە وێنە نوێنە
دڵی خۆی داوەتێ دڵ بزوێنە

****

شەوەکی بوولبولە دەچریکێنێ
تا بە لاوک دڵی گوڵ بستێنێ
دە ئەتۆش هەستە خەیاڵی خاوم
من ئەگەر تۆم نەبێ، زۆر داماوم !
لەم هەژارخانەیە بمهێنە دەرێ
بمبە دەشت و دەرێ بمگێڕە سەرێ
دەست و بردێ شنەبام بۆ زین کە
جێم دەگەڵ خۆت لە هەیڤ دابین کە
سەیری خاکی موکوریم دێ بە دڵا

تا نەچووین خۆم و دڵ و تۆش بە گڵا
سەری هەڵبێنمەوە لەو مەڵبەندە
گەرچی لەش دوورە لەوێ دڵ بەندە
***

لاجان

دەشتی لاجانێ بەهەشتی پێشووم
هونەرم گەر هەبێ، لەو ڕا تێشووم
ئێرە بوو لانکی یەکەم دڵداریم
لێرە هەڵبوو سەرەتای خەمباریم
چاوی کارمامزێ خستیمیە کەمەند
نازی پێدام و دڵ و هۆشمی سەند
هێندە فرمێسکە لەوێ ڕشتوومە
هێندێ لەو ڕازە لەوێ ناشتوومە
بێتەدەر، گۆلە لە خوێناو پڕ خوێ
بێتە بەر، دڕک و گوڵی لێ دەڕوێ !
چاوی من بوو بە درێژیی شەوگار
ملەبارانی دەگەڵ هەوری بەهار
ڕادەمان دیدەکەم و ئەستێرە
کامی زۆرتر بە خەوی کەم فێرە
من و پەروانە دەمانکردە گرەو
کێ لە سووتان بەگڕە؟ من یا ئەو
گڕ و یار کێیە لە کێ جوان چاکتر
شۆقی یار دەردەکەوت ڕووناکتر
ژینی شادیم لە ژوانگەی نێژرا
بە بژانگم گڵەکەی دابێژرا
بۆ بزەی لێو تەمەنی لاویم گوشت
بۆ ڕوانین ، بە زووخاو چاوم ڕشت
نرخی ماچێکی دڵ و دینم دا

ئەمە چەرخێ بە هەموو ژینم دا
گەرچی نازدار و هەژار ڕێک نەدەهات
مەخمەر و کۆنە دەوار لێک نەدەهات
ئەوی من پێم گەیی دیسان زۆرە
بەخششی دەستی ئەوین چەند جۆرە
تووشی دەردی دڵی دڵداران بووم
شیاوی ناو کۆمەڵی خەمباران بووم
چاوی هەر سوورم و ڕەنگی زەردم
دڵی وا گەرم و هەناسەی سەردم
بیری سەرشێت و سەری شێواوم
چم نەبوو، پاکی ئەوین پێی داوم
گەنج و سامانی هەژاریم کە هەیە
سوودی سەودای سەری ئەو سەردەمەیە
شەوەکەی کورتە دەبا واز بێنین
دڵی هار چیدی نەهارووژێنین

***

ماسوو * (ماسوێ)

ماسوو، ئەو کێوە هەوارگەی دڵ بوو
جوانێ لەو نێوە گوڵی سەرچڵ بوو
لێک دەهاڵاین دەسەمل شەوگاران
ئەو بە ناز ، من بە نزای دڵداران

***

قازیاوێ * (قازیاوا)

چۆمی قازیاوێ لە خێڵی خاڵان
شڵەژاندوومی دەگەڵ منداڵان
خانووە ڕەملێنە لەلام خۆش بوو، بەڵام
لێم دەڕووخایەوە ، ئێستەش هەروام
***

پردی سوور *

پردی سوور ئاخۆ لەبیرت ماوم
بە نەمامی لە دەراوت ڕواوم !
سەردەمێک ڕێڕەوی دڵداران بووی
سەر لە ئێوارە مەکۆی یاران بووی
هەینوان جەژنە بوو دەور و بەری تۆ
بەزم و خۆشی بوو لە سایەی سەری تۆ
بەند و بەستێ هەیە بت بزوێنێ *
بشکێ ئەو دەستە دڵت دەشکێنێ

***

ئەوبەری گرد

گڕەبەردێ هەیە لەوبەر گردە
ڕوو بە کوردایەتی بۆ من پردە
دوور لە چاوی چەتە، کوردیم دێنا
لێرە دەم خوێندەوە، خۆم ڕاهێنا
***

باغی مکایل *

پێم بڵێ باغی مکایل. چۆنی ؟
هەروەکو پێشوو بە ڕەنگ و بۆنی ؟
دیمەنی سەوزە گیا و دارانت
چۆنە؟ چۆن ماوی دەگەڵ یارانت ؟
ئێستەکەش بۆ گەپ و بەزم و ئاهەنگ
دێنە لات کیژ و کوڕی شۆخ و شەنگ؟
لاوی دڵبەند و بە دڵ دڵتەڕ و ساز
کیژی پشتێند شل و چاو باز و بەناز
دڵ و لێو چەسپی یەک و دەس لە ملن ؟
دێنە باوەشت و بەسەرتا دەتلن ؟
دێتە گوێت ماچ و چپەی ئۆخەی و گیان ؟
بۆت دەڵێ "ماملێ" ڕۆژان و شەوان *
یان قوڵەی شینی توڵەی تارانی
دای گەمارۆت و نەوەك جارانی
باغی ئەوبەر بە بەر و فێنکی دڵن
یان لە بێگانە دژ و دڵ بە کوڵن ؟

***

داری خەزایی *

دارە تووی بەژنی خەزایی ماوی ؟
هەر گەش و دڵتەڕی، یان ژاکاوی؟
بە بەر و سێبەری ؟ کێ دێتە سوێت؟
کوردی خۆماڵییە میوانی نوێت؟
چاوەکەی تۆی دەنواند هەر ماوە
هەر وەکو چاوی هەتیو پڕ ئاوە ؟
***

گڕاو *

مەڵێ سوێراوە گڕاو جێ نزمە
بۆرە خزمێکی دوو چاوی کزمە
بەر لە خۆی کۆوە دەکا پێم وایە
شۆڕشی گەرمی لە بن سەر دایە

***

تاقە دار *

تاقەدار هەر بژی داری چاکی
بە ڕەگ و دڵ پتەوی بێ باکی
زۆر بە میوان و لە کەس ناپرسی
وەکوو بێکەس لە تەرەس ناترسی
جار و بار بێژە بە مەحمەدکانێ
گۆڕە سەرباز هەیە سمکۆ کوانێ ؟

***

شاری مەهاباد

دڵە وا شاری مەهابادە وەرە
کابەتە، ڕووگەتە، کڕنووشی بەرە
تۆزێ لەو خاکە بە سەر خۆتا کە
تۆزی نایابە لە دنیا تاکە
تۆزی چاوی دڵی نابینایە
لێرە کل بوو کلەکەی سینایە

لە چ جێ ناوی مەهاباد بێنی
بۆ هەموو چاوێ بەرز دەنوێنی
***

شاری ئازایان

هەر هەبی، شاری نەبەردی و مەردی
جوانترین پارچە بەسەشتی هەردی
ڕەوەز و لانی پڵنگ و شێران
جێی بە خوێن ڕژتنی خوێن مژ فێران
باوەشی گەرمی بداغ سوڵتانی *
لێرەوە تێپەڕی غەوسی سانی *
گیانی خۆی داوە بە تۆ شێخ بابا
باوی شادی بوو ئەگەر ئەو مابا
لە پەنات ورگی مەلیک زادە دڕا*
ئاگری مەرگی عەجەم لێرە گڕا
گوللە سێ تیری تفەنگی سمکۆ
کەللە سەربازی لە تۆ کردن کۆ
کۆمەڵی ژینەوە، ڕۆڵەی تۆ بوو*
بوونی بۆ ساندن و تۆڵەی تۆ بوو
هەر لە زوو ڕا بە هەوای لای لایی
پێت نیشان داوە ڕچەی ئازایی
ڕەگ و خوێن ، هێزی دڵ و ئەژنۆی بووی
خەو پەڕێن و دنەدەر هەر تۆ بووی
کیژ و لاوانی بەخێوت کردن
کێ دەزانێ چییە ترسی مردن !
ئەو کچەی خشڵی سەری پەلکی گوڵن
گرژی ڕووی دوژمن و ئاگر لە دڵن
ڕۆژی خۆشی کە بزەی دەم چەمەنن

ڕۆژی مەیدان بە مەرگ پێدەکەنن
کوڕەکان هەر وەکو دیمەن تەرزن
لای نەترسان یەکەمین سەربەرزن

***

هەرای (ژ . ك)

ڕاپەڕێ کۆمەڵی «ژی ، کاف » کردی
چەپەڵی دیلی لە داوێن شوردی
باغەکەت پڕ لە نەمامی بەر هات
کاتی خوێن ڕشتن و دانی سەر هات
تا لە سەرتا بلەرێ ئاڵاکەت
پاڵەوان بوونە فیدای باڵاکەت

***

ورە بەرنەدان

دوژمنت گەرچی بە زۆری و گزە بوو
دۆستە بێگانەکەش ئەو دەم قزە بوو
ناهومێدی کوڕی کورد ناناسێ
باش دەزانێ کە لە خوێنمژ ڕاسێ
خوێن ڕژا، ڕۆڵە کوژا، کەللە پژا
خوێن ڕژان خۆشە کە ئابڕوو نەڕژا
ناوی بەرزت لە سەرووی بەرزان بوو
بۆ گورگ لاشە عەجەم هەرزان بوو

***

خۆ بەخشین

گەرچی کەوتیتەوە بەر چنگوڕی دەڵ
گەرچی هێندێک لە چەمت بوونە چەقەڵ *
زۆر کوڕی وات هەبوو خۆیان بەخشی
خوێنی گەشیان گڵی تۆی پێ نەخشی
گۆڕی پیرۆزی حوسێن و قازی
باشترین بەڵگەیە بۆ شانازی

***

دڵدانەوە

نەچی دڵمەند بی لەوەی هاتە سەرت
زۆر کەسی وات هەیە بمرن لە بەرت
دوژمنت پێی وەنەبێ بۆی دەلوێ
کوڕە کورد خەنجەرەکەت بۆ دەسوێ
ئاو نییە خوێنی شەهیدان نەوتە
هەڵ دەبێ و هەل لە ژیان هەڵکەوتە
لاشی لاوانی وەبن گڵ کەوتن
وان لە لای ئێمە لەناو دڵ خەوتن
هەر بینا شۆڕشەکەت هاتەوە گەڕ
سەرنەوی بوو عەجەمی پاشەڵ تەڕ
خەنجەرم چەرمی لەبەر داماڵێ
خوێنی خۆی لاش و سەری ڕاماڵێ
وا بەگیر دێتەوە ڕێی نابێ هەڵێ
مەمکوژە و هەرچی دەکەی بیکە، دەڵێ
وا تەمێ دەکرێ لە فێرگەی شۆرش
تاوی دا و بچتەوە گۆڕی کۆرش

کوردەواری لە دەمی بێگانە
شیرە تریاک نییە وەك سندانە
ئەوی لای وایە ئەتۆی پێ دەخوردێ
دەبێ تاڵاوی بەدەم دا بکرێ

***

خۆشی دوا ڕۆژ

با بەخوێن لاچێ پەڵەی دەس پیسان
دەشەکێ لەو سەرە ئاڵا دیسان
لاوە کوردت هەیە ئاڵا هەڵ کا
لاوەیی ناشێ دەسی تێکەڵ کا
دەڕەوێ تۆز و تەمی ژێر دەستی
دەیگرین ڕەشبەڵەکی بەربەستی
پیس و چاو شۆڕ سەری پێ شۆڕ دەکرێ
گوڕی داگیرکەری پێ گۆڕ دەکرێ
لاوی ئازا و کوڕ و مەرد و ڕەندت
زۆر کچی گوڵبەدەم و لێو قەندت
شان بە شان دەس لە دەسا گۆوەندە
ڕێکی یەک دێنەوە شەندە و مەندە
پێ، کە دەیدەن بە زەوی بوولەرزە
زەردە لیمۆ دەلەرن لەو بەرزە
گۆڕە سەگ ئەو دەمە وا دا دەتەپن
تا زەوی زەوییە ئیتر لێت نە حەپن

***

خۆم چۆنم

من بەبێ تۆ کە دەپرسی چۆنم !
لە تەشەن دایە برینی کۆنم
دوور لە باڵات لە ژیانم زیزم
سیس و بابردە گەڵای پاییزم
چاوەکانم کە لە چاوگەت دوورن
وەك سەری کوڵمی کچانت سوورن
ڕەنگی خاڵ و کەزێیان جەرگی ڕەشم
وەك کەمەریان کز و باریکە لەشم
ڕەنگ و ڕووم زەردە نە وەک گەردنی زەرد
زەردی بێگەردییە ئەم ، ئەو هی دەرد
لەش بەبار ، تۆزێ ژیانم پێوە
لە لکە و وەک لکە باری لێوم*
نە شەوە شەوم و نە ڕۆژم ڕۆژە
داخ لە دڵ بوومە گرێی بەرکۆژە *

---

*گیانم لەسەر لکە و لە کەوتن و وەرین نێزیکە و وەك پەڵەیەکە بەسەر لێومەوە، وا دەزانن بارە لەسەر لێوم نیشتووە.
* وەك دوگمەی سەر سنگ و یەخەم کە لە سنگ نێزیکە و نایبینی و زۆر بەداخەوەیە و جەرگی کون کونە.

***

تۆ چۆن ماوی !

چۆنی تۆ؟ چۆنە دەر و کۆڵانت ؟
دیمەنی بەرز و خڕ و خۆڵانت ؟
هەموو لا کۆنە گراوی خۆمن
مەمی بێچارەم و زینن بۆ من

سروەکەی قۆرغێ شنەی بێگەردە ؟
وەك هەناسەی منە بۆ تۆ! سەردە؟
گەڕەکی شوان، دڵی هەر وا گەرمە
چاو ڕەقی هەر هەیە، یان چاو نەرمە
ئاوی گەرماوی شوجاع هەر شۆرە؟
شەوی جێژنان هەیە سەر لەنگۆرە؟ *
دیاری شایانە کە بدرێ پێشکێش؟
تور و کاهوو، کەلەمی شادەروێش
ڕزگەیی یادێ لە ئاوارە دەکا؟
مەولەوی دەردی دڵان چارە دەکا؟
نوێژگەیەکیش هەیە لەو دەور و بەرە
باغ و بێستانی مەلای سەلکە کەرە
ماڵەکەم یادی جوانی خێر بێ
هەر کەسێ ئەمنی لە تۆ کرد، کوێر بێ
سێبەری باو لە سەرم بوو ئەودەم
باغی شادی لە بەرم بوو، ئەو دەم
دوور خرام وا لە کەس و خوشک و برام
گێژی تاریکە شەوم، دوورە چرام
خاڵە سوورەت چ دەکا؟ هەر چاکە؟
یا خۆ داکەوتووە ڕێکی خاکە
خانەقای نەهری بە خوێن ڕەنگاوە
ڕێی شەهیدان بووە، بەڵگەی ماوە
گوێم لە شێخ قادرە بانگ ئاوازی
بۆ گەلی کوردە بە سەد شانازی
بەر بە سێدارە دڵت ڕانەچەنێ
بۆ وتەن بمرە ژیانت دەدەنێ
چۆنە مزگەوتی هەباساغامان ؟
تات و بەر سێبەر و تووی، هەر وا مان؟
وەکو ئەو سایە فەقێ دەخوێنن؟

وەکو من دەقنە لە ماڵان دێنن؟
کە دەڵێن ژینی مناڵی گەمە بوو
ئەودەمە جێ گەپ و گاڵتەم ئەمە بوو

***

گاڵتەی ئەو سەردەمە

خواس و سەرقووت و لە خۆڵا گەوزیو
پیتی چووی پەل بوو بە دەستی قەڵشیو
ئیو هییە، تەوغییە، شەگگە و چگ و پک
لیکی زاری دەتکاندم تک تک
وەك هەلووک لێر و لەوێ هەڵدەبەزیم
سواپ و شیشۆقە بۆ چارەی وەڕەزیم
مەزرەقم یار و هەوڵ مەڕمەڕ بوو
قۆچەکانیم چەکی ڕاو و شەڕ بوو
خازەڵی و حەنزەل و ئاورۆچکە بە گشت
تۆپەڕاکردن و کەری سووری بە پشت
یان مەلا تەق تەقە یان هەنگڵەشەلە
جێژنە بوو ئەو هەلە، ڕۆیی بە پەلە
جەغز و سووڕدانی بە دەوری خۆما
لەو هەموو چەرخە خولێکم بۆ ما
تازە وا بوومەتە گۆچان بە دەسێ
لێم وەدی دێتەوە حوڵەی مەرەسێ
ڕۆژێ ماندوو بە خەیاڵی شەو بووم
شەو لەبەر بەزم و گەمەم بێ خەو بووم
ڕێزە چوقڵێ کە لەسەر هەورازان
یاری برژانگی منن هاوڕازان *
***

دیسان گەڕەك و جوانەكانی

«سەرخڕێ» زۆرتری هەمووان بەشی تۆم *
کۆرپەیێکی خڕەکەی باوەشی تۆم
یەکەمین جێیەکی ، لێم دانا پێم
کوڕی خۆتم بتەوێم یان نەتەوێم
گەڕەکی«قوبڵە» نەبووین پێیدا
بێ سەر و شوێنە وەفایی تێیدا*
شیرنێک لێرە بەناز تەشیەکی ڕست
شیرنی کێوکەنەکەی لەبرەو خست
گەڕەک«ئەرمەنی»ە بەهەشتی گۆرین*
ڕوو لە هەر لایە دەکەی، هەر حۆرین
سەردەمێک چاو ڕەش و چاو شینێک بوون
بۆ سڕی جەرگی تەزیو تینێك بوون
«سەرپلوسک» دڵ و چاوم لەوییە*
بەرەگە و ڕێڕەوی ئاسکی کەوییە
سۆفی گەر بەزمی بەهەشتت گەرەکە
توێژێ باوێژە، وەرە ئەم گەڕەکە
« پش قەلا» دێن و دەچن ئێواران
دەس لە مل تونگە لە شان نازداران
تاخی«حاجی حەسەن»ی لەو پەڕییە*
حەجی سەرویشکی نییە، دڵ تەڕییە
دڵبەخەم وەرگەڕێ زووی دێننەوە جێ
گەرمە ماچ خێرە لەجێ دەچنە حەجێ

***

ناو بازاڕەکە

بۆ هەژار دیتنی بازار دەردە
دەس کە والایە دەسی لێ بەردە
تۆ بڵێی، تازە بخوێن تێر و تەسەل
چای عیمادیش و کەبابی حەمەشەل*
خەڵکی بازاڕە کە هەروا مەردن !
گوڵی بەر دۆست و لە دوژمن بەردن!
چاخی دژواری لە مەیدان دەچەقن
تای تەرازووی یەك و تێکڕا دەتەقن!
هەر بە بێگانە دەکەن گاڵەی خۆش
دەردی سەرتیپە تەماتەی بێهۆش ! *

***

بەستێن *

دڵە سەیرێکە لە دەم بەستێنێ
دیدە مەستێک لە منت نەستێنێ
چاوکەژاڵانی لە چەم ئاو دێنن
دەم بە جادون و دڵان دەڕفێنن
پرچە پڕچینە، کراس هەر چینە
هەر نزای گیانە لە ڕێی ئامینە

***

چوار چرا

چوارچرا ڕەنگە ببیسی دەنگم
وام لە سەر تێزە هەواخوای جەنگم
بەشخورا و مەرگی دەوێ ئاشتیخواز
گرێی دار ناشکێ بە بێ بیور و پواز
تۆزێ ڕاوەستە، ئیتر گوێ هەڵخە
ڕاخە کەوڵی عەجەم وخۆی هەڵخە
دەچەقێنینەوە داری تۆڵە
شاخی شاخدار دەپەڕێ بۆ کۆڵە *

***

کوچەی جوولەکان*

ڕوو لە کۆلانی جووان کەین نامە
لە هەمووی بیرەوەری خەییامە
ئەوی تێی نەچووە دڵی پڕ لە خەمە
تەنگ و تارێکی هەبێ: پرچ و دەمە
ئەو کچە (جوو)انە کە مەی دەفرۆشن
نازی چاوانە بە مەی دەفرۆشن

***

جا چبکەین ؟

لە هەوار «مامڵێ » مریەم بێنێ
هێند بە ئارامی کە شیر نەڕژێنێ
جوانە چارۆکە بە دابی بڵباس
لە پەڕی مێشێ تەنک تر بێ کراس

ڕەنگی خۆش بێتە پەنای دەنگی خۆش
شێت و شوورن دەمی خۆش بیر و هۆش
بەستەیێکی من و ئاوازی ئەو
ڕازی دڵخوازی من و سازی ئەو
وەرگرین بادە لە دەست مەیکێڕێ
خۆش و مەستانە بڵێین چەند دێڕێ

***

بەستەکە

ئەی مەهاباد گوڵی سەرتۆپی زەوی
زیاد لە هەر جوانێ وەبەر دڵ دەکەوی
هەر کەسێ جارێ ئەوتۆی ناسیبێ
خۆش و جوانتر دەبێ چیدی دیبێ !
کێیە ژیا بێ لە بەهەشتی خوادا
دڵی هەڵدەگرێ کە لای لێ لادا!

***

ئەدی بۆ بێ دەنگن !

هۆنەر و نووسەرەکانت لە چییان
چۆنە تا سەر بە هەوای تۆ نەژیان ؟
«خاڵەمین» زیرەک و پسپۆڕی چییە
چاوی سوور و تەڕی وشک و سپییە!
تۆپ بوو، ئەو تۆپی کە دەیگرت بە زوخاڵ
گەنم و جۆ چاندنی هەڵنا بە تەماڵ !
« سەوزە سیس» ناوی دەنێ کاری بەجێ
نیوە نووزەی مەم و سیامەند و خەجێ
ئەمە دەرمان نییە بیفرۆشی بە گەل

دەردی زۆری دەوێ شەل دەرچێ لە زەل
«هێمن» ئەو بولبولە سەر بێ تووکە
چۆنە لێی نایە چ جووکە و نووکە !
کوانێ ئەو سینگە کە «ماژینۆ» بوو !
سەر لە مەیدانی نەبەردا گۆ بوو
وەکوو بیستوومە لە مێروولە بەزی
دڵی وا گەرم و گوڕت سەیرە تەزی !
کوا تفەنگی دەس و ڕاوی کامە !
گۆشەگیری چییە ئاغای دامە ؟
بۆ دژە و ئەژنۆ دەباوەش دەگرێ
یان بە سەربەرزی بژی یان بمرێ !
نیشتمان هەر کەسێ بۆی بمرێ ، نەمرد
لەشی سەر دۆشە کە هیچ بەهری نەبرد

***

دەبا بیشێلم

لێم گەڕێ دڵ بە زوخاو و خوێنم
با لە دوور دوورە برام بدوێنم :
کاکە مەرجی من و تۆ کوا وا بوون؟
کەی تیانا بوو لە یەکدی جیابوون ؟
هەرچی دەرد و کوڵە بەر من بکەوێ
تۆش وەکو خۆشی بەجێ مێنی لەوێ؟
بیر و پێنووس و دەس و دڵ یەک بوو
دوانەیەك بوون و بەدەم یەک چەک بوو
تۆ ئەویندار ی تەلان و بەرد بووی
دژی سای گەردەن و زێڕی زەرد بووی
سوێند و پەیمان بوو نەگۆڕێی، گۆڕای
وازی وازی لە سەری دای، دۆڕای

بولبولی کورد وەکو قەل دەنوێنێ
بێژی بێ بۆ کوڕی شا بخوێنێ
باڵی بشکێ و پەل و پۆی هەڵبوەرێ
مەل بکا زەمزەمە بۆ جاشە کەرێ
ئەوە چت کردووە بێ من، هێمن ؟
تێر و تانەت فرە لێمن، پێمن
نەت کرا بدڕی لەخۆت ئەو پەردەی
دەس لە گۆشتاو و پڵاوێ بەردەی !
لێم ببوورە کە ئەوەند بەر لۆمی
شینە بۆ خۆمی دەکەم، تۆش خۆمی
ئێستەکەش نەچوە بچێ ، چوو ڕۆیی
وەرەوە ناو گەل و خزم و خۆیی
بۆ گەلت بێژە هەتا ڕۆژی مەرگ
بێ منەت، بێ تمەن و نان و بەرگ
ڕکە ڕاکە و ببە هاودەنگی خۆم
بێ کڕێژ بە و ببە هاوڕەنگی خۆم
با دەسەومل مەلی بێچاران بین
هەر «هەژار هێمن»ەکەی جاران بین
نیشتمان وەک مەلە، نووسەر باڵە
هەر مەلێ باڵی شکا، جێی چاڵە
دڵە وشیار بەوە مەستی بەستە
ڕێ و شوێن بەرمەدە،خۆ دابەستە

***

گەشتێك بكەین

بەرەژێر ببیەوە، نوێژگەی سورە
زۆر مەلای لێن، کە نەچووم بمبوورە
لەو مەلایانە یەکێ زل جاشە

خەرتەڵە و چاوی لە پێنج شەش لاشە
تاخی «دارۆغە»یە جێی بیرەوەری
بیر ئەوێستاش دەگەڕێ دەور و بەری
ترسی دارۆغە نەمابوو ئەودەم
دڵ بە ئاواتێ ژیابوو ئەو دەم!
«کۆپین ئاوا» دڵی هەر ئاوا بێ
زۆر دڵاوا بوو سپاردەی خوا بێ
تیری چاوبازێ لە جەرگم ڕاچوو
کوشتمی و خوێنەکەشم هەر وا چوو

***

لەسەر داشامەجید

وام لەسەر «داشەمەجید» وێستاوم
گیانە گەش بۆتەوە، ڕوونن چاوم
دڵە بێ دیدەنی ئەم دیمەنە کە
«لالەباس» دیارە لە گۆمی« تەنەکە»
«مێشە کورتانی» ببینە و«یەرغوو»
بێرەدا باری مەنیج تێپەڕ بوو
دڵگوشایە و گەشە «باغی سیسە»
ترسی ئەو ناوە لەو چاوی پیسە
ئاوی ئەسکەندەری لە شوێن وێڵ بوو
لە کن ئەو ئاوە خناو و لێڵ بوو
«کانی مام قەمبەر»ە لێی بڕوانە
دیمەنی جوانی دەمی جێژنانە
پڕ کەژاڵ، ئەو کەژە زەرد و سوورە
چت دەوێ بەر دەمە، هەر خەم دوورە
پیرە سەر سەوزەکە«ئەسحابە سپی»
بوویە پێشێلی عەجەم بۆیە کپی؟

تووکی تۆ وەرگەڕێ تەختی تاران
تا بەهار ببیەوە جێی دڵداران
« گومبەزان» جێگە نیاز و ڕازە
چیت نیازە وەرە لێی بخوازە
کورد و ئازادی بە یەکتر شاد بن
دوژمنان ببنە گڵ و بەر باد بن
«باغی شێخی»گوڵی ناو باغانە
سەیری هەتوانی جگەر داغانە
سەر لە ئێوارە سەرێک هەڵبێنە
ژین وەسەر بگرەوە خەم بپسێنە

***

ماڵاوایی

چۆن وەها شارێ لە سەر دنیا بێ
بە خەیاڵا دێ کە مانگ ئاوا بێ
سا مەهاباد بە هومێدی دیدار
تاکو دەت بینمە ئازا و ڕزگار

***

با لە شار دەرکەوین

داوەتم دێنەوە بیر « زاوا و بووک»
وەك سەری هێمنی تۆڕ و بێ تووک
لێرە«لاچین» وەرە « شیلاناوێ»
کۆنە لانمانە بمێنین تاوێ
شایی هێمن بوو هەژار هەڵدەبەزی
دۆیەکی هاتە دەسی و جەرگی تەزی
***

سارەوانان

ساروانانی تەمەن خۆش ئاژۆن
بێ وچان دەیدەنە بەر تازە و کۆن
«سارەوانانە» دڵت بۆ لادێ
هیچ لە دڵتا هەیە یادی یادێ !
بە نەمامی گەش و شەنگ و شل بوو
بە نەکامی بەرەو مردن کل بوو !

***

بەسری

لەو بەرەت « بەسری» دەسی دز ببڕە
لەو سەرەت ئارەقی ماندوو بسڕە

***

سەری سوڵتان

«سەید وەقاس» هەر بەگەڕی ڕەشبەڵەکی
وەکو جاران بە کڵوك و کەڵەکی!*
خۆشی بۆ تۆیە دراوسێ جوانی
دۆستی تۆن «قەمتەریی» و«دەرمانی»
لایەکت «چۆمی مەجیدخانی » بەرین
ماڵ و قۆپی هەموو پڕ پۆڕ و پەرین
ڕاسپێرە لە قەلا بۆ « کاکم»
هیچ قسەی ماوە! دەڵێ بێ باکم !*
گەیوەتە کوێ ! شەڕی ئاغاو گوندی!
سەیری دنیا کە چلۆن بوو، چن دی !
کۆنە « سوڵتان» و«سولەیمان »ڕێوین

شێت و خوداری ختەی بێ خێوین *
کۆسە بۆ ڕیش دەگەڕا و بۆ جاشی
داشی هات کلك و سمێڵی تاشی *

***

ئیسا کەند*

باشە شەوباشێ لە« ئیساکەند» کەین
یادی یارێکی دەم و لێو قەند کەین
شاڵ شلێ، چاو بە کلێ، لێو ئاڵێ
چۆیلەکێک بووم بە دەسی منداڵێ

***

سەیدی کاکەجان*

«کاکەجان » پیری «سەهۆلان » هەر هەی
نیاز ڕەوای لاو و کچۆلان هەر هەی !

***

بەرەو پیر

گیان لە ڕێ چوونی بەلەز دەمدا هان
کەوتە بە کێشەری « پیری بورهان»*
مانگە زەرد بوویەوە؟ ڕۆژت دیوە؟
دیارە تۆ بەر لە منت ناسیوە
دڵە دامرکێ ، خەیاڵ لێم لادە
گیانە بۆ دیتنی پیر ئامادە
«کانی دولمانە » لەسەر ڕێگامان
خۆت بشۆ بێ چەپەڵی بێ ئامان

جێ گەلێ پاکە ئەتۆش خاوێن بە
بۆ هەموو سووچێ دەسە و داوێن بە
لە «لووساوکان»ەوە خۆش ڕاببرە
دەس بە دەم نەوسی چنۆکا بگرە*
لە هەموو لاوە گوڵ و گوڵزارە
شینییە ، جوانییە، ئاوە و دارە
دڵی شێت چەپکە گولێکیش بچنێ
باشە هۆشی هەبێ هێشوو نەڕنێ

***

گومبەز

گومبەزی سپیە وەکوو ڕووی پاکان
پاکە وەک گیان و دڵی دڵپاکان
سەدەفە و گەوهەری یەکتای تێدا
بارەگاهێکە شەهەنشای تێدا
ماڵی سەرخێڵی خودا ناسانە
بێرەدا چوونە بەهەشت هاسانە
لێرە کەشکۆڵی هەژاری تژییە
هەرچی ئێرەی هەیە، چاوی لە چییە!
ڕۆژێ تینی بە گەشە و تیرێژە
ڕۆژێ دینی گەش و تیشک ڕێژە
تیشکی ئەو کاری بە خۆڵ و خاکە
شۆقی ئەم گیان لەبەری ڕووناکە
گیانە تا هەل هەیە لەو جێ گەورە
بدە حەو جاری وەکو حەج دەورە
لێی بپاڕێوە، نزا لە خودا کا
با گرێی کاری هەژاران ڕا کا
کوردی بێچارە هەتاکەی دیل بن !

تۆق و كۆت هاودەمی پێ وو پیل بن !
خوا نەناسان و چرووک و پەستان
بەس بگەوزێن لە چیای کوردستان
بەرزەیی هەوری لە کەژمان هاڵێ
زبڵ و زاڵی دەسی زۆر ڕامالێ

***

سەید ڕەشید

وەرە سەر گۆڕی شەهیدی دڵتەڕ
هەموو دنیا لە بەرێ، ئەو لەو پەڕ
«چاوەشی»پیر بە هەوای زانستی
لە ملی شێری دەخستن ڕستی

***

نورانی و مەولانا *

گۆڕی نوارانییە، مەولانایە
کەسی وا گەورە لەمەوەلا نایە

***

لەسەر گۆڕی دایك و باب

گیان وچانێ لەسەر ئەم دوو گۆڕە
دڵە خوێن هەڵ بدە، چاو داچۆڕە
دای و باب لێرە بە خاک ئەسپێران
بە پەکوو بوومە پەپووی جێ وێران
***

دایک دەدوێنم

دایە شەوگاری درێژ گریابووی
بۆ کوڕت دڵ بە نزا و بریا بووی
دەتەویست تاکە نەمامی ساڵت
بەری شیرن بێ لە ڕۆژی تاڵت
گوڵ و لک بلکێ بە دەور و بەریا
ئارەقت بسڕی لە بن سێبەریا
برتە ژێر خاکەوە ئاواتی دڵت
هەر بەهارت بوو وەرین پەلکی گوڵت
ئاه و زوخاوی دڵەی پڕ سۆکەت
دڕوو دەڕوێنێ لە بان گڵکۆکەت

***

ڕوو دەکەمە بابم

باوە، نیازت بوو وەکوو تۆ وابم
لە جیهان دوورە پەرێز، بۆ خوا بم
پێت وتووم چەندی لە تۆم پرسیوە
نیشتمان دۆست بە، خودات ناسیوە
هەرچی فرمێسکی هەژاران بسڕێ
بۆ دوا ڕۆژی بەهەشتێ دەکرِڕێ
نیشتمانم کە ڕوانیم، دیلە
باغی وا خۆش بەرلا و بێ چیلە
تورکی تورِ، تورِی دەدا بۆ بەرپێ
لێی دەگەوزێن عەرەبی بێ دەرپێ
مشکە کوێرەن عەجەم و ڕیشە برِن
خێوی باغ برسییە، ئەو تێر و مرِن
نیشتمانم کە دەویست، کەوتە دڵم

بێم و پەرژینی بکەم باغی گوڵم
وارشی گاڵە درێ و دەربەست بێ
بەس لە داگیرکەری پەست، پێ پەست بێ

***

چ هەژارم نەدی، وەک کوردی هەژار
چاو بە ئەسرین و، سڕی دەس زۆردار
خێوی خەرمان خڕی بێ نان دەنوێ
گەلە خوێ پێوە نەبێ داس بسوێ !
خۆی، ژنی، کیژ و کوڕی کووڕی مەڵۆ
وەکو جووچک دڵە لەرزەی لە هەڵۆ
گەنم و جۆ، ڕۆن و خوری و تووتن و نەوت
گۆشت و میوە و بەری لێڕی شەش و حەوت
هەرچی داهاتە لە لادێ و شاران
بگرە هات ! ئەنقەرە، بەغدا، تاران
گورجێ دەیقۆزنەوە دەستی بە خوێن
نانی پاک بەو دەمی پڕ جوێن دەجوێن
هەستی من ویستی کە دەستیان ببڕم
لە هەموو چاوی تەڕ ئەسرین بسڕم
ئەو دەمەی دابدڕم کورد دەخوا
لای هەژاران بم و نێزیک بە خوا

***

چم بەسەرهات !

سەربەخۆ کەوتمە شوێن ئاواتم
دوور لە تۆ تووشی نەهاتی هاتم
ئابڕوو تایەک و حیزی تایەک

سەرپشک تەک بدەمە هەر لایەک
خوێڕیەتی خوو بدەمێ نان زۆرە
دەفڕێ نامووس و شەرەف پێخۆرە
دەستی پانم لە بنی باخەڵ گرت
ئابڕووم ویست و سەری خۆم هەڵگرت
ئەوە چەند ساڵە کەوا دەربەدەرم
لە گوتن نایە چ هاتە سەرم
ڕوو لە سووچم، وەکوو تۆز بێ بایەخ
عاسمان لێفەیە هەردم ڕایەخ
هەر بەلای بووری گرێی دا هێڵە
شووم خەتی خۆشە لە کێڵگەی توێڵە *
جوانی وەک ژینی کوڕێنیم دەرچوو
سپیەتی ڕووم خزی بۆ مووی سەر چوو
زەردە بۆ لێو کە دەهات لاڕێیە
پەڕیە سەر ڕوومەت و تاپۆی پێیە
خەم ڕەوێنم خەمە، کەس هەر کەسەرە
دەردی دڵ چاری دڵی دەربەدەرە
خۆشی وەک ئێوە مەگەر بێتە خەوم
گەر هەبێ جێگەیێ لێی وەربکەوم

....

1- ڕوو لە گوناهم. یان وەك تۆز فڕێ دراوەمەتە قوژبنەوە بێ قیمەت.

2 ـ هەر بەلایەکی ڕابرد نیر و ئامووری دابەست. شێوەردم خەتی ورد و خۆش بووە لە کێڵگەی نێوچاوانم. یان نەگبەتی ئەوەندەی مەشق کردووە خەتی خۆش بووە و خەتەکانی گنجی نێوچاوانمە.

....

چاوی ژیرم هەبێ خەو بنوێنێ
نوێنی زبر و تەڕی نەی تۆرێنێ
وشک و زەرد، لەش بە دڕک بەر لێژم
سووک و بەر باد و بە سووڕ و گێژم
قانگەلاشێک و لەبەر دەم باوە
یان تەلاشێک و بەسەر دەریاوە
گا بە شێواوی لە چۆڵێ دەکەوم
گا لە گێژاوی شەپۆڵێ دەنەوم

***

هومێدم هەر ماوە

لەو جیابوونە کە جێگەم جێ ما
شادی داکەوت و هومێدم پێ ما
ڕەنجەڕۆ بووم و لە ڕۆ نارەنجم
تا هومێدم هەیە خاوەن گەنجم
دڵ بە ئاواتەوە ماوەی بدرێ
پارچە پارچەی لەت و کوت گەو بکرێ
باغی زێد بێتەوە دەستی خێوی
دەستی کورد بچنێ هەنار و سێوی *
پڕ نەمام بێت و نەمام پڕ گوڵ و چڵ
چاو پەپولێک بێ لە پەرژینی بە گوڵ
گیان بە هەر لایەکی باغا بفڕێ
گەشکە بێ و چاوی بە گریان بسڕێ

....

* سەیفو القضات، شاعیری موکریانی لە شیعرێک دا دەڵێ :
«تاکەی لە باغی خەڵکی بە زیزی و بە ملکەچی
خۆشە لە باغی میللی چنینی هەنار و سێو ».

....

ئەو هەڵە هەڵیە لە عاسمانی کورد
سەربەخۆ سەرکەوێ لای وابێ نەمرد
لەش لە لای ئێوەوە بسپێرێ بە خاک
خۆشە لای دایک و کەس و باب و کاک
خواش کەسی بێکەسە بۆ ڕۆژی ژمار
زۆر دلاوایە دەبوورێ لە هەژار

***

دیمەنی گۆڕستانەکە

گیانە بڕوانە چ گۆڕستانە !
جێ وچان و خەوی چاو مەستانە
سوور ئەوا پێتی دەڵێ شللێرە
کۆڵمە ئاڵێکە لە ئاخا لێرە
ئەو وەنەوشەی کە لەسای دارانن
شینی سەر شینی گرۆی یارانن
خاك و خۆڵی هەموو گەنجە و سامان
چاوی بادامی لە ژێر بادامان *

***

جۆگەی قوڵقوڵە

لاکەوە دڵ پڕی زوخاو و کوڵە
وەرە سەر قوڵقوڵە فێنکایی دڵە
مستە ئاوێکی بە ڕووی دڵ داکە
ڕوو بە ڕووی تەکیە دەبین ئەو ساکە
***

خانەقا

خانەقا دار و دەرت چیمەن و چیم
لە هەمووی هەڵدەقوڵێ بیرەوەریم
تات و ئاوی ، بەر و ناوی حەوشان
هەر لە میحڕابەوە تا جێ کەوشان
میچ و بان ، ڕێڕەو و مافوورە و بەڕ
تووەکەت، ڕێزی چنار و عەڕعەڕ
وشك و تەڕ حەوز و دەر و دیوارت
تازە و کۆن و خویا و پێوارت
ژوورەکانت چ لە بەردن چ گڵن
حوجرەکان. گشتی لەمن نوشتە دڵن
داخۆ ئێستاش وەکو پێشوو ماوی !
دڵنیا و دڵگری پیر و لاوی !
پیت و بەهریان هەیە لاوی دڵسۆز !
سۆزی دڵیان هەیە پیری پیرۆز !
کێ لە جێی« جەعفەر»ە بۆ ئاوردوو !
کێ هەڵی دەگرێ سەوەی پڕ نردوو !
کێیە وەکوو «حاجی» نەهێڵێ چەپەڵی
کێ بەفر دێنێ لە جێگای «شخەڵی »
«شاپەسندێ» هەبوو میکایلی گەل
ڕیشە جوار گۆشەیەکیش زۆر تەوەزەل
مامۆستا مەنگوڕەکەم حاڵی چییە ؟
«شێخی شامی» وەکوو ڕیش سپییە ؟
کێ وەکو« سەید»ی دەس و دڵوازە
تووتنی کۆنی هەبێ و چای تازە ؟
«مەمەیار» «کاکی مەلازادە»ت چۆن ؟
کێوە چوو تازە موسوڵمانی کۆن ؟
کەلله زل پیری فەریک» چی لێهات؟

شێری بەگزادە گەڕۆکی دێهات
کێ لە جێی ئێمە فەقێ و نان خۆرن
تەمەڵ و بۆرە کەمن یان زۆرن ؟
هاودەمی ئەودەمە سێ شێخازدەن
داخوا بۆ ڕاوە کەوان ئامادەن ؟
خێوە کەو هەر هەیە قیڕە و سوێندی
بۆنی با هات و کەوی شەو خوێندی
قازیەک و مینە و دەورێشێک بوون
هاو دزی شەو لە مریشک و قەلەموون
کێیە پیر؟ کێیە منداڵ؟ کێ گەنجە ؟
کێیە پێم خۆش بووە؟ کێ دڵ ڕەنجە ؟
کێ بووە ؟ کێ چووە ؟ کێ وەك خۆیە؟
دێ و دەچێ ژین وەکوو ئاوی جۆیە !

***

شێخ محەمەد

سەروەرێکت هەیە پێی دڵشادی
تا ئەوت ماوە لە خەم ئازادی
خۆشەویست« شێخ محەمەد»ی ڕیش سوورە
لە خودا یار و لە دنیا دوورە
چۆڕە ئاوێکە لە دەریای بێ پەی
دڵی دەریایەکە پەی پێ نابەی
وا لە جێی پیر و بە بیریش پیرە
لە نەزان شێرە، بە زانا ژیرە
سەد بری هێندە برای نەبوایە
پاك و بێ گورگە بۆ ئەم کۆگایە
تووک سپی زیانە لە پەمبۆ تۆزێک

ئابڕووی هۆزێ دەبا ڕەشبۆزێک

***

بەرەو دۆڵی ئاجیکەند

باغی فاتێ مەڵێ بووری و خۆی بوارد
گەردن ئازاکە گەلێک میوەم خوارد*
دامە گوارتە گوێ لەسەر دزیەکی باغ
باغەوان لێم دەگەڕا دەس بە پەیاغ

***

وا شەڕەفکەند پڕی شۆخ و جوانە
کوڕە شێخ تووڕە دەبن مەڕوانە
جێی دڵە باغی مەلا و ئاجی کەند
هەر گوڵە و بولبولە هەر سازە و بەند
باغی باخچان و نەمامی ساوا
چۆن دڵاوایەکەماڵی ئاوا
هەرچی گێلاس و بەڵاڵووکی خوارد
سەری هەوساری بە زاری ئەسپارد
سێو و مێو بەردەڵە قەیسی بەڕمێن
ئەوی زۆر تر گز و فت دەن هەرمێن
گەر بکا چاوی خومار ڕزگاریت
وای بزانە لە بەهەشت ڕێبواریت
بێ ترس بیخە سەرت تەشتی تەڵا
نۆبەتێ زۆرە مەچۆ تازە قەڵا
چاوگە سەر ئاشی خوراسانەش بێ
خۆشە ئەو بەندە لە سەر چاوەش بێ
« گەردشی چەرخە مەداری مەلەکە
ئاشی شێخ بابە قەتاری گەرەکە»

دێتە دەر ئاوێ لە سایەی داران
چارە بۆ کۆخەڕەشە و بۆ ماران
با وەخۆین من عەجەمم کۆخەڕەشەن
دەشگەنە ماری مژی مژ بە ڕەسەن
سەردەمێک ببوە بەهەشت ئاشی گوڵان
گیان لە زانست دەگەڕا و دەم لە چڵان
«سەردەراباد »نەچی خێوی لێیە
بە تەنێ باری هەژاریت پێیە
لەم «عەزیز کەند»ە بە ناو باخچێک بوو
جوان و بەرچاو و لەبار و ڕێک بوو
سەری سەودام هەبوو لام دایە کنی
کاڵە هەرمێم کوشی، سنجووم نەڕنی

***

تەرەغە

تەرغە خۆشی سەرت هەر بەرزە
لێک جیابوونەوەمان چەند وەرزە ؟
یاری ڕاکردوو دەمی ڕابردوو
وا بەسەر تۆوە کڵاو بابردوو
هەر لە لانن! دەمەوێ سەیری بکەم
سەنگەری سارمی خوێن ڕێژی عەجەم
دێنەوە بیر کوڕی کورد، مەرگی دەوێ
ئەو سەرەی ناوێ بە حیزی بنەوێ
کارگ و ڕێواسە بەهارانە بەرت
وەکوو جاران کوڕ و کچ دێنە سەرت !
گەنجی ئاواییەکە چۆنن ! سازن !
دڵتەڕن ! دەس لە ملی دڵخوازن !

جوانی ئەوساکە ئەوێستا پیرن !
هیچ لە لات وایە لە من دڵگیرن !
جوانی جێما کە نەمام لەو نێوە
داری دوری بەری پیری پێوە
تۆ کە قیت ماویەوە بارت بارە
هەڕەمەی جوانی لە تۆ ڕا دیارە
باخچەیە سەریەتی چواردیوارە
پاش بڵاغە و قەرەڵی و نۆبارە
کانییە ڕەش لان و مەکۆی چاوجوانان
بەند و باون لە دەمی خۆشخوانان
زانین ئاوات کە لەبن باڵایە
گش لە لاوچاکی دەسی باڵایە

***

یادی دڵدارێك

داخەکەم باوی کوڕێنیش لاچوو
هیچ هەتا سەر نییە وا هات وا چوو
چاو شەهێنێک دڵی گرتم ئەوسا
چەن لەبەر نازی ئەوا گیان چەوسا
تازە لاوێ دڵ و ڕوومەت سادە
مەستی سەرخۆش دەگەڕام بێ بادە
ڕێ نەدیو، چاو دەگەڕا بۆ باڵا
داوی دڵداری لە گەردەن هاڵا
بەرزە دیوار و بەهەشت لەو دیوە
دەرکە داخراوە، کلیلی زیوە
دانە فرمێسکە لەلام سوێراوێ
دڵ هەیە و سواڵەتە لەتیان ناوێ

نەمبوو سامانێ جیا لە جوانی
جوانییەکەش توایەوە تا پێی زانی
مامەوە، توامەوە، برژام، ئێشام
بەزەیی هات و دەسی ڕاکێشام
چاوی خۆم کردەوە وام لەو جێیە
سۆفی پاش مردنی هیوای پێیە
زەردی تاوداری هەژاری بێ بەش
تاو بڕا و کەوتمە سایەی باوەش
توانە، بووژاوە بە ماچی لێوان
گیانە، ژیر بۆوە لە سەیری سێوان
ئەودەمانەی کە لە باوەشیا بووم
ئادەمانە لە بەهەشتا ژیابووم
گوڵی سەر کۆڵمە گەشەی تیشکی چاو
ئارەقەی خۆشی دەکرد بۆنی گوڵاو
سێوی لاسوور سەری گۆنای ناسی
داخ لە دڵ خۆی بە پەلێ هەڵواسی
دەمی شیرین بوو لە دەمیا هەنگوێن
بادە دادی بوو لە لێوی ڕەنگین
خونچە دەم سوورە لە سەر لاسایە
زۆر دڵی تەنگ بووە هەر بۆی نایە
تا بهاتایە بەرانبەر لاجانگ
لەشی سەر ئاو دەگەڕا تیشکی مانگ
لاملی، ئاسک و کەوی خستە گرەو
تۆقی گیرۆیی ڕفاند گەردنی کەو
زێڕ دەلەرزی لەپەنای گەردەنی زەرد
تاو و تینێکی نەبوو، زەرد و سەرد
شانە هەنگوێنی سپی سەر سینە
بۆ تەماشا بەشی سەر تا سینە

گەر پەپوولەی چەمێ بەو جێ فێر با
باڵ لەبەر چاو بوو دەترسا کوێر با
خڕی ناو مەم پڕی ئاونگی گەزۆ
شیری خاوی لە دەما بوو لیمۆ
مەمکی بدیایە چ ئادەم چ ئەوا
بەلەز دەیقۆزتەوە هەر کەس لە هەوا
لار و لەنجەی کە دە لای«لالەش»دەخست
کێ مەلەک تاوسی پێشووی دەپەرەست !
پرچی پڕ پێچی قەد و باڵا بوو
ڕەشە ماری لە نەمام هاڵا بوو
هەر لەسەر نێوکەوە تا بەر ئەژنۆ
لەرز و موچڕکی لەشی تامەزرۆ
جیوە لای هێندێ لە ژێر پشت بەندی
ئابڕووی چوو بوو لە توندی و مەندی
شلکەڕان و قەفی تێراوی بەلەک
مۆمی کافوور لە پانایا بەلەچەک
تام و ڕەنگێ لە لەشی ئەو دا بوو
ئارەزوو واقی تیا وڕ مابوو
لە هەموو لاوە گوناە بانگی دەکرد
هەرچی لەو میوەیە چێشتوویە نەمرد
تاوسە، مارە، نەمامی بەژنە
پێم دەڵێن بچنە بەشی خۆت برنە
دەنگی« تۆم خوش دەوێ، تۆ خۆشت دەوێم ؟»
گیانی کێشابووە پەنا پەرەدەی گوێم
دڵ لە دڵ نیازی نزیک بوونی دەبیست
دەمی نای نازی دەگوت ، ماچی دەویست
لێوی ئاوی دەمی دڵی دەتکاند
چاوی شەرماوی لە چاوم دەچەکاند
وەک ئەنی و چاو و چەن و دیم و دەم

خاڵی ڕووی خۆی دەنوان ماچی کەم
چاو بە چاو، دڵ بە بەرامەی مەست بوو
مێشک و هۆش و ڕەگ و خوێن بێ هەست بوو
هەر لەبەر پێوە هەتا تۆقی سەرم
لە گەڕاندا بۆ تەزووی سارد و گەرم
ناسکە پەنجە و مەچەک و باسک و زەند
دینی بەردا و ملی تۆبەی هەڵکەند
بەرەژوور چوو کەف و کۆی لاوچاکی
کەوتە دوائینەوە داوێن پاکی
بوومە ڕەزوان لە بەهەشتی جوانی
لە گوناه تامی ژیانم زانی
ئەو ژیانەی کە لەگەڵ ئەو بووری
خۆشی کرد ئاگری دەردی دووری
وام بە پیریش بە خەیاڵی ئەودەم
پەل بە سینگ دادەکوتم لە شوێن مەم

***

دیسان ڕوو دەکاتە تەرەغە

لادرێ تاڵی خەیاڵی لاوی
بادرێ باشترە داوی خاوی
کەژ و کۆی دۆست و دراوسێت چۆنن!
دڵ و ڕووخۆش و گەشن یان مۆنن!
هەر بە قەزوانە ملی «پیرسڵەمان»!
تەڕ دەژی دوورە لە ئاسۆگی نەمان
زۆر لە دەورەی دەگەڕێن بەنیازان
دۆ بەهانێکە لە کن دۆخوازان
« کۆشکی زارا»کە بە خەیاڵ نەخشاوە
هەژدیهای نەمری لە داوێن ماوە !

شانی« میرقازی» پڕ و بژوێنە
زیندەوەر لێی دەگەڕێن، دژوێنە !
خۆش بووە «پێمەڕەکەی فەرهادی »
بۆ سەری دوژمنی ڕێی ئازادی !
تەرغە، کێوی لەمێژینەی کورد
کۆنە هاوڕازی«سەفین» و «هەڵگورد»
«ئاگری»و «پێرس»و «مازی» و « ساسۆن»
خزمی«پیرانی»کەس و کاری تۆن
لە لۆرستانەوە تا پشت«تۆرۆس»
گەلێ زۆرن بنەماڵەی «زاگرۆس»
کورد هەزاران و هەزران ساڵە
سایە پەروەردە دەژین لەو ماڵە
ئێوە بوون، پشت و پەنا و دژداری
نان بدە و یار و دژی بەدکاری
پیاوەتی و مایە ژیانی ئێوەن
مانەوەی ناو و نیشانی ئێوەن
کێوی «جوودی»لە گەڕی تۆفانا
گەمییەکەی نووحی لەسەر سەر دانا
پەندی پڕ بایەخی پێشینیانە
«کورد لە تەنگانە تەلانی لانە»
«چیای مەزن لێی هەبێ بزن و هەرزن
نابەزن بۆ کەس و هەر سەربەرزن »
ئێوە دیتان بە سەتان خونکاران
زۆرو بیست هەو هەو و خرمەی سواران
پانی پاڵ داوە دەمێ «بانیپاڵ »
ڕێوی لێ کردنە کوێخا بە خەیاڵ
گەلێ ئەسکەندەر و زۆر وەک زەنفۆن
دانی هەڵ بڕیەوە ئەم کوردە بخۆن
عەرەبو هات بەسەرا وەک لێشاو

بێ بەزەی دڵڕەشی فێڵبازی بە داو
چەنگی چەنگیزی بە خوێن پاراو بوون
بۆ هەلاکۆ بەرەگە و سەر ڕاو بوون
جارێ تەیمور بە شەلی سەردەکەوت
تیری کوێری کەڤری بەر دەکەوت
شاعەباس ویستی سمێڵ بابڕ کا
کێو لەبن بێنێ ، گەلی کورد قڕ کا
نادریش سوڕی لە زۆر جێگا دا
بە هەڕ و گیفەوە خۆی لێ بادا
زۆری زۆردار کە سەرێی پێو وێران
بە ملی وردەوە لێو هەڵدێران
زۆر گەماڵ داویە گەمارۆی ناومان
ئێمە هەر ماین و ئەوان بەدناو مان
هاتن و چوون زلی زۆر خاوەن زۆر
کوردستانگر بە خەیاڵ و کورد خۆر
شرت و گوم بوون و هەموو ڕابردن
کوردستان هەر هەیە کورد هەر کوردن
بەڵگە بۆ چەنگە چەمووش و تۆزێک
دێتە دی لێر و لەوێ چەند گۆڕێک
خواردنی کورد و چیای دژوارە
دەرنەچوون فیل و نەهەنگ لەم بوارە
تازە وا مشک و تولە و وشتری گەڕ
بە تەمان بیکەنە جێ مۆڵ و گەوەڕ
خاك بەسەریان بێ وەکوو پێشوویان
دەبێ نێهێننەوە هەرچی جوویان
شل نەما کوردە پەڵوولەی دوێنێ
ئێستە وا توندە ددان دەشکێنێ
سەردەمێک خاوی مەلا و خانان بووین
پاروە خۆشەی دەمی بێگانان بووین

ئێستە ئەو تاوە لە ئاوا بوونە
شێری کرژ نیازی لە لان ڕابوونە
تۆڕی دیلی لە پەلان هەڵ دەدڕێ
کێ بەشی خواردووە گورچووی دەبڕێ
دێتە گوێت گەرچی کڕ و بێدەنگی
دەنگی پێشمەرگەت و زەبر و زەنگی
داد و هاواری عەرەب لەولاوە
تینی بۆمبا و کەڤری تاواوە
ئەمە بوولێڵەیە بۆ ڕۆژی ڕوون
بانگەوازیانە کە ڕۆڵەت زیندوون
بێنی خوێن، دووکەڵە شینکەی باڕووت
با کە بۆت بێنێ لەسەر خۆ بێ پشووت
تەمی خەم نەتگرێ بڵێی چارەڕەشم
شۆڕشی کورد هەیە من دوورە بەشم
ئاوەدان دەبنەوە ناو سەنگەری تۆش
دڵ پتەو بە بەهەوای ڕۆژی خۆش
تازە دەکرێتەوە دوژمن کوشتن
ژەنگی سەر دڵ دەسڕێ خوێن ڕشتن
ئاگرت هەڵبێ وەکوو ڕابردووت
لاشی دوژمن دەکەمە ئاوردووت
ڕۆژ دەبێ ناوی هەژار نامێنێ
سازی ئازادی لە ڕووت دەخوێنێ
خوات دەگەڵ بێ تەرەغەی قیت و قۆز
جەژنی ڕزگاری نزیکت پیرۆز
***
یادی جوانەمەرگێك
«پیرمحەمەد » تەڕە تیراوێی دڵ
تۆز و هەتوانی دەست خوێنە و گڵ
گیانە پڕ سۆیە برینی دەرکا

گەشە خوێناویێ لە چاوم سەرکا
جوانەمەرگێ هەیە لەو داوێنە
خاکی نمدار کەمەوە بەو خوێنە
جەرگی تۆ و بەرگی ژیانی من بوو
گەوهەری نەرم و نیانی من بوو
بەر لە ڕۆژانێ ئەوم پێ ناسی
سەر لە سوڕا بوو بە گێژی و کاسی
دەس لە دڵ تەنگتر و ناز شێواو بووم
زۆر لە داماوی پتر داماو بووم
گیان لە خۆیڵێنی گومانا وێڵ بوو
بواری بەرباری بە دیمەن لێڵ بوو
داوی ئاوات و هومێدان باریک
تەم تەنیبووی سەر و بەر چوو تاریک
لەپڕێ پەرییەکی نازدار و شەپاڵ
ئاسکی ناسکی شیرین خەت و خاڵ
بوو بە دەستگرتەم و شایی شاندام
ڕوو بە ڕووی باغی ژیانی هاندام
ڕابەرم بوو لە ڕچەی دڵ پتەوی
ورە بەربوونی نەبوو، ببوە کەوی
کیژی تۆ بوو بە فریشتەی بەختم
تەختی کرد کەند و کلۆی ڕای سەختم
تای ژیانی لە ژیانم هاڵاند
تا ئەوم بوو لە ژیان نەمناڵاند
شەو چرایەک بوو لە ڕۆژی ڕەشما
بەختی بێدار بوو لە ناو باوەشما
گێژەڵووکەی ڕەشەبای مەرگی نەکاو
گشتەکەی کردەوە یەکباد و خاو
هەڵوەری سوورە گوڵی بولبولی دڵ
شینی بۆ ماوە لە جێی چۆڵی چڵ

تازە پەروانە دەسووتا باڵی
بای نەهات شەوقی شەماڵی ماڵی
یار لەگەڵ بەختی هەژار ڕێك کەوتن
دوور لە من چوون و لە خاکا خەوتن

***

خوا بژاردیەوە

گەرچی خوای گەورە بەزەی خۆشی نارد
گەڕی گەردوون چ بوو تاوانی بژارد *
دەردی بێ هاوسەریی دەرمان کردم
ڕەقەنی بێدەری نەرمان کردم
جوانترین پەریەکی خۆی خستە پەنام
باغی شادیم لە گوڵە و تازە نەمام
ئەو هەموو کۆسپە کە دێتە سەر ڕێم
ئەو هەموو داوەی دەپێچن سەر و پێم
ئەو هەموو تاڵییە من دەیچێژم
ئەشک و خودانێ کە من دەیڕێژم
هەرکە خۆم خستەوە سەر شاباڵی
بەرگی ژان و شەکەتیم داماڵی
چەند پەژارە و کزی زۆری بێنێ
یەکی نامێنێ کە ئەو دەمدوێنێ
چاوی نەرمی کە دەچاوم دەبڕێ
ژەنگ و فرمێسکی دڵ و چاو دەسڕێ
دینی ودمە، دەسی هەتوان پێژە
تا هەیە کۆنە برین سارێژە

***

بەو حاڵەش

هێشتە تا با لە موکریانەوە دێ
نیازی سەردانە بەلای گیانەوە دێ
دڵ دەورتێنێ لە سوێی ئەو ناوە
سەرە تیرێکی تێیا جێماوە
جار و بار خوێن دەدەڵێ و دێتەوە سۆ
خوێن و گڵ تێکەڵە هانامە بە تۆ
پیری دڵ چاک ئەوە خۆت و ئەوە دڵ
دڵە ئارام بە لە دەرمان مەکە سڵ

***

بەرەو بۆکان

بەس خەواڵوو بە خەیاڵ بڕوانە
شاری بۆکان وەکوو بووکان جوانە
مێشەیە، باغە، گوڵستانە، چەمە
لاوی لاولاوە، کچی خونچە دەمە
ئاوی چاوێک لە دڵی ئەو دایە
چاوی قرژاڵی لەبەر هەڵنایە
مانگ لەمێژ ساڵە لە ڕێدا فێرە
وەك تریفەی مەلەوان بێ لێرە
تۆش بچۆ، گیان و دڵیش ئامادەن
ترسوو داماڵن و خۆ پێدادەن
مار و جرجی عەجەمو نایەنە بەر
شەو لە ترسان لە کونان نایەنە دەر
ئەو قەڵایە کە بەرز وێستاوە
دوور لە وێستاکە هەوارگەی پیاوە

سەر سەرا و کۆشکی گەلێ سەرداره
بۆته بەردار، چ خودا بەرداره ؟
پیاو نەمان و ئەوی مان خوێڕی بوون
هێڕ و وڕ فێری خڕەی زێڕی بوون
کورده نامووسی فرۆشرا به چڵه
گای شڵه گشتی له خۆ بوونه مڵه
هەرکەسەی ببوه کەوی دەس دوژمن
دەیەویست خزم و کەسی خۆی قڕ بن
دان دران تاکوو له کێو کەو دەفڕی
کاتێ تاران سەری وانیشی بڕی
کەوی سەرداری لەبیرمان ماوه
که لەسەر چی سەری هەڵقرتاوه *
بەسه خوێڕێژی بەسەر زاماندا
با بنوارین به هەموو ماڵاندا
ئاخۆ یاران وەکوو جاری جاران
شەو نشینیانه له پای دیواران !
ئەمجەد و قازی مەلا ڕیشی حەسار
کێ بەئاخ و کوڵه بۆ ڕەنجی خەسار*
شێره چۆبینه بڕشتی ماوه !
یان کەل و کول بووه، کۆڵی داوه !
پیره شاهۆی قەرەگوێز هەر به گوڕه !
یان عەجەم ترسی وەبەر ناوه کڕه !
لەمڕۆ داخۆ برای ڕاست ماون !
یان چەماون ، له خەما چەوساون !
کاوه بۆ کوتکی شکا و بێ چەرمه
خوێنی لاوان که له بیر کا، شەرمه
مچه گردەڵ که بەرەو باو بۆوه
گشته یان پێچی درا و خاو بۆوه !

هەڵۆ کل بوون کە لە هێلانەی کەل
چینەیان چۆنە لەسەر خوانی قەل ! *
بیری ئەو ناوە لە بیریان ماوە !
یان لە پای ڕازەوە هەڵدێراوە !
هیچ لەبیریانە لە لێڕی بیران
جەنگی سەر چامە لە بەرپێی پیران !
ڕۆژ بە دوومانەوە وەک کوێنی ڕەش
لاشە دەتلانەوە لە خوێنی گەش
لە فڕۆکانەوە بۆمبا باران
کڵ و پێشمەرگە بە ئاگر خاران
لە تەقە و دووکەڵی گەرمی گڕی شەڕ
خوای ترس پیشی هەڵات کوێر و کەڕ
کێ پەنای گرت لە ڕەهێڵەی تۆپان !
چەند سەکەت بوون عەرەب و جاش تۆپان
سەردەمی خەنجەری کورد هاتەوە گەڕ
سەری وشکی دەبڕی و گۆشتی تەڕ
خوێنی پیسی لەشی سیسی عەرەبان
گوڕ و فیچقەی بوو لە بان تیغی دەبان
باوی بوو گاڵتە بە مردن کردن
کورد وەسەر کەوتن و ، دوژمن مردن
دێتە بیریان کە لەسەر نوێنی سەنگ
ببوە لای لایێی شەوان دەنگی تفەنگ
«دۆڵی سەفتێ»، «بنی پێرس»، «ڕێزان»*
خۆش بوو چۆن بوو لە بەریان بێزان !؟
سەرچیای شیرن و چای بەر باران
لای ئەوان تاڵ بوو لە تاوی تاران !*
دەس و چاو ئێستە ئەوەند تێر و پڕن
سەد هەژار ڕەنگە بە پووشێک نەکڕن
***

سەیری جوانی بکەین

مانگە هەرچەند بەلەزی دەیزانم
لێمگەڕێ تۆزێ تریش بڕوانم
سەربکێشم بە بڕێک ماڵاندا
چاو بگێڕم بە خەت و خاکاندا
کیژە بۆکانی خەواڵووی نازن
پاوپووز ڕووتن و پێسیر وازن
زەردەمەم دیارە کە خاوەن نووستون
بۆ پشوودان لە کراس دەرکەوتوون
پرچی ئاڵۆز کە لەسەر لەشیانە
شەوەزەنگ داگری ئاوی ژیانە
مانگ ئەگەر تیشکی بدا ڕێنوێنە
شنەبا بسک و کەزێ بزوێنە
هەلە تا چوی خەواڵوو مەستن
تا جەزایەرچی بەیان بێ هەستن
دڵە خۆ تێرکە لە سەیری جوانی
ڕێت هەیە چەند بە خەیاڵ بڕوانی

***

تا من گەشتێك دەكەم

تا من و گیانی پەژارم تاوێ
تۆزێ لەم دەورە دەگێڕین چاوێ
«وشتەپە» داخۆ فەقێلەی دێنێ
یان لە جێی ئێمە پەپوو دەخوێنێ *
کوا سولەیمان و لەچی تاراوە
تەخت و قالیچە نەما با ماوە !

شێخی شێخلەر بە ڕواڵەت بەختە
دووەربەختی بۆ هەژاران سەختە
خێوی کێو خاسە کەویَ لە شوێنیَ
بە دڵ ئاواتە کە بۆم بخوێنیَ
ڕاوکەری تەپلە بەسەر لەو ناوە
لە گەڕە و داوی لە دەورەی داوە

***

ماڵاوایی

گیانە مەودا کەمە ئاسۆ سوورە
بیر نەبوورێتەوە ڕێمان دوورە
وەختە لێڵایی لەبەر چاو بڕەویَ
خێڵی شەو کۆچەرە، ڕۆژ دەردەکەویَ
بەهومێدم کە بە ڕۆژی ڕۆشن
تیشکی ئازادی خەمان داپۆشن
ئاشکرا ڕوو بە گوڵ و گوڵزاران
بێمەوە و بێمە دەس و ڕووی یاران

***

ئەی موکریان بە خودات دەسپێرم
یادگار وەرگرە ئەشکی سوێرم
بیَ منیش خۆش بە مەکۆی بیروەرەیم
تۆ بەجیَ هێشتنە هۆی کوێرەوەریم

***

فەرهەنگۆک بۆ بەرەو موکریان

* ماسوو (ماسویّ): گوندێکە لە نێوان لاجان و سابڵاغ دا، کە هەژار لە سەردەمی منداڵی دا ماوەیەک لەویّ ژیاوە .
* قازیاویّ (قازیاوا) : گوندێک بوو لە نزیک سابڵاغ. هەژار زۆر منداڵ بووە لە هەواری ماڵە خاڵانی ، کە لەسەر چەمی ئەو گوندە هەڵیان داوە، ماوەیەک ڕای بواردووە. قازیاوا هەر ئێستێ کەوتۆتە ژێر ئاوی بەربەندی مەهاباد.
* پردی سوور: پردێکی سەرچۆمی مەهابادە، کە دوای لێدانی بەربەند، پردەکەیان وێران کرد.
* باغی مکایل : باغێکی سەرسەوی پەنا چاری مەهابادە. سەیرانگەیەکی خۆش و دڵگرە.
* مامڵێ : مامۆستا محەمەدی مامڵێ ، هونەرمەندی دەنگخۆش و پیاوچەکی کورد.
* خەزایی : کێوێکە لە باکوری مەهاباد ، کە کانیاوێک و دارێکی تووی سووری لە داوێن دا بوو.
* گڕاو : سەرچاوەیەکی ئاوی گۆگردییە کە بۆ دەرمانکردنی نەخۆشینی پێست زێدە بەکەڵکە. ئاوی گڕاو هەرکە لە سەرچاوەکەی کل دەبێت، دەبێتە بەر. لە دەور و بەری شاری مەهابا دا چەندین سەرچاوی گڕاو هەیە.
* تاقە دار : تاک دارێکی کۆن و قەدیمەیە کە لە داوێنی خوارەوەی شاخی گردەڵە، لە ڕۆژئاوای شاری مەهاباد ، لە سەر گۆڕێکی کۆن شین کراوە.
* مەحمودکان : گردێکە لە باکوری شاری مەهاباد، کە سمایل خانی سمکۆ ، لە سەر ئەوە گردە، دژ بە هێزەکانی ئێرانی شەڕی کردووە . کوژراوەکانی هێزی ئێرانی لە داوێنی ئەو گردەدا چاڵ کراون.
* بداغ سوڵتان : ئەمیرێکی بەناوبانگ بوو کە حکومەتی سابڵاغ و دەور وبەری پێ سپێردراوە. بداغ سوڵتان لە ئاوەدانکردنەوەی سابڵاغ دا دەورێکی بەرچاوی بووە. مزگەوتی سوور لە کارەکانی ئەو ئەمیرەیە. بداغ سوڵتان سکەی پوڵی وردی لێداوە ، کە جنسەکەی کە (مس) بووە.
* غەوسی سانی : شێخ عوبێدولاهی شەمزینان، سەرهەڵدان و ڕاپەڕێنێکی ڕێبەری کردووە کە دژ بە دەسەڵاتداریی ئێران شەڕی کردووە و هەتا نزیک شاری مەراغەی لە دەست ئێران ئەستاندۆتەوە.

* شێخ بابا : شێخی غەوساباد بووە. شێخ بابا بە پێی قەولێک کە ڕووسەکانی سەردەمی تزاری پێیان دابوو لە ڕاپەڕینەکەی دا یارمەتی پێ بگەیەنن بۆ وەدەستهێنانی سەربەخۆیی کوردستان، بەمەرجێک دژ بە عوسمانییەکان شەڕ بکەن، بەڵام روسەکان هیچ یارمەتییەکیان پێ نەبەخشی. تورکەکان هاتن و شێخ بابا و حەمەحسێن خانی سەردار و سەیفەدین خانی سەقزییان گرت و لە سێدارەیان دان.
* مەلیك زادە : سەرکردەیەکی ئێرانی و خزمی شای ئێران بووە. مەلێکزادە بە لەشکەرێکی گرانەوە هێرشی هێناوەتە سەر شاری سابڵاغ. سمایل خانی سمکۆ لە شەوێک دا هێرش دەکاتە سەر مەلیکزادە، هێزەکەی تێک دەشکێنێت، مەلیکزادەش دەکوژرێت.

* کۆمەڵی ژ. ك : کۆمەڵەی ژیانەوەی کەرد لە ساڵی 1942 دا لە شاری سابڵاغ پێک هاتووە.
* حەمەحسێن خانی سەیفی قازی ، وەزیری بەگری و فەرماندەی لەشکری کوردستان کە دەگەڵ پێشەوا قازی محەمەد لە دار دران.
* قورغ : قۆپییەک بوو لە مەهاباد ، کە وەژێر ئاوی بەربەندی مەهاباد کەوت. بای قۆرغێ بەناوبانگ بووە.
* گەڕەکی شوانان: گەڕەکێکی شاری مەهابادە، کە زۆربەی دانیشتوانی ئەو گەڕەکە، لە لادێکانەوە هاتبوون.
* چاوڕەق : ناوی بنەماڵەیەکی بەناوبانگی مەهابادییە، کە کاری پزشکی و شکستەبەندی و ئۆرتۆپێدیی یان کردووە.
گەرماوی شوجاع : حەمامی شوجاعولمولك. حەمامێکی کۆن بوو لە مەهاباد.
* شادەروێش : مزگەوتێکە لە گەڕەکی ڕزگەیانی شاری سابڵاغ ، کە حەوشە و حەسارێکی خۆشی هەیە . سەوزەیخانە و دار و درەختەکەی بەناوبانگ بووە.
* ڕزگەیی : گەڕەکی ڕزگەییان . یەکێک لە گەڕەکە کۆنەکانی شاری سابلاغ ، کە ماڵی مامۆستا هەژاریش ماوەیەک لەو گەڕەکە دا بووە.
مەولەوی: نازناوی بنەماڵەیەکی کۆنی مەهابادییە، کە کاریان پزیشکی و دەرمان کردنی خەڵک بووە. کوڕەکانیان هەر ئێستا دوکتورن.
* خاڵە سوورە: چاکێك بووە لە گەڕەکی قوڵەقبران لە شاری مەهاباد، دارێکی سەرسەوزێشێ بەسەرەوە بووە. ئێستا نە گەڕەکی قوڵەقەبران ناوەکەی ماوە و نە چاك و نە دار.
* خانەقای نەهری: تەکیەی بەرەی شێخەکانی شەمزینانە کە شان بە شانی مزگەوتی هەباس ئاغایە لە مەهاباد دا.
* شێخ عەبدولقادر و شێخ محەمەدی شەمزینی لە لایەن تورکانەوە لە ڕێی ئازادیی کوردستاندا بەدار داکران.
* گەڕەکی خڕێ: یەکێك لە گەڕەکەکانی شاری سابڵاغە، هەژار لەو گەڕەکەدا لە دایک بووە.
* گەڕەکی قوبڵە: یەکێك لە گەڕەکەکانی شاری مەهابادە. وەفایی، شاعیری مەزنی کورد لەو گەڕەکە ژیاوە.
* گەڕەکی ئەرمەنیان ، سەرپلوسك ، پشت قەلا ، گەڕەکی حاجی حەسەنی: لە گەڕەکە کۆنەکانی شاری مەهابادن.
* عیمادی: ناوی چاپچییەکی قەدیمەی شاری مەهاباد بووە.
* حەمە شەل: کەبابچییەکی قەدیمەی شاری مەهاباد بووە.
* بەستێنی چۆم: تەنکاوێکی چۆمی مەهاباد بوو کە جێگای سەیر و سیاحەت و ئاوهێنانی ژنان بوو.
* چوارچرا: گۆڕەپانێکە، کە بۆ یەکەمجار لەوێ ئاڵای کوردستان هەڵکرا. هەر لەو مەیدانەشدا پێشەوا و سەدری قازی و سەیفی قازییان بەدار دا کرد.
* خاڵەمین: شاعیرێکی سەردەمی کۆماری کوردستانە لە مەڵبەندی مەهاباد ژیاوە.
* سەید عوبەیدیلا ئەیوبیان: نووسەر و مامۆستای زانکۆ تەورێز، کە چەند کتێبی بەیتی کوردی وەك : مەم و زین ، خەج و سیامەند ... ی چاپ کردووە.
* مزگەوتی سوور: کۆنترین بینایە کە بداغ سوڵتان سازی کردووە. مزگەوتی جامیعی

مەهابادە.
* گەڕەکی دارۆغە ، کۆپین ئاوا: دوو گەڕەکی شاری مەهابادن.
* داشامەجید: ناوی کێویکە لە لاشانی مەهاباد دایە لە بەری ڕۆژهەڵات.
*لالەباس: ناوی باغێکە لە مەهاباد.
*مێشەی کورتانی : ناوی دارستان و مێشەیەکی لە مەهاباد.
*باغی سیسە: باغ و سەیرانگایەکی خۆشی مەهاباد بووە .
* کانی مام قەمبەران: سەیرانگایەکی کۆنە مەهاباد بووە.
* گومبەزان: گۆڕخانەی بەرەی بداغ سوڵتانە و زیارەتگایە لە مەهاباد.
* باغی شێخی: سەیرانگا و باغ و بێستانی خۆش بووە لە مەهاباد کە ئێستا نەماوە.
* زاوا و بووک : کێوێکە لە نزیک مەهاباد.
*سارەوانان: گوندێکە نزیک مەهاباد. دایکی هەژار کە سەیدزادە فاتمی کچی سەید حەمەدەمینی نوورانییە، خەڵکی سارەوانان بووە.
* بەسری: کێوێکە لە نزیک مەهاباد دا، کە زۆر جاران دز و جەردە خەڵکیان لێ ڕووت کردووە.
* سەید وەقاس: کێوێکە لە نێوان چۆمی مەجیدخان و قەمتەرە و بورهان دایە. گۆڕێکی لێیە بەناوی سەعدی وەقاس، کە جێی زیارەتە.
* کاك: نیاز مەلا ئەمجەدی قەڵایە کە نازناوی شیعری کاک بوور.
* سوڵتان و سلێمان ئاغا : دوو دەوڵەمەندی چۆمی مەجید خان بوون، کە ئەم دووە دژی کۆمەڵەی ژ.ک بوون.
* ئێساکەند: گوندێکە لە موکریان، کە هەژار سەردەمێک وەک فەقێ لەوێ خوێندوویەتی.
* کاکەجان: چاکێکە نزیک گوندی سەهۆلان ، کە کور و کچی لاو دەچنە سەری و نیازی لێ دەخوازن.
* پیری بورهان: نیاز شەمسەدین شێخ یوسفی بورهانییە کە لە خانەقای شەرەفکەند نێژراوە. سەردەمێک هەژار لەوێ فەقێ بووە.
کانێ دولمان و لوساوکان: دوو جێگەن لە خانەقا.
* سەید ڕەشید: عالم و شاعیر و قسەخۆشی بەناوبانگ، کە دوو نازناوی هەبووە ؛ چاوەش و شەهید .
* نورانی: سەید حەمە سەعیدی کولیجیی عالمی بەناوبانگ، کە مامی دایکی هەژار بووە.
* مەولانا: مەلاسادقی خەلیفەی شێخی بورهانە کە پردی قەرەقشڵاغ و قەڵاتاسیان و ڕێگەی بەسری ئەو دروستی کردوون. مەولانا خاڵی باوکی هەژار بووە.
* شێخ محەمەد: زانایەکی زۆر بەناونابگی موکریانە کوڕە گەورەی شێخی بورهانە و بەسەر خانەقا ڕاگەیشتووە.
* باغی فاتێ: باغێکە لە نێوان خانەقا و گوندی شەرەفکەند دا.
* گوارتە گوێ: کێوێکە لە نێوان خانەقا و گوندی ئاشی گوڵاندا.
* شەرەفکەند : گوندێکە باوکی هەژار لەوێ لەدایک بووە.
* باغی مەلا، ئاجیکەند، خوراسانە، ئاشی مەلا ، تازەقەڵا ، سەردەراباد ، تەرەغە ، باغچە، سەرباخچە ، چواردیوار، قەرەڵی ، نۆبار، عیلماباد ، کانیە ڕەش و ئاشی گوڵان : چەند گوندێکن لە موکریان .
لالەش : شوێنێکی پیرۆزە لە لای موسڵ، جێی گۆڕی شێخ هادییە و زیارەتگای ئێزەدییەکانە.

* پیرسڵەمان، کۆشکی خات زارا ، میرقاز، پێمەڕەی فەرهادی = چەند شاخێکن لە دەور و بەری خانەقا و شەرەفکەند و ئاشی گوڵان و...
* لێڕەبیر ، چامە ، سەفتی، بنی پیرس، ڕێزان، چیای شیرن = ناوی چەند شوێنێکن لە بارزان.

* پیرمحەمەد = چاکێکە لە گوندی بوغدەداغی لە موکریان. دەڵێن خۆڵی دەور و بەری ئەو چاکە دەرمانی تیراوێیە.
* سەفین و هەڵگورد و پیرس و پیران= ناوی چەند چیایەکن لە باشووری کوردستان.
ئاگری ، ساسۆن، تۆرۆس و جوودی = ناوی چەند چیایەکن لە کوردستانی باکوور دان.

****

گەڕانەوە

چوارخشتەکییەکانی حەکیم عومەری خەییام

مامۆستا هەژار کردوویەتە کوردی

تیرێژ کە بە ڕۆژ و پێل بە دەریا دریا
لەو ڕۆژەوە گوڵ پێکەنی، بولبول گریا
خوا نووسی لە چارەی ڕەشی ئێمەش بەشمان
ژینێکی هەژاری پڕ لە خۆزیا و بریا

***

گریا گولێ بۆ گوڵاو سەر ئاگر نریا
ئەم بۆن و بەرامەیەم نەبووبا بریا
نرخی هونەر و جوانی یە دەیبا گەردوون
کێ پێکەنی جارێکی، هەزار جار گریا

***

بێهوودەیە بیر و خەم، دڵت خۆش کە برا
پرسیار نەکرا، بەشت درا هەرچی درا
تۆ هێشتە نەهاتوویە جیهان ڕۆژی بەرێ
ئەو ڕۆژە دەبوو بچیتە دەر، دیاری کرا

***

بەس هەڵ بخولێ بە دەوری پیس و پاکا
تا کەنگێ بە شوین هەموو خراپ و چاکا
گەر زەمزەمی، یان دای بنێ ئاوی ژیانی
ناچاری دەبێ ڕۆچی بە سینەی خاکا

مردن چییه؟ کەس تێ نەگەیی تا وێستا
تەوڕات و زەبوور، تا دەگەیە ئاوێستا
زۆر کەس لە ژیان دواوە زانایانە
بۆ باسی مەرگ گێل و نەزان ڕاوێستا

***

بیستوومە بەهەشتێ هەیە حۆری تێدا
ڕووباری شەڕابی پاکی دەڕوا پێدا
من لێرە مەی و یارێ پەیاکەم چ دەبێ؟
دەسکەوتەکە هەر یەکن بە هەر دووک ڕێدا

***

ئەو ڕۆژە خودا سانی گیانی ڕانا
دەیزانی بە کردەوەم، خودایە و زانا
هەر خۆیەتی دایناوە هەڵە و سەرپێچم
سووتانی جەهەندەمی لەبەرچی دانا!؟

***

گۆیا لە جەهەندەمن ئەڤیدار و مەست
بەم واتەیە پێکەنیم و گۆستی خۆم گەست
جێی چەند کەری کوڵکنە ئەگەر وابێ بەهەشت
یان چۆل و بیابان و کپە وەک لەپی دەست

بیرت دێ عەبای پێوە بوو جێ باری لمت؟
ئەو بیری لە دەریای پڕ و پوچا نوقومت!
ڕیشت لە دواوە هاتە دەر بوو بە کلک
نینۆکی دەس و پێت خڕ و پڕ بوونە سمت

***

گێژی لە خەیاڵات و گلەی بەختی ڕەشت
ڕابوێرە هەتا بە جارێ نەبڕاوە بەشت
دەس بگرە بە بەندی سەر و پرچی جوانێک
تا هەڵنەوشێنراوە هەموو بەندی لەشت

***

لەو کۆشک و سەرایە دا کە جەم جامی گرت
ڕێوی ترەکیوە، مامز ئارامی گرت
بارام کە هەموو ژیانی خۆی گۆری دەگرت
دیتت بە چ جۆرێ گۆڕێ بارامی گرت؟!

***

ڕێم کەوتە گوڵستانەوە لای بولبولی مەست
بە چریکەیێ پێی گوتم گەلێ ڕاز و مەبەست:
تا گوڵ نەوریوە تا لەشت نەبوە بە گڵ
وەک گوڵ بە دەمێ، دەم بە بزە و پیاڵە بە دەست

مەیگێڕ دەوەرە بەخێری چاوی کاڵت
دڵ تینووە جەرگم ڕەشە چەشنی خاڵت
وا تۆبە بەسەر یەکا شکا وەک پرچت
بۆم تێکە مەیەک لە ڕەنگی کوڵمی ئاڵت

***

ئەی شووشە بنازم بە دڵی خاوێنت
تاوم بدەرێ بە ئاوی خەم تاوێنت
دەستم بەر ئەدەم لە ئارەزووی دوور و درێژ
مەیگێڕ لەوەلا دەستی من و داوێنت

***

هاتوومە جیهان چم بە چ کرد؟ تێ گەی: هیچ
هەر بنج و بناوانی جیهان دەرخەی: هیچ!
ڕووناکیدەرم، شەمم، کە فووم لێ کەی:هیچ
نەینۆکی دەسی جەمم، لە بەردم دی: هیچ!

***

ئەو خوایە کە گەردوون و زەوی بەرپا کرد
ئەو ڕۆژە مەکۆی دەرد و خەمی پەیدا کرد
وەک ڕژد و چنۆک هەرچی بە نرخ و جوانە
هێنای بە پەلە و گورجێ دەخاکی ڕاکرد

ڕۆژگارێ مرۆ تیا ژیابوو، ڕابرد
ئاوێ بوو بە جۆ دا چووە، با بوو، ڕابرد
هەرگیز مەڵێ وابوو، واچوو، خۆش نایەتەوە
گەر تاڵ و زەبوون ژیاوی، چا بوو ڕابرد

***

باش ڕێگە دەچووم یا خۆ گلابم ، ڕابرد
گەر دوورەپەرێز بووم و تەبا بووم،ڕابرد
ترسم هەیە بۆم بێتە ژمار ڕۆژی ژمار
ئەو ژینە کە بێ یار و شەرابم ڕابرد

***

لەش ناسک و لاوچاکی وەها هەن کچ و کوڕ
گوڵ دڕکە بەرانبەری بکەی، بێکەسە دوڕ
گەردوون کە بە دانستە دەیانکا وەک شێت
تێکیان هەڵ دەشێلێت و دەیان کاتەوە قوڕ

***

ئەم گۆزە وەکوو من بووە، دڵدار و هەژار
جارێکی دڵی خۆش بووە، سەدجار خەمبار
ئەو هەنگڵ و دەسگرەی لە ملیا دیوتە
دەستێ بووە زۆر خراوەتە سەر ملی یار

پەندێکی منداڵەکەت بدە مامەی پیر
با بازی بە خاک و گڵ نەکا، ژیری بەبیر!
بێژنگی لە دەس دەرێنە! بەس دای بێژێ
کەللەی سەری پاتشا و میر و وەزیر

***

سەرخۆش بە بە مەی، لە سەر دەراوێژە کەسەر
ئەم کورتە ژیانە ڕێی خەمانی مەخە بەر
بەس گێژ و نەزان و هێڕ بە، خۆ تۆ زێڕ نی
ژێر خاک بکرێی، دووبارە بت هێننەوە دەر

***

بەس گێژ بە لە ناو پێنج و شەش و حەوت و چوار
مەی فڕکە! دەتاوێیتەوە وەک بەفری پار
نەت زانی لە کوێوە هاتگی ڕۆژی بەرێ
ناشزانی بەرەو کوێ یە بەری پاشە هەوار

***

تا کەنگێ خەریکی پێنج و چواران مەیگێڕ
دڵخۆشی بدە بە کۆڕی یاران مەیگێڕ
ژین کورتە ئەوەی نایەنێ خەم دابگرین
بۆم تێکە بە یادی چاوخوماران مەیگێڕ

خۆلامەدە ، دەی! بادە کە با بێ مەیگێڕ
بەرماڵ و جبەت گرەو لە لابێ مەیگێڕ
گوێ بگرە لەمن : هەرچی مەلا و شێخ گوتیان
دە گوێی مەگرە، لات وەکوو با بێ مەیگێڕ

***

جارێکی بە مەستی عەرەبێکی پێخواس
نەیزانی لە لۆکی هەمزە ڕاساوە بە داس
مەی بۆیە حەرام کراوە، سا سەیری کەن
کورد بۆیە دەڵێ لە هەمزە چی داوە هەباس؟!

***

بۆ گۆزە کڕین دەچوومە لای گۆزە کەرێک
سەد گۆزە بەمن پێکەنی! هەر یەک لە بەرێک
ئێمەی وەکی خۆت دەبەی! سبەینێ خۆشت
وەک ئێمە دەبی بە گۆزە ، لای بێخەبەرێک

***

ڕابوێرە بە سەربەرزی بە نان و ئاوێک
سەر دامەنەوێنە بۆ هەموو ناپیاوێک
لەم ژینە کە هەر دەمێکە دێت و دەڕوا
مەردایەتی مەفرۆشە لە پێناو تاوێک

ئای خۆزگە ببایە جێگە بۆ سانەوەیەک
لەم ڕێگەیە دوورە سووڕ و پێچ دانەوەیەک
سەد خۆزگە لە پاش نەمان وەکوو سەوزە گیا
بکرایە لە گڵ هومێدی هەڵدانەوەیەک

***

خەو بەسییە بەیانە هەستە چاوکاڵی شەپاڵ
گفتێکی شیرین بکە مەزەی بادەی ئاڵ
کاروانی ژیان دەئاژوێ ڕوو بە نەمان
هاکا من و تۆش دەبینەوە خەون و خەیاڵ

***

ئەم ژینە کە ڕادەبرێ، چ شیرین و چ تاڵ
تووش بی بە مەرگ، چ دەربەدەر بی چ لە ماڵ
بێ خەم بژی! خۆش بە! پاشی مەرگی من و تۆش
بێ پسانەوە دێن ڕۆژ و شەو و مانگ و ساڵ

***

بۆ بیری بەهەشت و ئاگرێ کەوتی یە چاڵ
خۆشتر لە خەیاڵی شیرنە بادەی تاڵ
بەس ترس و هومێدی بێ نیشان و بەڵگە
پێشینە دەڵێن: کەس بە خەیاڵ نەبوە بە ماڵ

کوا مەی؟ بڕەویٚ خەم و خەیاڵ و خەوەکەم
وا ڕوو بە مەرگ گلۆر دەبیٚ ڕەوڕەوەکەم
ئەو خشتی لە خاکی من دەی پێژن
نێزیکە بچێتە چینی خانووی نەوەکەم

***

ئەو ڕۆژە کە مردووم و لە دنیا نابم
ئەو کاتە کە لەش تۆز و گڵی بەر با بم
خاکم بکەنە گۆزەڵە ، بۆ مەیخانە
تا مل پڕی مەی بکەن ، لەوانەم ڕابم

***

گۆزێک لە دەسم شکابوو ، ئەو گریا بۆم
خەم دات نەگریٚ منیش یەکێکی وەک تۆم
زۆر جار منیش وەکو تۆ گۆزەم دەشکاند
تۆش ڕۆژیٚ دەبی بە گۆزە دەشکێی وەک خۆم

***

ئەم پیاڵە وتی کە هاتە سەر لێوانم
شا بووم و گەلیٚ وەک تۆ لە ژێر فەرمانم
لە خواردنەوەما دەفر و پیاڵەم زێڕ بوون
وا ئێستیٚ پیاڵەم و بە سەرخۆشانم

مەیگێڕ وەرە مەی ئاڵ بدە با بینۆشم
شەشدانگی بەهەشت بە شووشەیەک دەفرۆشم
فەرمووتە: لە پاش مەرگ بەرەو کوێ دەم بەن؟
سەرخۆش کە دەڕۆم، کێوە بچم دڵخۆشم

***

ئاخ خۆزگە لە مردنا بە مەی شۆراوم
ژێر سێبەری مەیخانەیەکا نێژراوم
کێ ڕۆژی قیامەتێ منی دێتەوە بیر
هیچ بۆم نەگەڕێ، لە چۆمی مەی خنکاوم

***

مەیگێڕ بگە پێم! لە بێ مەیی ماڕووتم
تووڕم بدە کووپەوە لە دووریت سووتم
گۆڕم لە پەنا ڕەزان بکۆڵن. ڕەزەوان،
هەڵبەستێ لە پەلک و داری مێو تابووتم

***

چاو جوان دە مەڕۆ تێری دڵم بت بینم
گوڵ چین؟ کە لە سەر ڕوومەتی تۆ گوڵچینم
داخم کە هەبێ لە گێژەڵووکەی مەرگە
وەک پەلکە گوڵێ هەڵدەوەرێنێ ژینم

دەم بینی کە خەمبار و کز و داماوم
وا بیر مەکەوە لە مەرگ و کەس ترساوم
مردن کە لە ڕێمە ، هەر دەبێ ، ناترسم
ژاکاوی ئەوەم بە ئارەزووو نەژیاوم

***

هەر چەندی بلێی بە بەژن و باڵا جوانم
ڕوومەت گوڵ و چاوکەژاڵ و لێو قەیتانم
وەستایێ کە وای لە خاک و گڵ داڕشتم
نیازی لەمە چی بوو؟ بۆچی کرد؟ نایزانم

***

هات و چوو بە بێهوودە منالی و جوانیم
پیر بووم و بە بێ داخەکەم و خۆزیا نیم
شاگردی زەمانە بووم و زۆریش چەوسام
وەستام لە هەموو کار و لە هیچ وەستا نیم

***

بۆ هاتمە سەر زەوی و لە بەرچی چوونم؟
بەهرەی چ بوو بۆ خودا نەبوون و بوونم؟
هاتووم و دەچم بێ وە بزانم بۆچی ؟!
پاش مردنەکەش دوورە دەراوی ڕوونم

لەم بێخەبەری خۆمە کەساس و ماتم
بێهوودە دەبووریّ دەم و سات و کاتم
من ببم و نەبم جیهان وەکوو خۆی وایە
مەیگێڕ وەرە لێکی دەوە من بۆ هاتم؟

***

هاتن بە دەسی خۆم نەبوو هێنایانم
دەرچوونە دەریش چۆن و کەیە؟ نازانم
سەد خۆزگە نەهاتبام ، نەچووبام ، نەببام
لەم گێرە و کێشەدا ڕەحەت با گیانم

***

پاک هاتمە سەر زەوی و دەڕۆم ، ناپاکم
خۆشیم کە نەدی هەمیشە بۆی خەمناکم
سوێراوی چەمم کڵی دڵی نێڵ داوم
ژیانیشە بە با دا چووە تۆزی خاکم

***

خوا داوی دەناوە داوی ئەو با نادەم
دەعبایەکی گرت و ناوی لیّ نا ئادەم
ڕاوی ئەوە، داوی ئەوە ، دانەش هی ئەو
دەمخاتە تەڵە و گەرکیە خۆشم لادەم

گیراوه قوڕم ، خرامه قالب ، خشتم
بادراوی یەکێ ترم که خاوم، گشتم
چاتر لەوه بم که هەم ، لەدەستم نایه
خوا ڕۆژی بەرێ بەو کله چاوی ڕشتم

***

دەسکاری خودایه خۆم و ئاکاریشم
بۆ هەرچی دەچم لە دەستی ئەو دا ڕیشم
هیچ کارێ بە دەست خۆم نییه ، هەرچی دەیکەم
ئەو پێمی دەکا ، هێشته گوناهباریشم

***

به خوێندنەوه کراوه فرچک گیانم
زانسته مژیم و بۆته ئاو و نانم
حەفتا و دوو ساڵه بیر دەکەم ، دەخوێنم
وا تازه دەزانم چ لە هیچ نازانم!!

***

زۆر کۆلکه مەلا و شێخ هەیه ڕێم پێ دەگرن
لایان هەڵەیه لە ژینی خۆشم بدوێم
خزمینه ! نەزانین چ بەڵایەکی زله
هاتوومه جیهان دەبێ نەزانم من کێم!

ڕۆژ گەوریە ، چۆن بە تۆپە قوڕ وەیشێرم
زانام بە گەلێ نهێنی ، خۆ دەبوێرم
زۆر پڕ لە گەواهێراتە دەریای بیرم
دەرخستن و شاندانی بە کەس ناوێرم

***

سەرکۆنەکەران دەڵێن کە: مەستی بادەم
من گوێچکە بەوان تەوس و توانجان نادەم
سەرخۆشم و مەیخانە پەرستم بۆچی؟
هەربۆیە کە خۆ لە خۆپەرستی لادەم

***

جار جارە پەنا بە مەی دەبەم، ناچارم
خەمبارم و پێم دەڵێن کە تاوانبارم
خۆزێ وەکوو مەی درۆ و دزیش مەستی دەکرد
مەردێکم دەویست کە بیگوتایە وشیارم

***

چم داوە لە کفر و چم داوە لە دین؟ من ژیرم
مەیخانە و مەیفرۆشە تەکیە و پیرم
مارەت چییە؟ پرسیم لە جیهان، کەیفە گوتی
ڕووخۆشی؟ هەواڵی تۆم و، زوێری؟ زوێرم

با هەستم و چاومەست و مەیێکی جور کەم
بەس زەردی خەمان بم و بە مەی ڕووسوور کەم
ڵاوێچێ بە ڕووی هۆشی بزۆزم دادەم
با تاوێ لە خەو ڕاچێ لە خۆمی دوور کەم

***

چاومەستە دەهەستە بێرە لام خونچە گوڵم
ماچم دەیە ، بم دوێنە ، مەشکێنە دڵم
لەم دەفری مەیەت کاسەیەکم بۆ تێکە
تا نەبووە بە دەفر و کاسە و گۆزە گڵم

***

مەیگێڕ وەرە لام چ دەربەسی بەدناویم؟
پاراوکە دڵم، سیس و کزی بێ ئاویم
مەڕوانە کە پیرم ، دەمێ سەرخۆشم کەی
پێم وایە شل و شەنگە نەمامی لاویم

***

ئەم جارە پەڵاسی شەرم و دین پارە دەکەم
ئەم دەردی هەژارییەم بە مەی چارە دەکەم
سێ بەردە دەنێمە مستی بیری پیرم
کیژی ڕەزی ڕووسووری ترێ مارە دەکەم

هێشتا لە بەهەشتا دەگەڕا بابادەم
لەو ڕۆژەوە من ئۆگری جامی بادەم
ئەو تڵتە کە پیری مەیفرۆش دەی ڕێژێ
تۆزێکی بە زێڕ و گەنجی قاڕوون نادەم

***

مەیگێڕ وەرە بەرماڵ و جبەی دەفرۆشم
ڕیشم لە گرەو دەنێم و شەی دەفرۆشم
تەزبیحی دەسم کە داوی فێڵبازانە
هەرکەس دەیەوێ بە چۆڕێ مەی دەفرۆشم

***

گیانی منە مەی کە بێ ئەوم بێ گیانم
ژانم لە دڵایە بادەیە دەرمانم
هەر ئەو دەمە لام خۆشە کە مەیگێڕ بێژێ:
هەر دوو فڕی دی؛ بڵێم بەسە و ناتوانم

***

مەی کووپەیەک و گۆشت و مەزە و نانی گەنم
جوانێ بەتەنێ لە چیمەنێ بێتە کنم
ماچی دەمی مەی نۆشی لە سەرخۆشی دا
وەبزانە کە مەزن و میری ئەو ناوە منم

مەیگێڕ بە دووچاوە مەستەکانت مەستم
تۆم لابی لە دوو جیهان بەچی دەربەستم
هاواری لە پیری دەستگیرە دەروێش
من پیرم و تۆم دەوێ کە بگری دەستم

***

مەڕوانە پەشێو و لێو بەبارم ، نە کەمم
بەرزم لە هەژاریا چیای سەربەتەمم
هەرکەس لە سەرێکەوە خودا پێداوە
من خاوەنی شەشدانگی کوڵ و دەرد و خەمم

***

مەیخانە پەرست نەبووم و تووشت کردم
بەو پیرییە بەرەو پیری ئەڤینت بردم
ڕووبینی کە لێڵاوە تکا ، تۆبە شکا
دینداری کە ڕەنگاوی ڕیا بوو ، شردم

***

کاروانە ژیان ، گەرەک بەلەز بم ، ڕاکەم
میوانی شەوی درێژی ژێر ئەم خاکەم
گیانم دەردەچوو ، وتم وچانێک ، فەرمووی:
دیواری لەشت شکستە چۆن بار ناکەم

دڵداری چ یاره؟ فێره سەودای کردم
بڕوانه له چاوی سوور و ڕەنگی زەردم
نرخی بزەیەک باره له سەر لێوانم
پارسەنگه دڵی گەرم و هەناسەی سەردم

***

کێ تا سبه دڵنیایه بۆ مان و نەمان
ئەی مانگه وەره له دڵ دەراوێژه خەمان
خۆش مانگه شەوه ، هەلی مەیه و مەی بێنه
تا تیشکی نەداوه مانگ له گۆڕخانەکەمان

***

دڵتەنگی هەبێ، دەبێ به مەی ژەنگی بەرین
بۆ بیری نەهات و هات چما خەم له بەرین؟!
سۆزی که مەرگ تەپڵی نەمانی لێ دا
ئەمن و تۆ دەگەڵ با بەدەمی هاو سەفەرین

***

له نوێنی گڵا پەکوو... که نوستوو زۆرن!
بەر بیر و خەیاڵ کەمن ، لەبیرچوو زۆرن!
هەرچەندی که دەڕوانمه بیابانی نەبوون
سەد هێندی ئەوانی چوون ، نەهاتوو زۆرن

داخم گەلێ یار و خۆشەویستان مردوون
لەش خاکی نێوان کۆمەڵێ دار و پەردوون
چەشتمان لە مەیەک هەموو لە ناو کۆڕی ژیان
پێش ئێمە بە دوو سێ پشوو مەستی کردوون

***

گۆڕخانە نشینان کە لە بن سەرپۆشن
خۆڕایی نییە وەها کپ و خامۆشن
ئەی خوایە لە کام بادەیە دەرخواردت دان؟
بێهۆشن و بۆ هەتا هەتا سەرخۆشن

***

داخم ئەوی دێر هات و ئەوی کەوناران
هاوباوەشی مەرگن و لە دنیا تاران
کەس نایەتەوە بەرەو ژیان لێی پرسم:
لە کوێ یە بنە و باری هەواری یاران؟

***

گۆڕهەڵکەنی من لە هیچ و پووچ دڵخۆشن
خشتی گڵی کۆنە مردووان دەفرۆشن
ڕۆژیش دێ گڵی من و ئەوان بکرێ بە خشت
تا گۆڕی هەژاری تری پێ داپۆشن

هۆ مامی هەوڕگەر! بەسە هەڵکەی داماں
ئەو خەڵکە بە تۆ پێدەکەنن ، تێت ڕامان
هەر لاشی هەژارە و سەری شا و خونکارە
سوڕی دەدەی و دیکەیە دەفر و ئامان

***

پێک نایە هەتا سەر لە جیهانا گیر بوون
زۆر شێتی یە بێ بادە بژیم سیس و زەبوون
دەس بەردە لە کۆن و تازە وو ترس و هومێد
دنیا کە نەمام ، تازەیە یان کۆنە ، بە توون

***

زۆری وەکوو مەی قەزا و قەدەر چاند و درووں
بێهوودە چ داگرم خەمی بوون و نەبوون ؟
پیاڵێکی پڕم لە بادە بۆ تێکە وەخۆم
هەرچی دەبوو بێ و ببێ هەموو هاتن و چوون

***

هەڵسە بەسە پیش خواردن و مل کزکردن
مەی تێکە بخۆین لە باتی خەم بۆ مردن
ئاکاری جیهان ئەگەر وەفای تێدا با
نۆرەت نەدەهات لەوانی زوو ڕابردن

چ کراوه بەرێ ؟ نه تۆ هەڵی دێنی نه من
لەو باره به ڕاست نه تۆی که دەخوێنی نه من
چی بۆی دەگەڕێین له پشتی پەردێکەوەیه
گەر پەرده نەما نه تۆی که دەنوێنی نه من

***

ئەستێره هەمووی ئەگەر درشت و وردن
ئاوان و دەڕۆن و دێنەوه و لێک گردن
لەبڕانەوه نایه هاتوچۆی چوون و بوون
تا خوا هەیه هەردەمێنێ زان و مردن

***

ئەستێره و مانگ و ڕۆژ له عاسمانانن
هۆی گێچەڵ و مشت و مڕی زانایانن
چین و چ دەکەن؟ کێوه دەچن؟ چۆن هاتن؟
خۆشیان وەکوو من نەزان و سەرگەردانن

***

شادی لەمەڕایه پنجی خەم خۆمانین
هۆی زۆر و کەمی ڕەوا و ستەم خۆمانین
ڕاستی و بەزەیی و بەرز و نزم بوون ئێمەین
قاشوولکه شکاو و جامی جەم خۆمانین

بەهرەی چ وەدەست کەوت لە بوونمان گەردوون؟
قازانجی چ دێتە ڕێ لەوانەی مردوون؟
هیچ کەس نیە لەم گێژە دەرم خا و بێژێ
بۆ بوون و ژیان و مان و بۆ مردن و چوون؟

***

پیاوانێ بە ژیری و هونەران دڵخۆشن
تامەزرۆ بە ماست و دۆشن و نێر دۆشن
وا باشە ئەگەر دەکرێ نەزان و گێل بن
کەس گێزەر و تووریش بە هونەر نافرۆشن

***

مانگی ڕەمەزان نزیکە و پێمان ئێژن
مەی هەرچی هەیە بڕێژن و مەیچێژن
من هێندە دەخۆمەوە لە کلکەی شابان
مەست و کەلەلا بۆی دەکەوم تا جێژن

***

گەردوون لە سەری دایە خەیاڵێ بۆ مان
هەر وا دەگەڕێ بکۆڵێ چاڵێ بۆ مان
ئاڵە و شەوە بیبا چ دەکا با بیکا
مەیگێر شەوی خۆشە تێکە ئاڵێ بۆمان

زۆر کەس هەیە هەر دەوێژن و ناپێژن
ئەو ئێمە بە گێژ دەزانن و خۆیان گێژن
گۆیا ئەوی کووپە مەی دەکا دینی نیە
بۆ ئەو کەسی کوولەکەی دەکا چی ئێژن؟!

***

هێندێک بە خەیاڵ لە دین و ئایین ژیرن
لایەک بە گومان لە بێ گومانی گیرن
سەیری دەبێ تێ بگەن کە هیچ تێ نەگەیین
کەمتر لە سەری پیاز و پەلکی سیرن!

***

دەنگ بێژ و کچێک و گۆشەیەک پەیدا کەین
خۆشی سەر و دڵ لە ماچ و مەی داوا کەین
نە هومێدی بەزەی کەس و نە ترسی دوا ڕۆژ
با خاکێ بە با و ئاوێ بە ئاگر داکەین

***

خۆزگەم بە کەسێ نیشان و ناوێکی نەبوو
لە شوێن پڕ و پووچ خەیاڵی خاوێکی نەبوو
نەک وەک من و تۆ کوندە بەبوو ئاسایی
چاوی لە قەڵایەک بوو، کەلاوێکی نەبوو

گەنجت دەوێ ڕەنجی دەوێ واهات، وا چوو
کێ گوڵ دەچنێ دڕکی لە دەستی ڕاچوو
تا شانە نەبوو لەت لەت و جەرگی پارە
کەی دەستی بە کاکۆڵی جوانێک داچوو

***

دەروێشیەکەمان کیسەیەکی بێ بن بوو
مەیگێڕی جوان ڕێبەر و پیری من بوو
پێم وایە لە مەیخانە دەبێ وەی بینم
ئەو ژینی لە سووچی فێرگە دا لێم ون بوو

***

هۆزان و بلیمەتان و بیر ڕوون و پتەو
بۆ بوون و دەچن؟ کەس نە ئەمی زانی نە ئەو
تاریکە شەوێک گەڕان بەبێ ڕێ و ، گێژ بوون
ئەفسانەیەکیان ئەهۆنی چاویان چوە خەو

***

گەردوون کە گەڕا دژی نیازی من و تۆ
عاسمان بەمە چی، هەشت و حەوت بن یا نۆ؟
بمرم کە لەشم بەمن چی هەرچی دەیخوا
مێروولە لە گڵکۆ بێ، چ گورکی کەژ و کۆ

پرسی لە مراوی، ماسییەکی لابرژاو
کوا تازە بلێی بە جۆگە دا بێتەوە ئاو ؟
پێی گوت بەمە چی ؟ کە ئێمە مردین ، دنیا
دەریا بێ ، تراویلکە بێ ، یان هەور و ساو

***

وا مانگە وەسەر کەوت لە سووچی ئاسۆ
مەی تێکە بخۆینەوە شەوێکە و ئەمشۆ
دەس باوێ ملم ، مەترسە مانگ ئاوا بێ
زۆر دێتەوە سەر بدا لە گڵکۆی من و تۆ

***

ئەو خۆڵێ کە دێت چ زۆر چ تۆزکاڵێک بوو
کێل گەردەن و کوڵمە سوور و چاوکاڵێک بوو
شەرمێ بکە تۆزی دەتەکێنی بەرگت
ئەو تۆزە گڵی ڕوومەتی لێو ئاڵێک بوو

***

هەر پنجە گوڵێکی سوور لە گوڵزارێک بوو
ئەو سوورییە خوێنی دڵی دڵدارێک بوو
هەر پەلکە وەنەوشەیەک لە هەردێ دەردێ
خاڵێکە لە سەر ڕوومەتی نازدارێ بوو

شەو فێنک و دەر سەوز و وەها مانگە شەوێ
با بخۆینەوە کوا هەلێکی دی هەڵدەکەوێ ؟
مانگ هەردێ ، بەهار دێتەوە ، تەنیا ئێمەین
دەمرین و دەبینە گیاو و گڵ لێر و لەوێ

***

تا هەل هەیە دڵخۆش بە، ژیان ڕادەبرێ
لەم خانوە ڕەشەی لەشە گیان دەر دەکرێ
ئەم کاسە سەرانەی کە دەبینی، سۆزی
ژێر قاچ و قولی کاسەکەران ڕادەخرێ

***

هەر شەو بوو لە مەیخانە دەهات ئاوازێ:
خۆشی لە کەسێک لە ئێمە مەی دەخوازێ
بۆ مات و کزی؟ گەلێکی وەک تۆ گەردوون
کردوونی بە تۆز و خۆڵی سەر ڕێبازێ

***

چاوجوان نە دەمی خەوە دە هەڵبێنە سەرێ
مەی تێکە لە کووپە چەند قومێکم بدەرێ
هاکا قوڕی خاکی من و تۆش هەڵشێلن
بکرێتەوە کووپە مەی لەکن گۆزەکەرێ

پڕژاندی هەور لە دەشت و دەر بارانی
بێ مەی بی دەمێ تامی ژیان نازانی
وا ئێمە لە سەیری سەوزەزارین داخۆ
سەوزەی گڵی ئێمە کێ بکا سەیرانی ؟!

***

تای ماشەری ژین بەبێ وچان هەڵدەکرێ
زانا ئەوەیە: دڵخۆش دەژی بێ خەم بمرێ
مەیگێڕ خەمی چیتە بۆ سبەینەی قیامەت؟
بۆم تێکە هەتا دەرفەتە ؛ شەو ڕادەبرێ

***

لاوێچێ لە مەی سەد دل و سەد دین دێنێ
هەر تاقە قومێک مەملەکەتی چین دێنێ
چی خۆشە لە سەر زەوی وەکوو مەی نابێ
تاڵێکە هەزار گیانی شیرین دێنێ

***

دڵخۆشی دەدا مەی و دڵی خەم دەبڕێ
فرمێسکی ڕەزانە ، ئەشکی خەمبار دەسڕێ
زۆر سەیرە لە لام کەسێکی مەی دەفرۆشێ
چی چاتری پێ دەکڕێ؟ مەگەر مەی بکڕێ !

گیا شینی بەهاران هەڕەتی خونچە وەبێ
لات وایە بەهەشت ئەگەر هەبێ وەک ئەو بێ
مەیگێڕ وەرە تا بەهەشتی دنیا ماوە
هەشتێکی لە مشتە بێنە نەک نۆ بێ، نەبێ

***

زانا لە جیهان کەسێکە خەم دانەگرێ
دڵتەڕ بژی، وشکی لە دڵا ڕانەگرێ
تا سواڵەتی ژین بە بەردی مردن دەشکێ
دەستی لە ملی شووشەو و یار هەڵنەگرێ

***

چۆن تۆبە لە مەی دەکەی هەتا مەی مابێ ؟!
ئەو ڕۆژە مەخۆرەوە کە پەیدا نابێ
نەخوازە بەهار و چیمەن و دیمەنی گوڵ
تۆبەی چی؟ هەزار تۆبە لە تۆبەی وا بێ

***

بۆ ژانی دڵان هەر مەیە دەرمانی بێ
زانا ئەوەیە تامی لە مەی زانی بێ
ئەو کۆنە پەڕۆی لێوی لە مەی پێ دەسڕن
بەرماڵی هەزار سۆفی بە قوربانی بێ

کاتێ لە زەوی وەنەوشە سەر دەردێنێ
سروە دەمی خونچە ماچ بکا و ڕای ژێنێ
چەند خۆشە لە گەڵ خونچە دەمێ ڕای بوێری
تۆ تۆبەشکێن و ئەو دڵت نەشکێنێ

***

ئەو جوانە کە خۆم دەڵێم بە تەنیا جارێ
باوەش بە یەکا بکەین لە دەم ڕووبارێ
چیمەن گوڵ و سەوزەپۆش و ئێمەش سەرخۆش
پێم وابێ بەهەشت وایە ، بەڵام لێ بارێ

***

بۆم بان کەنە مەیگێڕێ کە : با مەی بێنێ
پیری چلەکێش بادەیە خۆی بنوێنێ
سەر خۆشێ بناڵێنێ لە نیوەی شەو دا
سەد نوێژی ڕیابازی مڕ و مۆچ دێنێ

***

شێخێ بە ژنی خراپی گوت: بێ شەرمی
بۆ هەرچی دەست بۆ بەرێ ساز و نەرمی
پێی گوت: بەڵێ من وەکوو دیارم هەر وام
تۆش داخۆ وەکوو نیشان دەدەی دڵگەرمی؟

گەردوون کە بە زانیاری بکردا کاری
چۆن وا پڕ دەبوو لە هیچ و پوچ و خواری
کەی ڕاستە هەژار و لێو بە بارن زانا
بێ مێشک و کەریش لە زێڕە ناڵ و باری!

***

گەردوون وەکوو دێو بەراوەژوون ئاکاری
هاواڵی نەزانانە ، دژی زانیاری
مەیگێڕ وەرە هۆشم بەرە بەڵکوو جارێک
لێی تێکچێ بە لای ئێمە بچەرخێ باری

***

هۆشم کە دەبێ خەفەت دڵم دەردێنێ
سەرخۆش کە دەبم : هۆش لە سەرم نامێنێ
کاتێکە نە زۆر مەست و نە زۆر وشیارم
گیانم بە فیدای ئەو دەمە دنیا دێنێ

***

چاو جوانە بەیانە و کەڵەشێر دەخوێنێ
بانگێکی لە مەیگێڕ بکە با مەی بێنێ
داخۆ شنەبای بەیان، خوناوکەی باران
کەی بێنێ لە سەر گۆڕەکەمان بڕژێنێ

ئەو کۆشکی ملەی دەکرد دەگەڵ عاسمانێ
شاهانی دەکەوتەوە لە دەرک و بانێ
دیتم پەپوسێمانەیە لێی دەخوێنێ:
کوا بگرە وو بەردەت؟ ، بەزم و ڕەزمت کوانێ؟

***

خەم بۆچی لە سەر بوون و نەبوون دادەگری؟
دوا ڕۆژ چیە کەی دێ؟ چتە وا بۆی دەگری؟
مەی فڕکە! مەترسێ بە قەرز، نازانی
نێوانی هەناسەیەک دەژی یان دەمری؟

***

بێ خەم بە ، ژیان هەڵێکە هاکا مردی
تاوێری مەرگ گلا و لە بنیا وردی
نازانی لە کوێوە ناردراوی ؛ سا بە خودا
ناشزانی مەرگ ، کە مردی بۆ کوێی بردی

***

ناچاری ئەشێ باری مەرگ هەڵبگری
ناشێ هەموو دەم لە ترسی مردن بمری
خوێن و ڕەگ و پێستێک و دوو سێ ئێسقانێک
وە بزانە نەبوون ، بۆچی یە خەم دادەگری ؟

وە بزانە جیهان بە ئارەزووی تۆ دەگەڕێ
ئەم چەرخ و خولەی هەمووی بە فووی تۆ دەگەڕێ
وەبزانە کە سەد ساڵێ ژیاوی ، پاشان چی؟
مەرگێکە لە سەر ڕێگە لە دووی تۆ دەگەڕێ

***

دنیا وەکوو خۆیەتی و مرۆ نامێنێ
تۆ تۆزی ئەویش هەر وەکوو سۆزی و دوێنێ
ئێمەش کە نەهاتبووین وەکوو خۆی وابوو
لێشی دەردەچین کەمایەسی ناهێنێ

***

ژیانت چیە ؟ تا چووک و شلی ، شاگردی
وەستای کە گەیشتی ، پاشی: پیری ، مردی
پوختایی وتار لە من ببیسی باشە
تۆزێکی لە خۆڵ بەرز ببووی ، با بردی

***

زانیوتە لە حەوت و چوارەوە هاتی کە بووی
گێژیت و لە بیری چوار و حەوتا ون بووی
ئاسوودە بژی هەزار کەڕەت پێتی بڵێم
نایەیتەوە گەر مردی ، ئیتر چووی هەر چووی

مەی تێکە وەخۆ دەرفەتە ؛ هاکا مردی
لەم ژێر گڵە بێ هەواڵ و بێ هاودەردی
وا پێتی دەڵێم شتێک لە لای کەس مەیڵێ
نابێتەوە گوڵ پەلکە گوڵێ بابردی

***

گەردوون وەکوو منداڵە لەبەر بێکاری
خستینیە دەرێ وەک مت و موور بۆ یاری
تاوێکی لە بەر دەستی ئەوا دێین و دەچین
دەخرێینەوە سندووقی نەمان یەکجاری

***

ڕابوێرە ، دڵت خۆش کە چما خەم لە بەری
دەرفەت لە دەست ئەگەر نەدەی بەختەوەری
یەک جارە کە درواییەوە هەڵ نادەیەوە
هۆشی بدەرێ ! مرۆی ، نە سەوزە و کەوەری

***

ئەم خەڵکە، لە کارگای خودا دێتە دەرێ
هەر کاری ئەویشە سیس دەبێ و هەڵدەوەرێ
ئەی خوایە! ئەگەر باش بوو لە پای چی نەت هێشت؟
گەر پووچ و چرووکە ، کێیە کردوویە بەرێ ؟

سەرخۆش دڵی نایە پیاڵەیەک بشکێنێ
هەر تۆزێ لەبار و ڕێک و پێک بنوێنێ
خوا ئەو هەموو لاشە ناسک و لاوچاکە
بۆچ ڕێکی دەخا و لە داخی کێی دەڕزێنێ ؟!

***

پرسیم و نواڕیم و گەڕام لێر و لەوێ
هیچ بەڵگە نەبوو تەمی گومانم بڕەوێ
ناژین بە خەیاڵی ئەو بەهارەی نایە
تا ماوە ژیان.. بادە لە دەستمان نەکەوێ

***

گەردوون بە دزی دوێنێ لە لام درکاندی
هەرچی بەسەرت دێ لە دەس ئێمەت زانی
لەم چەرخ و خولەم دا دەسەڵاتم بوایە
خۆم ئێستە ڕەها دەکرد لە سەرگەردانی

***

مەیگێڕ مەیە بەر باری خەمان ، مەی با بێ
چا نابێ جیهان بە ئێمە ، با دڵ چابێ
چت دێتە بەرێ لە ڕێی ژیان گوێی مەدەرێ
هەرگیز وەکوو ئاواتی دڵی کەس نابێ

چووکێک لە کەلاوەیەک لە بەر لابایێ
دەیکۆڵی بە دندووکی ، سەری پاشایێ
پێم وابوو دەڵێ : بمگرە گەر دەتوانی
بەو کەڵلهیە سوێند دەخۆم لە دەستت نایێ

***

دیم گۆزەکەرێک قوڕی دەشێلا دوێنێ
دەنگێکم دەبیست ، باوکە کوڕی دەدوێنێ :
ڕۆڵەم بەزەییت بە بابی خۆت دانایە ؟
مەمشێلە بە قەو بە هێمنی پێم لێ نێ !

***

مەیگێڕ وەرە مەی بێنە زەبوونی بۆچی؟
با پێ بکەنین داخ لە دەروونی بۆچی ؟
کێ پرسی بە تۆ کرد لە نەبوون و بوونا ؟
بێهوودە کزی بوون و نەبوونی، بۆچی ؟

***

هەرکەس کە دەسی بە تیکە نانێ بڕەسێ
لاکۆخی هەبێ ، شەوانە تێی دا وەحەسێ
چەند خۆشە ژیانی وا چ ئازادە بە دڵ
بۆ خۆی بێ ، نە ئاغا بێ ، نە بەردەستی کەسێ

ڕۆژی و تەمەنت پتر بکەی ، ناتوانی
بۆ زۆر و کەمیش پەرۆش و سەگەردانی
زۆر دەستەوەسانیت و بزۆزیشی بە دەم
ئاواتی دڵت لە مێو بکەی نازانی

***

نەیخۆی و نەپۆشی ، ئەدی بۆ چیت کۆشی ؟
سەرقاڵی ! شەو و ڕۆژ دەکڕی و دەفرۆشی
لێو تەڕکە بە مەی ، لێوی کچۆڵێک بمژە
ژێر گڵ هەر دەبی ، پەرۆشی یان دڵخۆشی

***

بڕوات کە بە دنیایە لە تەکمابە دەمێ
بڕوانە لە گۆڕسان و ڕامێنە کەمێ
مێروولە کە کێشەوەی دەکەن لێر و لەوێ
هەر یەک لە دەمی دایە گڵی خونچە دەمێ

***

دەستم کە بڕۆیبایە خودا ئاسایی
گەردوونی ترم دەخستە ڕوو سانایی
بەدبەختی بەشی نەزان و نامەردان با
دڵخۆشیم دەدا بەرامبەری زانایی

مەیگێڕ وەرە! گا زەوی لە پشتە ، بەمە چی ؟
بادەم بدەیە جند و فریشتە بەمە چی ؟
مەیخانەیەکم نیشان دە ، ئەوسا دنیا :
مزگەوتە هەمووی ، دێر و کەنشتە، بەمە چی ؟

***

یان دەچمە بەهەشت هۆری لە دەورەم کۆ بێ
یان ئاگرە جێگەم بە چزە و بۆسۆ بێ
جوانێک و مەی و نەی و بەهارێک بۆ من
چیم ناگەرەکە ، قەرزی بەهەشت بۆ تۆ بێ

***

دلبەر کە بمان داتێ مەیێک و ماچێ
بەرماڵ و ڕدێن بە توونی ئاگر داچێ
دڵتەڕ لە جەهەندەمابێ ، سا دەرکی بەهەشت
گیراوە بە قوڕ تازە کەسی تێ ناچێ

***

ئۆخەی کە نەما باوی خەیاڵی خاوی
مەیگێڕی دەبینمەوە بە بادەی ئاڵی
گێرەی ڕەمەزان بەربوو ، ئەوا جێژن هات
دەم بێنی لە دەم گا و کەران ڕاماڵی

مەیگێڕ لەمە بڕوانە بە سیلەی چاوێ
ڕابردوو ، نەهاتوو ، لە سەرت دەرباوێ
تاکەی خەمی زوو کۆچ دەکەم و دێر هاتم ؟
مەی تێکە وەخۆین درەنگ و زووی پێ ناوێ

***

مەیخۆرەوەکان دە وەرن و ساز دەین کۆڕێ
مەیگێڕ وەرە با دەفری شەڕاب هەڵچۆڕێ
دەیزانی خودا ڕۆژی بەرێ ، مەیخۆرین
تێکی مەدە ، زانستی خودا ناگۆڕێ

***

مەی خۆرەوە نی و لە ئێمە هاتوویە گەمەی
خۆشت بە دزی هەزار دزی و حیزی دەکەی ؟
فیزمان بە سەرا لێ مەدە مەستی ناکەی
هەر کارێ دەکەی هەزار کەڕەت خۆزگە بە مەی

***

جوانی بە پەلە و بەبێ نەوەستان ڕۆیی
ڕۆژگاری ژیان وەک شەوی مەستان ڕۆیی
ئەم ژینە کە هەر دەمێکی دنیای دێنا
داخم کە بەبێهوودە لە دەستمان ڕۆیی

زستانی ژیانە وا قەلی مەرگە قڕی
پیری مڵەیەک بوو ڕەگی لاویمی بڕی
باڵداری جوانیم لە لکی ئاواتم
هاوارە لەمن چ زوو بە زوو نیشت و فڕی

***

ڕابرد تەمەنم هەموو بە نافەرمانی
نەینووکی دڵم لە چەوتی ژەنگی هانی
هێشتا بە هومێدی بەزەییم چون هەرگیز
پێم وا نەبوو دوانی ، هەر بە تاکم زانی

***

فەرمووتە عەزابم هەیە ترسو لێ بێ
لەم گفتە دەبێ ئەوی بترسێ کێ بێ ؟
تۆ ڕەحمەتی، لە کوێ بی ، عەزاب بێکارە
ئەو جێیە کە بێ تۆیە دەبێ لە کوێ بێ ؟

***

چاوم کە بە گریانەوە بوو ، یار تاوێ
دەیڕوانی لە ئەشکی من بە گۆشەی چاوێ
بەم چاکەیە لە نیازی گەیشتم کە دەڵێ :
تۆ چاکە بکە و بیبە دە ئاوی هاوێ

بوولێڵە کە هات ، مەیرسە کەنگێی ساڵە
مەی فڕکە لە خورێنی بە تاس ، بە پیاڵە
شێخ وازی لە هەنگوێن و گەزۆیە و من مەی
مەی تاڵە دەبێ هەق بێ ، دەڵێن : هەق تاڵە

***

شێخ ویستی لە دەردی یار و مەی چا بمەوە
بۆ ژینی لە پاش مەرگ ئەشی پا بمەوە
نازانێ کە بۆچ هۆگری یار و بادەم ؟
پێم خۆشە لە حەشریش دەگەڵی ڕابمەوە

***

گۆیا لە بەهەشت مشە و فشەی خۆراکە
حوری و کوڕ و هەنگوین و شەڕابی پاکە
بۆم تێکە بەیادی کۆنە قەرزان مەیگێڕ
ئەم دەنگی دەهۆڵە تا لە دوور بێ خۆشە

***

لێم بۆتە مەتەڵ : بەهەشتە، جێگەی حوورە
هەنگوێن و کەرە و شیر و مەی و کافوورە
با ئێمە بە مەی لێرە بەهەشتێ ساز دەین
تا پیاوی هەژار دەگاتە بەغدا ، دوورە

شووشەی مەیەکەت بۆچی ڕژاندم خوایە ؟
وەک شووشە، نەشە و دڵت شکاندم خوایە ؟
مەیخۆرە منم کەچی یەکی تر دەگریٚ !
بمبوورە لە پەردە دا گەیاندم خوایە

***

دنیایە لە(کەو) دە ، بیٚ گوناهێکی نیە
کەس بیٚ هەڵە نەژیاوە لە سەر ئەم زەوییە
من کردە خراپ و تۆش خراپەم توش کەی
جیاوازی لە نێوان من و تۆ ، خوایە چی یە ؟
لە کەو دە = لە بێژنگ دە

***

بەخشین ، لە گوناە و هەڵە چاو پۆشینە
تۆ چۆن هەڕەشەت بە ئاگری پڕ تینە
بم بەخشی بە نوێژانەوە کەسمان لە کەسە
بە گوناهەوە بم بەخشە دەڵێم بەخشینە

***

مەیخۆر کە نەبن کاول دەبن مەیخانە
خوێنی دە هەزار تۆبە لە گەردنمانە
بەخشین چ دەکا ئەگەر گوناهبار نەبیٚ ؟
لە گوناهەوە بەخشین و بەزەی خوا جوانە

هەر ڕێیە بڕیم گشتی هەڵە و لاڕێیە
وا دێمە پەنات باری گوناهم پێیە
بم بەیتە بەهەشت ئەگەر بە نوێژ و ڕۆژوو
سەودایە ، ئیتر بەخششەکەت لە کوئیە ؟

***

کێ ڕۆژی بەرێ قوڕی منی شێلاوە ؟
کوڵکە و مەرەزم بە کام تەشی ڕێسراوە ؟
کارم کە یەکی نەگرت و لێم ئاڵۆزا
سووچم چییە؟ لای خۆتەوە هەڵپێچراوە

***

ئەی تەکیەنشین شێخی بە سۆرە و تۆرە
پێت وا نەبێ هەر مەستی یە ، کارم زۆرە
من خوێنی ترێ دەمژم و تۆ خوێنی هەژار
جوابم دەرەوە کێیە پتر خوێن خۆرە ؟!

***

دەروێش وەرە ئەم حاو و حوەت بێ خێرە
دەم بەستەی و تۆزاوی وەکوو گاگێرە
خوا چاوی لە دەستت نییە ڕۆژووی بدەیەی
ژیانێکی کە پێی داوی بە مەی بسپێرە

دنیا بە دەسی دەستە کەر و گایێکە
هەر جاشەکەرە: وەزیر و پاشایێکە
دیندار بە کەسێ دەڵێن نەزان و گێژە
هەرکەس کە دەڵێن کافرە زانایێکە

***

خوێنتاڵی مەلا ! بە ڕیش و پەشم و جبەوە
ئەمڕۆشت لە دەست دەچێ بە بیری سبەوە
زۆر وشکی دەبی بە دەستەچیلەی ئاگر
فەرموو وەرە مەیخانە دەمێ تەڕ ببەوە

***

وا چاخی گوڵە و دار و دەوەن گوڵ پۆشە
دەروێش وەرە بەر! وەرگرە مەی بینۆشە
بڕوانە لە گوڵ بە ئەقڵی تۆ پێ دەکەنێ
بۆ بیری جەهەندەم ، دڵ و ڕووت ناخۆشە

***

هەر کەس کە تەواوە ناتەواوی ماڵە
کێ خێوی کوڵاو و کاڵە بۆ خۆی کاڵە
خوێنتاڵە هەتا مەلان لە ناو شیرنایی
کێ ڕووگەش و خوێن شیرنە ژینی تاڵە

خوێنتاڵت دەوێ؟ ئێسکی گرانت گەرەکە ؟
بۆ تەکیە بچۆ کە دەرد و ژانت گەرەکە
مەیخانەیە جێی لێو بەبزە و ڕووخۆشان
مەیگێڕێ ببینە گەر ژیانت گەرەکە

***

خاییام کە سەرت گەرمە بە مەی دڵخۆش بە
دەس لەملی کچۆڵەیەک دەکەی دڵخۆش بە
دوا ڕۆژی هەموو شتێک نەبوونە و چوونە
وای دابنێ هەر نەبووی ، کە هەی دڵخۆش بە

***

گایێکە لە عاسمان و ناوی کۆیە
گایێکە دەڵێن هەڵگەر هەرد و بۆیە
سەیری کەرەگەل بکەی لە ناو ئەم جووتە
گەر ژیر و بەبیری سەیری خۆش بۆ تۆیە

***

ڕۆیین و زەمان پەشێو و ئاڵۆزاوە
سەد گەوهەر و دوڕ یەکێکی لێ نەسماوە
داخی بە دڵم هەزار وشە و بیری چاک
کەر بوونەتە لەمپەر و نەبێژراو ماوە

ئەی خوایە لە کارت سەری زانا گێژە
شیرنایی دەنێ یە دەم ؛ دەڵێی مەی چێژە
خۆت جوانی دروست دەکەی ، دەڵێی مەی بینە
پیاڵێکی پڕاوە، لاری کە و مەیڕێژە

***

دیم پیرێ لە مەیخانە سەری دەخولاوە
ناترسی ؟ وتم ، کە بمری ؟ چت بۆم ماوە؟!
فەرمووی وەرە پێداکە، گەلێ وەک من و تۆ
ڕۆیشتن و کەس نەهاتەوە لەو لاوە

***

لەم ڕێگە درێژە کە مەرگی ناوە
کێ هاتەوە باس و خەبەری هێناوە ؟
وەستان لە دوو ڕێیانی نیازی پڕ و پووچ
بێهوودەیە ، هەرچی چوو نەهاتە دواوە

***

خشت پێژی هەتا کەنگێ بە سەر دەریاوە
ئاخ چەندە ڕقم لە بت پەرس هەڵساوە!
کابرای کە دەڵێ دەچتە جەهەندەم خەییام
چۆن زانی؟ چ دێوێک خەبەری پێ داوە !؟

دوو ڕوویی بەسە ، ڕوو دەکەمە مەیخانە
ئەم ڕیشی سپی بە مەی بڕەنگێ جوانە
پێوانی تەمەن گەیشتە حەفتا تا کەی
خۆم هەر وەکوو هەم نیشان نەدەم ، شێتانە ؟

***

مەی تێکە ! هەرایە ! پێم دەڵێن بێ دینە
چۆن ڕەنگی بەرم ؟ پەڕۆم لە هەش دا شینە
بەرماڵە گوناهبارەکەشم وا شڕ بوو
هەڵناگرێ تەقەڵ بە بارێ بیکەین پینە

***

مەیگێڕ وەرە بۆم تێکە دڵم زۆر تەنگە
کێ باشە ؟ هەموو کەس دە ڕوو و سەد ڕەنگە !
با مەی بپەرستین و ئیتر واز بێنین
تا وابێ موسڵمانەتی شەرم و نەنگە

***

مەیگێڕ بە سەرت پردی سیڕاتیش کەڵەکە
سەیرانی بەهەشت سەیری دوو چاوی بەڵەکە
زۆرم لە خودا ویست و کەمیشی نەگەیی
هەر تۆبەیە دەمداتێ ئەویش نەم گەرەکە

خۆ دووره کتێب بگره ، گەمەیّ منداڵه
ژیر بیری له سەر شەڕاب و لێوی ئاڵه
هوشت بیّ هەتا خوێنی نەڕژتووی گەردوون
تۆ خوێنی کچی ڕەزان بڕێژه پیاڵه

***

تازەم که به کەونه مەی ، جیهانیش کەونه
زۆر لاش و سەری تێوه درا ئەم تەونه
چۆن هاتی؟ چلۆن دەچی ؟ چلۆن بووی و دەبی ؟
خەو دات نەگریّ وەکوو خەیاڵ و خەونه

***

لەم بیره که چین نهێنی پشتی پەرده
هەر بیرەوەریّ کاس و بەداخ و دەرده
ئەفسانەیەکی دوور و درێژ و بیّ بن
دەستیّ بەره بۆ پیاڵه ، دەست لەو بەرده

***

چم بیستووه لەم جیهانه یان چم دیوه
زانیومه چییه ، هیچ نەبیّ نیوه و نیوه
مردن چیه؟ هەرچی دەکەم و دەکرێنم
شێواوم و سەر نابەمه دەر لەو شیوه

لەم هاتنە بێهوودەیە بیرم شاشە
سەرباری خەمان بیر و خەمی ئەولاشە
مەیگێڕ وەرە قوڵ هەڵکە گلێنەت بێنە
خەم چڵکی دڵە ، بە مەی بشۆرین باشە

***

بێ دلبەر و مەی تەمەن بەسەر چوون هیچە
بێ ڕەنگی مەی و دەنگی بلور ، بوون هیچە
ئازا و بە دڵخۆشی بژی چەند ڕۆژێک
ڕابوێرە ، لە هیچ بیر مەکەوە ، گەردوون هیچە

***

مەیگێڕ وەرە بۆم تێکە ئەوا نیوە شەوە
بەس بیری لە مزگەوت و کەنشتان بکەوە
دڵتەنگی جەهەندەمی و بە ئاواتی بەهەشت؟
دایناوە خودا کوێندەری. بەس لێکی دەوە

***

دڵتەنگی مەرگ نابێ ئەوەی لێزانە
ئەم مانەوەمان وچانی ڕاگوێزانە
تێر سەیری گوڵت نەکردووە بوویتەوە گڵ
لە شوێن گوڵە نەورۆزە گەلاڕێزانە

زستانە هەتا ڕوو دەکەمە مەیخانە
هەر لاسکی گوڵە و لە دەوری ئاگردانە
وەدیارە نەیاری جوان و ڕووخۆشە جیهان
تۆڵەی دەمی پێکەنینە ئەم سووتانە !!

***

ئەم هاتن و چوونی ئێمە چی لەدوایە؟
کێی وا هەیە لەم گلۆڵە هەڵکا تایە؟
ئەو لاشە هەموو دەکەونە ئاورگی نەمان
سووتمانی وەهام نەدیوە ، دووکەڵ نایە !

***

هەرچێکی هەڵێ ، بەشی لە ئاوا بوونە
سەرکەوتنی هەوراز و بەرەوژێر چوونە
شین بووی لە زەوی ، پێ دەگەی و دەت هێڕێ
ئاشێرە خودا و ئاشەکەشی گەردوونە

***

ئەم کۆنە سەراوپەردە کە دنیای ناوە
شایی لە بەرێک ، شینە لە پێنسەد لاوە
ئەم خوانچەیە بەرماوی هەزار جەمشیدە
گۆڕە و گەلێ بارامی تیا نێژراوە

هەر بێنە و بەرە و ، هەڵخول و هاتوچۆیە
گوێ هەڵخە هەموو دەنگی بژی و ڕۆڕۆیە
خەرمانی ژیانە سوورە ، گەردوون سەرکار
ڕۆکردن و پێوانی مەیە لەو کۆیە

***

هەر خاکێ هەیە خۆڵی لەشی یارانە
هەر چاو و دڵی دلبەر و دڵدارانە
وەک ئاو کە هەور خۆڵ و گڵیش هەڵبگرێ
تا ڕۆژی حەشر تەوژمی خوێن بارانە

***

ئەی خوایە چ بێوەفایە ئەم دنیایە
دەرد و ڕک و کینە گشتی هەر لەو ڕایە
بڕوانی لە ناو دڵی ڕەشی خاکی ڕەشا
زۆر گەوهەری تێدایە کە نرخی نایە

***

خاکێ کە لە ژێر پێ و پەلی شوانانە
سنگ و مەمک و کوڵم و دەمی جوانانە
هەر خشتێ لە کام قوژبنی دیوارێکە
یان شانی وەزیر یان سەری سوڵتانە

هەر سەوزە کە تازە لە دەم ئاوێ ڕواوە
وەک تازە خەتێ لە لێوی لاوێ ڕواوە
هەنگاوێ لەسەر شینکە بەپارێز دانێ
ئەو شینکە لە خاکی مەستەچاوێ ڕواوە

***

بۆ ئاوی شەوێ گۆزە شکاوێک لامە
فرمێسکی وشک نابنەوە بێ ئارامە
کەللەی سەری شا و دەست و پەلی دەروێشە
تێکەڵ بووە نازاندرێ کامەی کامە ؟!

***

ئەم گۆزە کە جێ ئاوی کرێکارێکە
چاو و دڵی چەند وەزیر و خونکارێکە
هەر پیاڵە مەیەک بە دەستی سەرخۆشێکە
کەللەی سەر و مێشکی ژیر و وشیارێکە

***

ئەم بادەیە گیانە چۆتە لاشەی پیاڵە
وەک من بە ڕواڵە جوان و ، ژینی تاڵە
ئەم شووشەیەی کە تۆ دەڵێی پێدەکەنێ
فرمێسکی هەژارانە لە خوێن دارماڵە

گەردوون مەیەکەی مەرگە ، جیهان مەیخانە
دەرخواردی دەدا هەرکەسێ لێی میوانە
بینۆشە بە ڕووی خۆشەوە گەر نۆرەت هات
جەژنێکە شەپۆڕێکی دەگەڵ یارانە

***

تا باخی گوڵی بەخت و جوانیت لەبەرە
سەرخۆش بە ، دڵت خۆش کە ، چ وەختی کەسەرە ؟
ئەو ڕۆژێ لە دەس دەچێ وەگیر نایەتەوە
چەپ گەردی زەمانە دوژمنی قەستەسەرە

***

پێشی من و تۆش ڕۆژ و شەوێک بوون ، کاکە
گەردوون لە گەڕانا بوو وەکوو ئێستاکە
لەم سەر زەوییە لە هەر جێ پێ وەگوێزی
خۆڵ و گڵی چەند چاو و دڵە ، ئەو خاکە

***

بیر کەم بتەنە ، ڕایەڵەکەت بێ پۆیە
مەی ڕۆکە لە کووپە ، چ ڕەوای ڕۆڕۆیە
ئەمڕۆ کە بە فیز و قۆزی ، سۆزی تۆزی
با بردەڵە ! پێت وابوو جیهان بۆ تۆیە ؟!

بایی مەبە بە ژیان و کەمێ ڕامێنە
زۆری وەکوو تۆ ئێستە سەتی لە شوێنە
دڵخۆش بە هەتا ماوی ، مەرگ وا لە کەمین
تا تۆش نەڕفێنراوی بەشت بڕفێنە

***

بێهوودەیە بەس لە سەر مە خۆ بنوێنە
بگرە و بکوژە ، کۆ کەرەوە و بستێنە !
سەرکاری مەرگ گەلێ لە تۆ زۆردارتر
دەتکاتە سەر و ، دەڵێ : بەشی من بێنە !

***

دەرد و خەمی من کە هێشتە نەبڕاوەتەوە
خۆشی تۆ کە دەنگی لە جیهان داوەتەوە
هەر دووکی دەچێ ، نە ئەو دەمێنێت و نە ئەم
گەردوون لە گەڕە و هەزار تەڵەی ناوەتەوە

***

دنیات بە خەیاڵی خۆ لە توربێن ناوە
زێڕت هەیە ، عەرزت هەیە دێمە و ئاوە
ئەو ڕۆژی مەرگ سەرت دەدا سەر بە سەرین
هەر دووگەزە خاک و تۆپێک جاوە

خۆ بەس بدە خەو کە هۆش و بیرت پتەوە
ڕابوێرە ژیان بە مەی ئەگەر ڕۆژ و شەوە
مردن کە برای گەورەیە بۆ خەو هەر دێت
ئەو کاتە لە ناو نوێنی گڵا تێر بخەوە

***

هەر دەرد و کوڵ و ژانە ژیانی ناوە
تۆ بەفری گەلاوێژ و مەرگ وەک تاوە
ئەو تاوە تیا ماوی مەتاوێوە بە خەم
کوا ئاوی ترێ ؟ هێمی جیهانیش ئاوە
هێم = بناغە = ئەساس

***

ڕاستت دەوێ کاکە؟ لێم ببیسی چاکە
جوانێکی پەیاکە ، بادەیەک پێداکە
خوا کاری جیهانی کرد و لێی بۆوە ئیتر
لە سمێڵی من و ڕیشی تۆ بێ باکە

***

ئەم بوون و ژیانەی هەیە چۆن ڕووی داوە؟
ئەنجامی چیە و بۆچیە ، چی بە دواوە ؟
هیچ کەس نەبووە و نیشە بە ڕاست بیزانێ
هەرکەس بە خەیاڵ شتێکی بۆ هەڵداوە

لەم جەغزە کە شوێنی هاتوچۆی هەموانە
بێ ژێر و سەرە و دوور لە پوان و سوانە
کێ زانی لە کوێوە هاتووە و کێوە دەچێ
هۆزان و نەزان وەک یەکە: سەرگەردانە !

***

هەوساری بە دەس خۆتە خراپە و چاکە
هۆی خۆیەتی هەرکەس گەشە ، یان خەمناکە
بێچارە ترە لە تۆ هەزار جار گەردوون
بەس سووچ و هەڵەت لە سوکری گەردوون ڕاکە

***

چاوم لە لکی هومێدە بۆم دانایە
ئەی خۆزگە کە داش دەهات بەری هەبوایە
زیندانە ژیانم دەرەتان نابینم
ئاڵۆز و گرێ پوچکەیە ئەو هەودایە

***

چاوبەستی فەلەک دەستی بڕیم کوێرانە
خستمیە جەهەندەمێک و ناوی ژیانە
دەردی مە ، ئەگەر نەهاتووان بیزانن
ڕوو ناکەنە ئەم خەیمە شڕەی خەم خانە

بارانە دڵۆپێکی ڕژا دەریاوە
خۆڵێکە گەڕ و خولیە لە بەر دەم باوە
ئەم هاتنی ناو ژیان و چوونەت چۆنە ؟
مێشوولەیەک و تۆزێ گەڕا و ، گەڕیاوە

***

وا باشە پەنا بەرینە بەر مەیخانە
حەفتا و دوو میللەت بەمەچی شەڕیانە ؟
کەوتوونە بیابانی نەزانی ، بێ ڕێ
کوێرن ، لە شەوی ڕەشان و خۆ لێکدانە !

***

هەر کارێ دەکەم ڕۆژی بەرێ نووسراوە
بۆ چاک و خراپ خوا قەڵەمی لێ داوە
پرسیار و گوناهی کردەوەم بۆ لە منە
نووسراوە ، دەبێ بیکەم ؛ ئیتر چی ماوە ؟

***

گەردوون چتە ؟ کێ بێ فەرە ڕووت لێ ناوە
تێر و تەسەلە و بەرێکی پڕ لە دراوە
بێ شێو سەر ئەنێنەوە هەزاران زانا
بم بوورە ئەگەرچی پیری ، بیرت خاوە

گەردوونی چەوێڵ هەر بە چەپی سووڕاوە
هەربۆیە ئەوی ڕاستە تیا داماوە
بڕوانە لە هاواڵەتی شووشە و پیاڵە
خوێن کەوتە نێوانیان و لێو بە لێو چەسپاوە

***

مەیگێڕ وەرە ئەم هۆشە بەکارم نایە
مردن ڕەشەباییێکە ، ژیانم کایە
بۆم تێکە لە گۆزەی مەیەکەت ، هاکا دیت
گۆزێک لە گڵی منیش لەناو کڵ دایە

***

خوێناڵە خەم و دوژمنە ، خۆی لێ لادە !
خۆشی لە کەسێک لێو بە بزە و دڵشادە
مەیگێڕ وەرە هەر ڕەنجێ لە دنیا کێشام
بەر بادە ! دەسا بمگەیە خۆت و بادە

***

کێ ڕەنجی ژیان دەکێشێ ئازایە کوڕە
بارانی لە زیندانی سەدەف دایە ، دوڕە
پیاو بۆ خۆ بمێنێ ماڵی دنیاشی دەبێ
پێوانە هەلێک بەتاڵە زۆر جاری پڕە

زێڕ گەرچی نە سەرمەیانی پیاوی ژیرە
بێ دراو و هەژار لە سەر زەوی یەخسیرە
دەس تەنگی یە وا وەنەوشە ملخوار و کزە
گوڵ پێدەکەنێ ، لە باخەڵی دا لیرە

***

گوڵ یاخە دەکاتەوە بەرامبەر بە شنە
بولبول دڵی خۆشە کەوتۆتە ئاواز و قنە
تا تۆش و گوڵیش نەبوونە تۆزی بەر با
مەی بێنە لە گوڵزارێ بخەین بار و بنە

***

نازدارە بەهارە ، سەوزەیە ، دەم ئاوە
کوا دەفر و پیاڵە مەی ؟ دڵم تەنگاوە
گەردوون گەلێ وەک تۆ و منی سەد جار سەد جار
بە پیاڵە دروست کرد و لە بەردی داوە

***

چاوجوان وەرە لام، بە خەم بڵێ بەو لاوە
لێم هاڵێ هەتا داوی تەمەن نەپساوە
نەورۆزە چەمەن سەوزە دەمێ سەرخۆش بین
تا سەوزە لە سەر گۆڕەکەمان نەڕواوە !

پەنجەی گوڵی ڕوومەت گوڵەکەم ، گوڵ چینە ؟!
پەرژینی بە گوڵ: گوڵ لە گوڵم پەرژینە
تا شینکە لە گۆڕە با بە یەکتر شاد بین
داخوا چ دەمێ لە دەوری گۆڕمان شینە !؟

***

بۆ دەردی دەروون و کوڵی دڵ مەی چاکە
هەر کووپە مەیە لە سەر زەوی دڵ پاکە
لافاوی خەم و کەسەر کە دەوری لێ دای
مەیخانە: گەمێی نووحە ، بەلەز بۆی ڕاکە

***

مەی بیرەوەری چاخی جوانی خۆمە
هاوڕاز و گلەی ڕۆژ و شەوانی خۆمە
ئاڵە وەکوو چاوەکەم لە دووری یاران
تاڵە و بەلەزەت وەکوو ژیانی خۆمە

***

مردووی بەرە مەیخانە ڕوحی تێدایە
ئەو بۆنی لە مەی دێ نەفەسی عیسایە
دەرخۆنە کە دەخرێتە سەری کووپەی مەی
تاجی سەری سەد کاوس و جەم هێژایە

مەیگێڕ وەرە دەس مەگێڕەوە مەی بێنە
مەی ژینە لە ناو لەش و لە ڕەگدا خوێنە
کێ دیتی شتێک لە ئاگر و ئاویشە ؟
مەی ئاوی ژیانی مەیە ، خەم سووتێنە

***

خۆڵی لەشەکەم بە تایبەتی خڕکەنەوە
مەی لێ بدەن و باشی تەڕ و بڕ کەنەوە
خشتێکی بپێژن لەمە ، بەڵکوو جارێک
مەیخانە کەلێنێکی بەمن پڕ کەنەوە

***

چیتە لە گەڵ ئەم جیهانە کەوتوویە ملە ؟
بایی ، کە دەڵێن بەختەوەرە و جێگە زلە ؟
کەم پاڵ دەوە ، ڕەشماڵی لەشت تێک دەتەپێ
ئەستوندەکی کرمۆڵە پەت و سنگی شلە

***

ڕامان و کزی بەسە ، وەرە مەی تێکە
وەبزانە هەموو کاری جیهانت ڕێکە
خۆت دانێ لە سەر پەلکە گوڵێک ئاونگی
مەرگت بە گزنگێکە ، تەمەن تاوێکە

لەم خانە دوو دەرگانە کە پێت تێ ناوە
هاتووی بە پەلە و دەچیە دەرێ لەو لاوە
ژینت بە خەفەت بارییە مەرگیش سەربار
پێت وایە نەدۆڕاوی؟ خەیاڵت خاوە

***

بش بووبێ وەفا ، ئێستە وەجاخی کوێرە
کێ ڕاستە لەوانی دیوتە؟ یەک بژمێرە
هەر کووپە مەیە هەواڵی دڵپاکە و بەس
بێ فێڵە، مەترسە! خۆتی پێ بسپێرە

***

مەیخانە دەگەڵ هەمدڵ و هەمدەم خۆشە
دەم بۆ دەم و دەستێ بەری بۆ مەم خۆشە
زگ کووپە نییە ، لە مەی جمەی بێ دەم و ژەم
بۆ لەمپەری خەم ، دەم دەم و کەم کەم خۆشە

***

دۆستێکی بەڕاستی خەمڕەوێنمانە ، مەیە
ئیتر هەموو دۆستایەتی دنیا گەمەیە
چاخی گوڵ و یارێکی گوڵندام و مەیەک
ڕابوێری بە دڵ دەمێک ، ژیان هەر ئەمەیە

حەیفم لە دڵێ دێ کە بەبێ سووتمانە
دڵداری تیا نەکردووە هێلانە
هەر ڕۆژێ کە بێ دلبەر و بێ دڵداری
بێ نرخە پڕ و پووچە زیانی ژیانە

***

پشکووتووە گوڵ ، چ دیمەنی شەنگی هەیە
مەیگێڕ وەرە بۆم تێکە ، دڵم ژەنگی هەیە
بەس بۆم بڵێ چیرۆکی بەهەشت و هۆری
خێو و جنە ، ڕەنگی نیە هەر دەنگی هەیە

***

وا جێژنی بەراتە و شەوی ڕۆزی دانە
سەرکاری خودا گەرمی گەز و پێوانە
مەیگێڕ بەشی من وەرگرە خۆم سەرخۆشم
تا ڕۆژی مەرگ جێگەمە ئەم مەیخانە

***

پیرم و ئەوەتەی لەبیرمە ، ژینم تاڵە
هەر خۆزگە بە پارە و ، گلەیی لەم ساڵە
لەمنت کەوێ مردن دەیەوێم ، های مەیگێڕ
دواکۆچە دەفریام خە دوامین پیاڵە !

گەڕانەوە

هەر کوردم

به دەربەدەری یان لە ماڵی خۆم
لە خاکی عەرەب ، لە ئێران و ڕۆم
کۆک و پۆشتە بم، ڕووت و ڕەجاڵ بم
کۆشکم دە قات بێ، وێرانە ماڵ بم
ئازا و ڕزگار بم، شادان و خەندان
یان زنجیر لە مل لە سووچی زیندان
ساغ بم جحێڵ بم، بگرم گوێ سوانان
یان زار و نزار لە نەخۆشخانان
دانیشم لە سەر تەختی خونکاری
یان لە کۆڵانان بکەم هەژاری
کوردم و لە ڕێی کورد و کوردستان
سەر لە پێناوم و گیان لەسەر دەستان
بە کوردی دەژیم، بە کوردی دەمرم
بە کوردی دەیدەم وەرامی قەبرم
بە کوردی دیسان زیندوو دەبمەوە
لەو دنیاش بۆ کورد تێ هەڵدەچمەوە

***

گەڕانەوە

نامرادێک

لاوەکان، گەورە کچان، نازداران
دلبەران، دڵتەڕەکان، دڵداران
دە مەڕۆن تاوێ بمێنن لێرە
فاتحاییێکی بخوێنن خێرە
لە نێو ئەم گۆڕە هەژار نێژراوە
زۆر لە ڕێی ئێوە جەفای کێشاوە
ژینی خۆی کرد بە فیدای خۆشیی کورد
لە ڕێی ئازادی بە ناکامی مرد
تۆ خودا کاتێ کە ئازادیو سەند
ڕەگەزی خوێنمژەکانو هەڵقەند
کیژ و کوڕ هەرچی بە لاما لادا
پێم بڵێ و پایێ بە قەبرم دادا
ئەی هەژار بەسیەتی مردن هەستە
موژدە بێ مەوتەنەکەت سەربەستە

***

گەڕانەوە

سوێندێکی گەورە 1954

له خەو ڕاپەڕن چی کرێکاره
مەچنه کار ئەمڕۆ یەکی ئەیاره
خەبەر بنێرن بۆ نزیک و دوور
کۆ وەبن، هەڵکەن ئاڵایەکی سوور
ئاسنگەرێ بێ کوتکی لەسەر شان
ڕەنجبەرێ خۆی و داسێکی دەم پان
له دەوری ئاڵا سروودی جێژن
به ئاهەنگی بەرز تێکڕا ببێژن :

***

ئەی سەرمایەدار پیسی پاره زۆر
سپی لەش، دڵڕەش، زگزلی خوێنخۆر
تەمبەڵ ، تەوەزەل، ترسنۆک ، خوێڕی
بانبانکی نوستووی سەر کۆمای زێڕی
تاکەی تا کەنگێ دەکوژی ، دەبڕی !
ئێمه بەو پارەت دەفرۆشی ، دەکڕی !
چۆن من شەو و ڕۆژ ئارەق بڕێژم
قەت تامی چەوری و شیرنی نەچێژم !
چۆن گەنم چێن بم ، شک نەبەم نانێ
چ دینێک ئەمه به ڕاست دەزانێ !
دەسکاری من بێ کۆشک و سەرسەرات
کەچی جێ خەوێ له من ببێ قات !
حەریری بەرتان من چنیم ڕستم
ئێوەم پۆشته کرد هەر خۆمم چنیم !
تاکەی دارتاش بم بێ دەرک و کورسی
جۆلا و جوتێر بم بێ دەرپێ وبرسی ؟
تاکەی فرمێسکی ژن و منداڵم

ئارەقی ڕژتووی ڕەنجی چەند ساڵم
دەدەی بە ئارەق خۆت سەرخۆش دەکەی !
من نەخۆش دەکەی خۆت بێهۆش دەکەی !
ئەی زاڵم دنیا بە پێچ و دەورە
بلەرزە و ببیە ئەم سوێندە گەروە :

***

سوێندم بە یەکەم جەژنەکەی ئەیار
سوێندم بە هێزی چینی کرێکار
سوێندم بە چرچ و لۆچی ناوچاوم
دەستی قەڵشاوم، لاقی سوواوم
سوێندم بەو باسکە کوتک دەوەشێنێ
سوێندم بەو پشتەی کۆڵ دەڕفێنێ
بە گاسن، بە داس ، بە شانی بە قوڕ
بە پەستەکی کۆن ، بە چۆغەڵەی شڕ
سوێندم بە ڕەنگی زەردی بێ نانان
سوێندم بە نووستوی شەو لە کۆڵانان

***

بە شۆڕشگێری ئۆکتۆبری مەزن
پاڵەوانانی هەرگیز نابەزن
پارێزگارانی ستالینگراد
گیانفیدایانی سۆڤیاتی ئازاد
سوێندم بە لاوی کۆریا، بە چین
بە زەبر و زەنگی لاوانی ڤێتمین
بەو توونسیانەی لەبەندا ڕزاو
سوێندم بە زەنگی، بە ڕمبی ماوماو
بەو خوێنەی پردی بەغدای کرد ڕەنگین
بە ڕاپەڕینی کانوون و تەشرین

بەو توودەی ناوی کرد لە دنیادا
بەوانەی کوژران لە مەهابادا
سوێندم بە بارزانی چۆڵ کراو سوتاو
بە قودسی و عیززەت ، خێروڵڵا و خۆشناو
سوێند بە ئاشتی ، کۆتری سەلام
بە ژین و خۆشیی گشتی و بەردەوام
هیچ سات و کاتێ دەست هەڵناگرم
یان هەق دەستێنم یان بۆی دەمرم
" ماکارسی" ، " دالاس" ، " دەویت زەناوێر"
بە مانگ وەڕینیان بێ سوودە، بێ خێر
تێم بەردەی هەزار "کای" و " سینگمان ڕی"
ئاواتی دوا ڕۆژ هەر دەهێنمە دی
بۆمبای میکرۆب و هیدرۆژ ، ئاتۆم
دەیخەمە ملت و دەتهاوێمە گۆم
دە هێندی دیکەش وەک زاهیدی و شات
نووری و بەیار و مەلای پیساوات *
هاکا توانەوە بوونە بەفری پار
هەرپایەدارە هێزی کرێکار
لافاوی مێژوو بە گوڕ و تاوە
پیسی و پڕ و پووش دەخاتە لاوە
بەزم دەگرین لەسەر گۆڕی زۆرداران
دنیا دەبێتە جێژنی هەژاران

....
* پیساوا : نیازی مامۆستا هەژار لە پیساوا، ولاتی پاکستانە.

***

گەڕانەوە

ئامۆژگاریی هەژار بۆ شێرکۆی کوڕی

شێرکۆ کوڕی خۆشەویست و ژیرم
زاخای مژیم و هۆش و بیرم

پنج و ڕەگەزی دڵ و گیانم
خونچەی شەقی باخەکەی ژیانم

هێشتا بە تەمەن مناڵ و کاڵی
وەک دەربەدەرییم دوازدا ساڵی

هەرچەندە کوڕی منی هەژاری
دوا ڕۆژی هەژارە نادیاری

لێم ڕوون نییە پاشی چیت بەسەر دێ
هیوام گەلێ پێتە ببیە مەردێ

مەردێکی بەکار و چاپک و زیت
بیرێ بکەی و بزانی تۆ چیت

دەردی گەلەکەت بزانی چۆنە
بۆت دەرکەوێ چەند برینی کۆنە

خانی لە هەزار و سەت ژیاوە
ئەو کاتە لە ئێمە چۆن دوواوە

حەفتا و حەوت لە سێسەتیش چوون
پێشتر لەوە کوردی ئێمە مردوون

ئەودەم کە هەیان بوو میری بۆ خۆ
ئەمڕۆ کە پساوە ڕایەڵ و پۆ

بووین ئەودەمە پشکی تورک و تاران
زۆر ئێستە خراپترین لە جاران

نەوتت کە ژیانی ئەوروپایە
بۆ تۆ نییە تێری شەو چرایە

بێگانە لە نیشتمانی ئێمە
تێر و قەڵەون بە نانی ئێمە

خۆمان هەموو کوێر و کوتر و برسی
ژین کورت و ئەویش دەگەڵ مەترسی

نابێ بە زمانی خۆ بخوێنین
ناشێ کە هەناسەیەک هەڵێنین

کوژران بە هەزار هەزار لە لاوان
ئازادی خوازی ببووە تاوان

ئێستەش لەسەر ئەم ژیانە تاڵەش
پاش ڕژتنی هێندە خوێنە ئاڵەش

کورد هەر لە خەوی نەزانی دایە
هەر پێکەوەیان گڕ و هەرایە

بێگانە پەرستە خۆ نەویستە
بۆ هاوڕەگەزی کەڕ و نە بیستە

بۆ یەکتری دوژمن و نەیارن
بۆ نۆکەری تا بڵێی لەبارن

ئەو چاخە کە خانی پێی ژیاوە
فەرموویە هەرا لەسەر دراوە

وێستێکە هەزار ئەوەند چرووکین
بۆ پوڵێ لە تای تەرازوو سووکین

خۆ هەرچی دەخوێنێ پیت و نیوێک
ئەو دەچتە کەل و گەلیش لە شیوێک

لای شەرمە کە هەر بە کوردی بدوێ
بۆ چارەڕەشی مە بۆگەنە خوێ

خۆی ناودەنێ مل بە زەنگی پێشڕەو
دەت داتە دەسی دژت وەکوو کەو

زۆرزانە لە کار و باری هەرکەس
ئاگای لە ژیانی خۆی نییە و بەس

ڕەنگن هەموو کەسک و سوور و شینن
کوردایەتی زۆر بە کەم دەبینن

کێ هۆنەری کوردە یان هونەروەر
کەم باییترە لە توور و گێزەر

وا بیر مەکەوە ئەمەم درۆیە
بۆ ڕاستی نموونە بابی تۆیە

کاتم ئەوە گەییە سی و نۆ ساڵ
هەر ساڵە لە پار پتر ژیان تاڵ

دڵخۆشی لە ڕووپەری ژیانم
هەر هێندەیە ناوەکەی دەزانم

ئاوارە لە نیشتمانی خۆمم
ئاواتەخواز بە ژینی دۆمم

واڵادەس و دڵ پڕ و پرژارم
سەرباری هەژاری، دەردەدارم

هەر مانگە لە دێیەک و لە جێیەک
هەر ڕۆژە میوانی خانەخوێیەک

دەرکێ نییە دادی بۆ بنێرم
هەردێ نییە خۆمی لێ وەشێرم

کوردایەتییە گوناە و سووچم
وەک مۆمێ دەساچم و دەسووچم

هەرچەندە کە نیمە هیچ دەرووی ڕوون
هەر دژ دەگەڕێ گەڕانی گەردوون

دەستم لە هومێدێ بەر نەداوە
چاوم لە پسانی بەند و داوە

پێم وایە دووا بە ڕۆژی ڕەش دێ
زۆر ناچێ کە باو و ڕۆژی مەش دێ

جا با پتریش بە دەرد و کوڵ بم
با ڕووت و کڵۆڵ و داخ لە دڵ بم

سەد هێندە پەژارە لێم وەکۆ بێ
کورد هەر دەبێ ڕۆژێ سەربەخۆ بێ

با من بە هەژاری بچمە ژێر گڵ
کورد ڕۆژێ دەبن بە گوڵ لەسەر چڵ

هەر هێندە تکام لە تۆیە ڕۆڵەم
مەڕوانە کە ئەم شڕ و شڕۆڵەم

زۆرتر لە منیش کز و هەژار بی
بێ یار و نزار و لێو بەبار بی

دەربەس مەبە ، بۆ گەلت بکۆشە
ژەهراوی لەسەر بنۆشە ، خۆشە

باوکی تۆ چلۆن بوو شوێنی بگرە
حیزانە مەژی ، بە مەردی بمرە

***

گەڕانەوە

من و بولبول

بولبول ئەی یارەکەی دێرین
خونچیلانەی دندووک زێڕین
هاوفەردی زووم بۆ هەژاری
هاوڕێی پێشووم لە دڵداری
وەبیرت دێ پایزی پار !
ڕەشپۆشیی دەشت و زەردیی دار
گژە و گڤەت لە با دیبوو !
هەوای پێش تەرمی شادی بوو
دەیدا خشپەی گەڵاڕێزان
خەبەری مەرگی ئازیزان
بەژن و باڵای نێرگزی مەست
لە گێرەی گزرەدا پێ پەست
سوێسنە و مێلاقەی زەرد و سوور
بوونە دەستەچیلەی تەندوور
کلوە بەفری درشت و ورد
چۆن سەر زەوی کفن دەکرد !
کووندە بوومە ، قەلی ڕووڕەش
کەلەپووریان دەکردن بەش
من و تۆ برسی و بێ پەسیو
لە کونجێ خزیو، بێ بژیو
دەگریاین بە بانگ و هاوار
بۆ خونچە، بۆ گول ، بۆ بەهار

دەمگوت هەتا سەر وانابێ !
چاوت لە بەزەیی خوا بێ
بڕوانە لە بای شەماڵی
سەرمایەی سەرمای ڕاماڵی
سەرمایەداری سەرمایە
بێ سەرمایە و بێ سەر مایە
ڕێژنەی بارانی ئازاری
ئازار بوو لە زستان باری
دوو پۆلوو کەوتن لە حووتا
ڕیشی سپی چلان سووتا
گەرمیی هەرد و گرمەی هەواران
شۆڕشێ بوو گۆڕیان دەوران
تەرزەی گرد و خوناوکەی ورد
چاوی کڕێوەی سپی کرد
تەزووی پیرێژن کوژاوە
ئاویان لە جێ ماڵی ناوە
ڕۆژ کەوتە کۆشکی کاوڕی
گیسکی مسیان بۆ سەربڕی
بە دەنگی زولاڵی بۆقان
سەوچاوەی دڵناسک تۆقان
قوڕاوە سووری بەهاران
دەرمانە بۆ دەردەداران
ڕای ماڵی پووش و چیلکە و چاڵ
جێژنە و دەبێ خاوێن بێ ماڵ

***

گەڕانەوە

زەماوەند

نەورۆزەی زەردی زێڕینە
زەردی لە لێوان ببینە
بەناز پێ لە زەوی دەنێ
بەرەو نەورۆز پێدەکەنێ
گەزیزە موژدەی هێناوە
پێش پەیکی گیابەند و خاوە
هەر بمێنێ شای بەهارێ
دوو بووکان دێنێ بە جارێ
ئەرخەوان بووکی نەورۆزە
دەشت لە نیسانێ پیرۆزە
گۆوەندە و خۆشیی دڵانە
بەزمە و ئاهەنگی گوڵانە
شایلۆغان لە ماڵی شا بێ
دەبێ چی بێ و چی تێیا بێ !
سەیرێ بکە لە گوڵزاران
تیپ، تیپی ناسک و نازداران
کەسک و سوور و زەرد و عابی
قاوەیی و شین و عەننابی
نەباتی و کاڵ و ئاڵ و گەش
سپی و مۆر و بنەوش و ڕەش
ڕۆنیاسی و خاکی و پەمبەیی
بۆر و سپات و سوورمەیی
ڕازاوەی ڕەنگی خوا کردن
لەو سەر زەماوەندە گردن
سۆسەنبەر و مالۆچە و گوڵ
میخەک و لاولاو و سونبوڵ

تێکەڵ بوون وەک کەزێی یاران
لێک هاڵان وێنەی دڵداران
کۆڕی بەیبوون و هەڵاڵە
لە کن نێرگزی چاو کاڵە
سوێسنە و بێژان و بەڕۆنە
نەشە و گەشەی هەردوو بۆنە
کەلەم کاشوور و گۆزروان
کوا جوان بکۆخێ لەبەر وان !
لالەهەباسی شۆخ و شەنگ
تافتەی لەبەر دا بە حەو ڕەنگ
سەیدی پاتۆڵ زەرد ، گێلاخە
چاو دادەگرێ لە قازیاخە
دۆریە و مەندێی ی باڵا بەرز
شاتەڕە و جاترەی سەد تەرز
سەیدووکەی سەر گوڵینگەدار
ئەسپەندەر نوشتەی چاو و زار
نەعنا و ڕیحانە بۆن خۆشن
حەتران لەو ناوە دەفرۆشن
کڵاو بن چادری هەڵداوە
ڕێواس بەناز هەڵوێستاوە
وەنەوشە و بەژنی ببینە
چەند خشپیلە و نازەنینە !
گوێی لە سێوەڕە گرتووە
ملی لەسەر خوار کردووە
چاو لەو پەپوولە نازدارە
چەند دوو دڵ و هەرزەکارە !
بە شەو لەگەڵ شەمێی ژوانە
بە ڕۆژ لە دەوری گوڵانە

***

گوێ بگرە لە هەوری نیسان
کەوتۆتە گرم و هۆڕ دیسان
دڵ خۆشە بە خرۆش و جۆشە
زاوای دەشتی سەوزە پۆشە
گوڵاو پرژێن دەکا لە سەر
دەینەخشێنێ سینە و کەمەر
تارای بۆ نارد لە مێلاقە
بۆی چنیوە کەوای تاقە
لە گوڵە بابوونە و کەنێرە
هێرۆ و شەشپەڕ و شلێرە
شێستپەڕ گوارەی پڕ پەرەنگە
ئەڵماس تنۆکی ئاونگە
ملوانە لە چڵی بیزایە
پڕ چنوور و بەڕەزایە
نیشانی یار ڕۆژی مارە*
لێزگەی هەمیشە بەهارە
یاقووتی خاشخاشی تێدا
جا خوا ئەو بەختەی بە کێ دا !

....
* مارە = ڕۆژی مارەکردن ، ڕۆژی نیشانەکردنی بووک.

***

گەڕانەوە

سەیرانکەر

بۆ سەیری بووک لە هەر لاوە
گیا و گژ سەری دەرێناوە
کەنگر، کوڕادە، کاردوو، پنگ
پرپرە، تیسوێ ، هەڵز و شنگ
تاڵوو، تۆڵەکە، کووزەڵە
لووشە و چەقچەقە و ڕیزەڵە
پۆڵکە و ترشۆکە و ئاڵەکۆک
گوێ بەرخە و مێۆرد و کێفۆک
قورینگانە و زەرتکی ڕەنگ
تاڵیشکە و خوشلیک و غەربەنگ
مێکووک، ڕەکێشە، ئەسپەناغ
ئاڵقەتیز و گێلم بەرباغ
تەنانەت کارگی کەمایە
هاتە دەر بۆ تەماشایە
چی ڕووگرژ و بێن ناخۆشە
خراونە کەنار و گۆشە
کەکرەی تاڵ بێ هەواڵ ماوە
سیر لە دەرکی مار ڕواوە

***

گەڕانەوە

سەمای دارانە

کۆلکە زێرینەی پاش باران
تاقە بۆ پێشوازیی یاران
هاژەی هەڵدێر خوڕەری ئاوان
لاوک بێژی بووک و زاوان
سەوڵ و سنۆبەر، بیی و چنار
بە مەی بەرامەی بای بەهار
سەرخۆشن خۆ ڕادەژێنن
باوەش لە یەکتر وەردێنن
داری سێو و هەڵووژە و بێ
قەیسی و خۆخ ، بادام و هەرمێ
لە ژێر سێبەری کوڵووکان
جوانتر لە سەد تازە بووکان
کفر و گەز و گوێز و چاڵووک
گوێز و بووز ، بەن و بەلاڵووک
سپیندار و گێلاس و توو
مازوو، دەموکانە و بەڕوو
دەس گیرانە لە هەر لاوە
سەما دەکەن بە دەم باوە

***

گەڕانەوە

بەزمی باڵدارانە

سوڕە و سێروو دەڵێن بەستە
دارکوتکە دمبەگ بە دەستە
دوڕنا زوڕنای خۆی هێناوە
پەپوو دەهۆڵی جۆش داوە
زەردە زێڕە دەخولێتەوە
ئەوەی دەیڵێ نایلێتەوە
پاساری لاوی گوێ سوانان
هاتە ناو ڕیزەی خۆشخوانان
کوڕکوڕ توڕاندیە شمشاڵی
شێلاقە خۆی لێ هەڵماڵی
بەگا و قوڵتە و گۆریەچنە
هەوێردە و چووڕەپۆپنە
قومری و پۆڕ کەوتنە دیلانێ
سوێسکە ڕەوتێک باش دەزانێ
کەندەسمە بەناز خۆی نواند
تۆبەی تاق تاقکەرەی شکاند
ڕەش بەش لە دەستی کەڵکایە
قاژوو ماسیگرەی لایە
دۆی سوورەقانگ ، زڕەکەوە
بۆرچین سەرسەوزی گرتەوە
کۆتر و کەو سەرچۆپی کێشن
شۆخ هەمیشە هەر لە پێشن
شاهۆی سوفیلکەی ناو ئاوان
لەو سەریەوە بۆتە گاوان
کاسەڵەشینکە و سریلە
دەڕوانن لە سووچ و سیلە

مۆزە شینەش بە چووزەلە
گوێلکی خستۆتە هەلوەلە
لەکلەك بەیان و ئێواران
لێدەدا سێ تەپڵی سواران
پەرەسلێرکە پۆل بە پۆل
ڕمبازیانە لە دێ و لە چۆل
باڕە و کارەی ماک و زایە
سەمای هێنایە سەمایە
قاز و قورینگی عاسمانێ
ڕیز بە ڕیز دێنە سەیرانێ
سەرسامن بۆی ڕادەمێنن
باڵ و سەر ڕادەوەشێنن
باشووی بەگ، سەقر و بازی خان
چەکمەرەق ، شمقاڕ و تەرلان
هەڵۆ و شەهێن پەرینە کێو
زۆردار ڕێی نییە بێتە نێو
دەرکتران سیسارک و خەرتل
خوێنتاڵن کەچەڵ و زگزل
خۆشی خۆشی مێشەنگوینە
جەنگەی شیرە هەڵمژینە
هەر لە خۆی دێ دەسڕەنگینی
سەیری شانە و شانشینی
لە چێژەی گوڵ و گوڵووکان
ئاخنی شەش گۆشەی دووکان
پوختەی پەلکی شین و سوورە
شیرن و سپیی ناو پلوورە
***

گەڕانەوە

بە مراد گەیشتنی بولبول

جا ئەی دەنگخۆشەکەی چەلەنگ
بوێژەکەی بەناو و دەنگ
لەناو باڵدار و گولاڵە
تەنیا جێگەی تۆ بەتاڵە
گوڵ ئامێزی گرتۆتەوە
خونچە خۆی ڕازاندۆتەوە
جێت لەسەر چڵ چاکراوە
بەڕەی گەڵا داخراوە
داران ئامادەی گوڵباران
لێت پیرۆز دیداری یاران
وا تۆ گەییتە کامی دڵت
شاد بە بەدیداری گوڵت
بچریکێنە تا دەتوانی
بخوێنە بە کامەرانی
سروودی جێژنی ئازادی
ڕزگاری لە نامرادی

***

گەڕانەوە

جویێ بوونەوە

ماڵیاوا کۆنە هاودەمم
با دوور بی لە ئاهی سەردم
تۆ خۆش ، من هەر ژیان تاڵم
ناتوانی ببیە هاواڵم
واباشە بەجێم بهێڵی
هەر خۆم وێڵ بم لە شوێن خێڵی
دەردی من یەکجار گرانە
هەڵوەداییم بۆ دەرمانە
مەمکولێنەوە ، مەمدوێنە
سووتاوم پێم مەدرکێنە
گوڵی من لە یارت جوانتر
یارم لە گوڵ خانومانتر

***

گەڕانەوە

چەند جوانە !

مانگ و ڕۆژ، گەلاوێژی گەش
گڕی ئاگری بە شەوی ڕەش
بۆنی خۆش، گوڵی ڕەنگاوڕەنگ
باریکیی شیعر و خۆشیی دەنگ
زەنگی سەرشەوێن، فیکەی شوان
خشپەی وردە ماچ لە جێ ژوان
تیشکی مانگ لە ئاوی کانی
سروەی شنەبای بەیانی
لە دوور قاسپەی خاسە کەوێ
نازی بووکی هەوەڵ شەوێ
سپیاییی سینە، شینی خاڵ
سووراییی کوڵم و لێوی ئاڵ
زەردیی گەردن و ڕەشیی موو
تەنگیی دەم و گوشادیی ڕوو
سافیی هەنیە ڕاستیی کەپۆ
چاڵی چەن ، کەوانەی ئەبرۆ
مەستیی چاو، قولاپەی برژانگ
سایەی پەرچەم لەسەر لاجانگ
خڕیی مەم ، بڵندیی باڵا
گاڵەی تاقانە لە ماڵا
زەردەی زەردپەڕ لە سەر ئاو
پرووشەی باران لەبەر تاو
خوڕە و چاوئەندازی هەڵدێر
بازی ئاسک ، ئاوازی بلوێر
کەروێشکەی گەنمی بەهاران
بەفری هاوێن لە پەساران

دیمەنی کێو و نەخشی دەشت
هەر لێرەوە هەتا بەهەشت
هەرچی خۆشن هەرچی جوانن
کۆیلەی جوانیی کوردستانن

***

گەڕانەوە

جێی ئازایان

کوردستان جێی گوردی کوردان
بێشەی شێردڕ و نەبەردان
لانکی زەردەشت و مەهاباد
پایتەختی شاهانی ماد
جێگای تاجی کەیخوسرەوی
کە بووی باجی هەموو زەوی
مەیدانی گودەرز و ڕۆستەم
کۆشکی دڵداری زین و مەم
ڕێبازی بارامی چۆبین
جێ ڕازی فەرهاد و شیرین
هەزار فەریدوون و کاوە
سەری هەڵداوە لەو ناوە
لە ڕۆژهەڵاتی کۆن و نوێ
لە مێژوو بنۆڕە و بدوێ
لە لایەن کوردی ئازاوە
کێ ساغ ماوە و داغ نەکراوە !

***

گەڕانەوە

هێندێك لە پاڵەوانەكانی

قازی، مستەفا بارزانی
شێخ قادر و غەوسی سانی
ئیحسان، شێخ سەعیدی وەلی
شێخ مەحمودی داری كەلی
سمكۆ، خانی ئەردەڵانی
شۆڕەسوارانی بابانی
پاشای سۆران، میری بۆتان
خاوەن زۆران، كەڵی كۆتان
بازو میر عەلی جان پۆڵاد
غانم و دەیسم و قوباد
بوموسلیمی خوراسانی
زەندی و ئەیوبی و ساسانی
ئەردەشێری شوانكارە
چەند شێرێكن لەو نزارە

هێندێك لە بوێژەكانی
مەولەوی و بێكەس و خانی
نالی و مەحوی و بەردەشانی
كوردی و گۆران و جزیری
حاجی و حەمدی یو حەریری
پیرەمێردی گردی یارە
چەند خونچێكن لەو گوڵزارە
وەك تۆ فرزەندی ئەو خاكەن
بولبولی ئەو ئاو و خاكەن
***

گەڕانەوە

گوڵی سەرچڵ

ئەو کوردستانەیە یارم
بۆ وییە وێڵ و هەژارم
دلبەرم ئەو دەشت و کێوەن
ئەو پڕ نەوت و زێڕ و زێوەن
کە عەمباری ڕۆژ هەڵاتە
سەرچاوەی دەجلە و فوراتە
بۆ کێوانی سەربەرزی وی
عاسمان سەردەکا نەوی
فریشتە و هۆریی بەهەشتی
دێنە سەیرانی پێ دەشتی
داری کەونارای دنیایە
کوێی دڵگر و خۆش نومایە
گشت تێکوڵ و لق و پۆپە
کوردستان گوڵی سەرتۆپە

ئاخ لە بەختی ڕەش !
ئاخ چبکەم گەردوون تەرەسە
کوردستان ئەمڕۆ بێکەسە
یەخسیری دەستی تورکانە
داگیرکراوی ئێرانە
یان پاپەتیی مارمێلکەخۆر
تێی ڕۆهاتوون دەیبەن بە زۆر
گۆڵ و دەڵ و ڕێوی و چەقەڵ
دەگەوزن لە جێی فیل و کەڵ
فسۆس و کەروێشک و دەڵەک
لانیان کرد لە بورجی بەڵەک

شەمشەمە و مشکە تۆپیون
لە قەڵای سەردار خزیون
لە جێی خانزادی شەقلاوە
وشتری گەڕ ئیخ دراوە
دەک فەلەک تەختت وەرگەڕێ
ئاگر لە بەختت هەڵگەڕێ
تورکی حیز، تریاکیی ئێران
خونکارن لە سەر دلێران
پڵنگی ڕازی کوردستان
نەتەوەی ڕۆستەمی دەستان
پاشماوەی خانی لەپ زێڕین
دیلی چەنگی دێڵی خوێڕین
کێ دی تەنانەت بە خەون
ئازا وەبن حیزان کەون !

***

گەڕانەوە

فریودرام

کوردی مەردم بە زەند و بەند
هاسان نەدەکەوتمە کەمەند
دووبەرەکی هێزی بردم
شێخ چەك و نینۆکی کردم
مەلای پیس، دەستی گرێ دام
بۆ ناو زەلکاوی فڕێ دام
ئەنجا هێزی ئیستیعماری
پای پێدادام بە یەکجاری
نوقمی قوڕی دیلی کردم
دزی گەلان ڕۆژیی بردم
لەناو بەرگی شارستانی
بە ناو ئینسانی، نەمزانی
تا ڕووبەندی دیموقراتی
لاچوو ڕووم دی بوو بە قاتی *
کوللۆ کەوتە دەغڵ و دانم
هەر بەخۆم بردی تاڵانم
چەند زۆڵە کوردێکی زل کرد
گرێی ناموسیان بۆ شل کرد
بە چەند قۆشێک سازی کردن
هەرچەندی ویستی لێی بردن
گەنم و جۆ و توتن و دراوم
زێڕ و نەوتی بە لێشاوم
نەوتی کرماشان و کەرکووک
" ستی " لەندەنی کردە بووک
هی " رمان " و بەختیاری
بۆ " وال ستریت" چوو بەدیاری

دەلەسە و دەویت زەناوێر
گوێلکن بە پەمۆی ئێمە فێر
چەرچیی مل چرچی مام چەرچیل
بە نان و ڕۆنم بوونە فیل

* وشەی دیموقراتی حروفی (ڕوم دی)ی لێ لاچێ، وشەی (قاتی) دەمێنێتەوە.

***

زمانم لێ داگیر کرا
مێشک و دڵم خورا ، برا
خوێنیان مژیم، گۆشتیان خواردم
ئێسکیان بە سەیان ئەسپاردم
لای تورکە نیوەی کەلاکم
عەجەم بەربوونە لوولاکم
عارەبیش بەشی خۆی دەوێ
قەپێک لێرە قەپێک لەوێ
هەر لە یەک سەعات و یەک دەم
عەرەبم و تورکیشم و عەجەم
پێم دەڵێن تورکی کێوانی
یان لە قەحتان و شەیتانی
یەك دەڵێ مێژوومان یەکە
ئەگەر بشت خۆم دەنگ مەکە

***

گەڕانەوە

خەیاڵ دەکەن !

بەڵام بە هەزار هێندە دەرد
نامرم، سەریان داوە لە بەرد
من بە بانیپاڵ نەمردم
چەنگیزخان قڕی نەکردم
سەلیبی چوون، مرد گەزنەفۆن
کورد بە زیادەوە هەروەک خۆن
شا عەباس لەبنەی نەهێنام
تۆزی بە با بوو من هەر مام
بە شێر نەخورام ، دێڵە ڕێوە
دەم خوا ؟ های بە کلکی خێوی!
گەل خواردن گەلێ گرانە
نایبا ڕیخۆڵەی ئەمانە
سەد ساڵ جووڕابم، خورابم
قورسم هەرگیز هەزم نابم
پاروێکم چیڕ و دڕکاوی
کێ بمخوا دەبڕم هەناوی
لە چاویان ڕا سەر دەردێنم
هەتاسەر هەروا نامێنم
بەرخ هەر بن سەوە نابێ
ڕۆژێک دێ شاخی پەیدا بێ
زەوی دەگۆڕێ و دەگەڕێ
هەردەم دێنێتە ڕووپەڕێ
لەو چەرخ و خول و گەڕانە
سوڕێکیش بەشی کوردانە
بەرەو منیش دەخولێتەوە
نۆرەی گورزی مەش دێتەوە
نەخوازە لەم چەرخی بیستە

گاڵەی دنیای کمۆنیستە
ڕێ و شوێنی لینین هەیە
سۆڤێتستان و چین هەیە
ئاڵای بەرزی کرێکاری
هێناویە موژدەی ڕزگاری
بە ملیار خەڵکی ڕۆژهەڵات
ئازا لە ئیستعمار هەڵات
چین داری بۆ ئەمریکا کرد
کەللەی سەری پڕ لە کا کرد
چەند چەرخە ئینگلیزی گلاو
هێندی تاڵان کرد و چڵپاو
ڕفاندی ، کڕاندی ، ساندی
دیتت چۆن کۆمەڵی گاندی
بە ڕۆژو، بە تەشی ڕستن
تەنەکەی دە کلکی خستن !
سۆکارنۆ هۆڵەندی چڕاند
هیندوچین فەرانسەی دڕاند
لەو کونەوە بێ ئەو بایە
چۆن هەڵێکی منیش نایە ؟!

***

گەڕانەوە

شۆڕش دەکەم

هاکا دیت منیش ڕاپەڕیم
خوڕیم، گوڕیم ، چڕیم ، دڕیم
سەپان و پاڵەی دڵ پۆڵا
لە شار و لادێ، لە چۆڵا
کوتک لە سار شان ، داس بە دەس
دەبێتە شۆڕشی هەر کەس
خۆ وەشێرن خوێڕی و قزە
بمرێ هەرچی حیز و دزە
چەک لە چنگ زۆردار دەردێنم
نق بکا سەری دەشکێنم
ڕیشی ڕیخنی شێخ دەبڕم
مەلای لابەلا زگ دەدڕم
زۆلە کوردی بێ ئابڕوو
دەنێرمە سەر هۆرەی بەڕوو
ڕووی گوندی خۆران ڕەش دەکەم
ئاو و زەوییان دابەش دەکەم
لە کیژ و لاوی جووتێران
پاڵەوانی نەوەی شێران
هێزی کوردستان پێك دێنم
تۆڵە لە دوژمن دەستێنم
بگا و مەکوش، گێلدم، ئوێلدم
یا یوممە ، تێناگەم کوردم
کێ خواردوومی دەرشێتەوە
کێ لێی دام لێی دەدرێتەوە
لە گورگان کڕیاری پۆستم
بۆ بێ زۆریان یار و دۆستم

ئەویش بێ بەش بوون وەکوو من
ئەویش خوێنی مژتوون دوژمن
دوژمنی گەروە ئیستیعمار
ڕۆژهەڵات کوژەی شینە مار
مەردم خۆرەی چەرموو چەرم
بێ بەش لە شوورەیی و شەرم
لە گەڵ تورک و عارەبی چاک
گەلی ئێرانی باش و پاک
دەست لە قەدی یەک وەردێنێن
ڕیشەی ئیستیعمار دەردێنین
حەزیای خوێنمژی هەژاران
بە گەل دەکەین بەردەباران
سەر و گوێی بە داس بە چەکوچ
دەبڕن دەجنن چ کوڕ چ کچ
ڕێ نادەین خەونیش ببینێ
کە زل بوو لە سەر زەمینێ
لێی حەرام دەکەین ئەو خەوە
مەرگی سەگی هار چل شەوە
پشت بە کام هێزی دەسپێرێ
کوێ ماوە خۆی لێ وەشێرێ !
کوودەڵەی دەلەسە و چەرچیل
ئێمە دەیان گرین بە دیل
وەك گیسکی مس لە بەهارا
بن کلکیان دەکەین بە دارا
نیشتمانمان دەکەین بژار
خوێنمژ دەبڕێن لەسەر هەژار

***

گەڕانەوە

جا نۆرەی بەزمە

ئاڵای سێ ڕەنگی ڕەنگینم
لە پۆپەی بەرزان دەبینم
دەلەرێ و دەشەکێتەوە
دەردم سارێژ دەبێتەوە
برین لە گیانم نامێنێ
دەم و دەست گۆشتەزوون دێنێ
ئەوەدەم بە کوێریی نەیاران
گشت خاکەلێوەی بەهاران
بۆ جێژنی ڕەزگاری و سەر ساڵ
کیژۆڵەی کورد و کوڕ و کاڵ
باڵابەرزان و چاومەستان
دێن لە هەموو لای کوردستان

***

گەڕانەوە

لە کوێ و لە کوێ ؟ *

لە عەزیز ، بتلیس و ماردین
زارا و مەکس و کلس و عیفرین
دەرسیم ، ئەرزەڕۆم ، ئەزەنجان
بایەزید و سعرد و وان
مەلاتییە و دارندە و بۆستان
دیاربەکر و جزیرا و پالۆ
مووش و چولەمێرگ و ماکۆ
کنج و کەیفی و ساریقامیش
سوێرەک و عەنتاب و مەرعیش
عاموودە و دەرباسی و ژەنگار
تا قامیشلی و عەرەب پینار
ئەسکەندەروون ، ئۆرفە، خەرپووت
عەقرە، مووسڵ، عمارە ، کووت
میدیاد، ئامێد، دهۆک، زاخۆ
کفری، کەرکووک، هەولێر و کۆ
ڕەواندز، هەڵەبجە، پێنجوین
مەندەلی و تووز و خانەقین
کرند و قەسر و خوسرەوی
شووشتەر و بەندەر پەهلەوی
بەندەر و دەیلەم و بەهبەهان
خورەماباد و ئیسفەهان
مەلایەر ، مەسجیدسولەیمان
سوڵتان ئاباد و توێسەرکان
شەهری کورد ، سنە، هەمەدان
کرماشان، سەقز هەورامان
سەردەشت و بانە تا شنۆ
تا ورمێ و دیلەمان و خۆ

نەغەدە و شاپوور و سەلماس
لە هەردوو بەر ئاوی ئاراس
میاندواو، شاهین دژ ، بۆکانی
مەهاباد و سولەیمانی

....
* هەر شارێکی لە لەم بەندە دا هاتووە، هەژار بە کوردستانی داناوە.

***

گەڕانەوە

چییان لەبەر دایە !

بە بەرگی ئاڵ و واڵاوە
هەر چۆنێ لە ناویان باوە
شاڵ و شاپک، کەوا و پاتۆڵ
جل تەنگ و نێفەک فشوفۆڵ
کوومی سوور، شەدە و جامانی
تەپلەی لەبان خۆڵامانی
کەوای شۆڕ، فەرەجی و پەستەک
مرادخانی و عەبا و کورتەک
کنجی دێوجامەی بۆتانی
ئەنگوچکی شۆڕی سۆرانی
دەرپێی سپی و چۆغەی گرژاڵ
کەوش و کەڵاش دەبنە هەواڵ
کوڕگەل هەموو شۆخ و لاوە
بۆ کچانیان چاوەچاوە

***

گەڕانەوە

جل و خشڵی کیژان

هەزار ڕندێ و شەمێ و زارا
سەرتاپا خامەک و خارا
سایە و کراسی کەمبەرچین
لە هەزار ڕەوشی و نازەنین
پەلک و قەتارە و گێلگێلە
کەمبەرە زێو، پشتێند شێلە
لاسەرە و بازن و خڕخاڵ
کلۆجەی مەخمەر و سوخمە ئاڵ
تۆق و تەلیسم و لاگیرە
گۆبەرۆک ، ملوانکە لیرە
گوارە و کرمەک و دەرزیلە
میخەکبەند و ئەنگوستیلە
حەمایەڵ ، بازووبەندی قۆڵ
لوولە و قاش، خرینگە و مەنگوڵ
بەرموور، گەردانە، پاوانە
سڵسڵە و پڵپڵە و لەرزانە
خەزێم شۆڕ، دەسماڵ بە ئۆیە
کلاوزێڕ بە دابی کۆیە

***

گەڕانەوە

چەند جۆر هەڵپەڕکێ

لە سەرچنار گوڵعەنبەر
یان لە سەر کانی مام قەنبەر *
دیتت لە سەد لا هەڵ خلا
ڕاست و چەپی و هۆزی و مەلا
ڕۆینە و سێ پێیی و شێخانی
دووپێی چۆمی مەجیدخانی

....
کانی مام قەمبەران = سەیرانگایەک بوو لە مەهاباد، کە ئێستا خانوبەرەی لێ ساز کراوە.

***

گەڕانەوە

بەزم گێڕان

دەنگخۆش دەیگێڕن بە بەندان
حەمەجەیران، عەلی خەندان
تایەر تۆفیق، گەردی و ڕەمۆ
کاوەیس و ڕەشۆڵ و کوڕۆ
ئەحمەد گۆزەڵ، مەجە گڕوێ
هەلامە وحاجیلە و ماملێ
فەوزیە و ئەلماس، مریەم خان
نەسرین شیروان، مەنیج حەیران
سێلاق، سەرشین، کەریمەکوێر
مامی سێوانیش بە بلوێر
سەرمابردوو بە دەفەوە
هەڵدەخولێ بە بەر سەفەوە
مەلا کەریم، قادری ئەولا
هەرکەس لە سووچێ لە هەولا
بە تار و دنبەگ بە گەواڵ
چووزەلە و کەمان و شمشاڵ
لاوی یەزیدی بە تەنبوور
دیلان جۆش دا ساز و سەمتوور
لێدەن شێخۆنادۆ و خەمە
دەهۆڵ و زوڕنا دەم دەمە

***

گەڕانەوە

هەی لەو گۆوەندە

دەبێتە بەزمی ڕەش بەڵەک
شیر و شەکر دەگەن بە یەک
هەڵ تەکانە دەست کوشینە
ڕان بە ڕانە ڕێك خشینە
ڕەشماڵی زولفی تاتایی
دەدرێن لە سمێڵی خورمایی
ئارەقی سپی و ئەسمەران
دەتکێنە سەر گۆی خەنجەران
خوێی سەر کولم و تەنکەلێوان
دەڕژێتە نێو شەکرەسێوان
خۆبادانی کەمەرشلان
چاوبڕکێنەی چاو بە کلان
لەرزەی مەمکی باڵابەرزان
خێر و خۆشی دەکەن هەرزان
بە گەل خەرمەی پانی بەرز
دەلەرزێنن دڵی عەرز
لەسەر شینی سپی بەلەک
شێت دەکەن مەلەک لە فەلەک
کەفەڵی خڕ و مەچەکی پڕ
هەڵخڕێن کەسەر دەکەن قڕ
کێ بە کێیە لەوان دەمان !
کوڕ هەلە دەس بەرنە مەمان
هەرچەند خۆش ڕابوێرن کەمە
چ ڕۆژی لۆمە و لەقەمە
دوای ئەو هەموو ژینە تاڵە
دەرد چێژتنی ئەم چەند ساڵە

چێژی ئازادی دەچێژن
کوڵ و کۆ بە خەم دەڕێژن
دڵ بۆ یەکتر دەکەنەوە
سرتە دەکەن بە کەنەوە
دڵ تەڕن و لاون و نازەنین
سرتە و پێکەنین هەر چ نین
لەو دەم، لەو ڕۆژە، لەو جێیە
ماچ و مووچیش عافووی لێیە
زیقە و تریقەی منداڵان
حیلکە و کۆکەی کۆنە ساڵان
دایك و بابی کیژ و لاوان
یەکتر دەدوێنن بە چاوان

***

گەڕانەوە

دەبینەوە هاواڵ

بولبول منیش ئەودەم سازم
وەك تۆ دەگەم بە دڵخوازم
دەڕەوێ تەمی هەژرایم
بەس دەکەم لە ناڵە و زاریم
بەستەی دڵداری دەبێژم
دوڕ دەڕێژم، گوڵ دەنێژم
دەدەم پەسندی ئازادی
دنیایە داخنم لە شادی
دەگەڵ تۆ دا دەچریکێنم
بەستەی خۆمت پێ دەخوێنم

ئەمەش بەستەکەیە

کوردستان ئەی نیشتمانم
هێزی دڵ ، ئارامی گیانم
جێی سەربڵندی و شانازی
تا دڵ دەخوازێ دڵخوازی
گوڵی پشکوتووی بێ پاییز
سیس نابێ و ناوەرێ هەرگیز
مێشکم ، هەستم ، بیرم ، ژینم
بۆ تۆن ئەی گیانی شیرینم
تا زیندووم هەر تۆی مەبەستم
خۆشم دەوێی دەت پەرەستم
بشمرم لەشی بەگڵ بوو
دەڕوێنێ چەند گوڵ و دڕوو

گوڵم بۆ دەستی دڵدارت
چقڵم بۆ چاوی بەدکارت
گیانیش دەفڕێتە عاسمانت
ئەوسا تێر دەکا سەیرانت

***

گەڕانەوە

شەوێک لە زیندان

شەوە، نیوە شەو، دنیا خامۆشە
وەک ئازیەتباران زەوی ڕەشپۆشە
هەناسەیٚ ساردە با دەناڵێنیٚ
هەور دڵپڕە، ئەسرێن دەڕژێنیٚ
تاک تاک ئەستێرە لە ئاسۆی مەلوول
دەڕواننە شینکە وەک پیاوی فزوول
ڕمبەیٚ پێلاقە و هەڕەشەی زۆردار
شەقەی قامچی و دار تێکەڵ بە هاوار
پڕیشکە و فیشقەی خوێنێکی ئازاد
لە دار و دیوار دەنووسیٚ «هەی داد»!
گزیر دڵڕەقە، مووچە ، خوێنتاڵە
کوتەکی دەستی زالمی زاڵە
لە جوابی ناڵە دەحیلکێتەوە :
کوردی؟ جۆن بەزەم پێت دا دێتەوە !
ئازادیخوازیٚ؟ بەشت مردنە
هەقیٚ کوردستان پاماڵ کردنە
تۆی چقڵی چاوی هێزی ئیستیعمار
دەبیٚ بت نێژم لە ڕێگەی دۆلار
نووسیوتە «مۆسکۆ کۆشکی کرملین،
قەڵای ئازادیخوازانی زەمین،
باڵداری هیوای وەتەنپەرستان،
جارێک با بێتە سەیریٚ کوردستان»!
بە کام دەست ئەمەت نووسی ببیڕم
کام دڵ ئەمەی خواست تا هەڵیدڕم !
زمانم بەستووی نەمهێشت بخوێنی !
بەچی پەڕەندەی هومێد دەدوێنی !

چی بۆ دادەنێی! کوا دان و ئاوت !
فرمێسکی چاوت ! جەرگی سووتاوت !
ئا !.. هیوات وایە تێبگا مەبەستت
لە زڕەی زنجیری پێوەند و دەستت !
ملێۆنەهای کورد دەتەوێ بژین !
ڕزگار بن لە ژێر زۆری و خوێن مژین !
نەتزانی ڕێگەی هیوات گیراوە !
دەرفەت بڕاوە چارەت نەماوە !
دەروەم تەنیوی بە پۆڵا و ئاسن
هەێهاتە بێلم گەلان بتناسن
کوندی پەیمانی بەغدات لە سەرە
دان و ئاودەری ئایزەنهاورە
عەدڵی لاوازی شەل و نوقوستان
ناگاتە چیای ڕژدی کوردستان
****
لە ناو هەنیسک و غەڵدەی خوێنی دەم
جواب دەداتەوە نووزێک بە حاستەم :
« لێم بدە ، بدڕە، بکوژە، ببڕە
نامووس بفرۆشە ، نانی پێ بکڕە
خوێن بمژە، پێستم لە دار هاڵێنە
لە سەر من ئێستا هێزت بنوێنە
جەمی دواڕۆژی تۆش و ئیستیعمار
چل شەوە مەودای ژینی سەگی هار
هێزی هەژاران ، دنیا داگرە
بۆ پووشی گیانی خوێنمژ، ئاگرە
هاکا گوڕاندم لە چیا و نواڵان
گیانی تۆ و ئاغات دەڕوا بە تاڵان
نامێنن نە تۆ نە زناوەرت
بە داری بێستان دادەکرێ سەرت

دەبێ پەیمانتان مردار بێتەوە
لەسەر گۆڕینگۆ سەر بنێتەوە لەسەر گۆڕێنگۆ = لەسەر گۆڕی ئێوە
بە کوێری چاوی داڵاس و بەیار
کورد دەبن ڕزگار ورد دەبن نەیار
لەناو گەلاندا خۆمان دەنوێنین
بە سەربڵندی سەرمان هەڵدێنین
یاری ئازادی دەگرینە باوەش
ڕۆژی ڕوون هەڵدێ لە پاش شەوی ڕەش»

***

گەڕانەوە

تەڵقین بە کوردی

ئەی بەندەی خودا کوڕی کارەکەر *
گوێ بگرە لە ناو گۆڕی تەنگەبەر
لە دنیای بێ فەڕ کۆچت کردووە
لە ئەولای بێگەڕ خانووت گرتووە
تۆش وەک مردووی تر وەک هاو فەردانت
دوو پەری خودا دێنە سەردانت
دووی ددان زەردی سووری چاو شینن
بە گورز و مەتاڵ، بە تەوەرزینن
تۆزێ مڕ و مۆچ ، ڕوو تاڵ و تفتن
بەڵام وەک دەڵێن « بە گفت و لفتن»
هەزار جار بڵێن «کوا مەڕنەمووکە»
بێدەنگ، قڕ و قپ، لێت نەیە جووکە
گەر تێشت هەڵدەن، پێشت دادەن تف
بڵێ من کوردم، زمان مایەعرف
لە دار مەترسێ، گوێ مەدەرە جوێن
ناچاریان بکە بە کوردی بدوێن
ئەمجار بە زمانی شیرینی کوردی
خۆت هەڵە مەکە، هێدی ، بە وردی
بێژە : لالۆ ! خوا و پێغەمبەر هەقە
کوردی هاسان و عارەبی ڕەقە
باسی مردن و هەستانی دوایی
خۆ ماندوو نەکەن ، با بە خۆڕایی
بڵێ : « کورد لە سەر دنیا مردووە
دەمێکە قیامەت لەوان ڕابووە
بێ بەرگ و پێڵاو، بێ نان و بێ دۆن
تورک و عەجەم و عارەب دەیانخۆن
کورد ژێر چەپۆکە و ئەو خاوەن زۆرن

برای موسڵمان، موسوڵمان خۆرن !
با لە خوا پرسێن : گەر دین ئەمەیە
گەپ و گەمەیە و زیانی مەیە
دینێ بەشی کورد بخاتە ژێر لیچ
سەد بار گەورە بێ، نامەوێ وە هیچ»
وەرامی بەهەشت زۆرباش دەزانی
خۆت خەڵکی چیا و دەشتی کوردانی
باس بکەی ئاو و هەوای کوردستان
کوڕ و کچی جوان ، پێ دەشت و کوێستان
شینایی و کانی و باغات و میوە
پێت باوەڕ دەکەن بەهەشتت دیوە
دۆزەخیش وێنەی لە دنیا پڕە
چۆڵی عارەبی گەرم و قاقڕە.

---

* بۆ پیاو (بەندە) دەکار دەکرێ، بەڵام بۆ ژن دەبێ بگوترێ:
کارەکەرێ خودا کچی کارەکەر

***

گەڕانەوە

فرمێسکی هەژارێک

لەسەر چۆمی «ڕاین» لە ڕۆژگارێ جارێ
تکا ئەشکی ئاوارە کوردێ، هەژارێ
بە سەریا خوڕی : کوێندەریی ئەی تکەی سوێر
ئەتۆ و ئێرە چی دەنکە فرمێسکی بێ خێر ؟
وتی : « ئاوی چاوی کوڕی کوردستانم
لە دەجلە و فوراتڕایە ناو و نیشانم
لە زێڕینە ڕوود و تەتاهۆ سەلامێ
لە بەژنت لە چل چەشمە پێمە پەیامێ
لە سەرخۆبە ئەی ڕاینی شۆخ و شیرین
شتێک بووین ئەمەش گەرچی ئێستا ئەسیرین
هەرچەند دیل و بێچارەشە نیشتمانم
ببەخشە لە جێی تۆی بە خۆشتر دەزانم
چ کەڵوە و چ سیروان و ئاوێزەڕۆیە
بە دیمەن هەمووی شۆخ و شەنگتر لە تۆیە
ئەرگە لادەچێ ئەم تەمەی نەگبەتیمان
بە خاوەن دەبێ کێو و چۆم و زەویمان
لە دڕکی نەیاران بژارێکی دەکرێ
هەزارانی وەک تۆ لە شاباشی دەدرێ
بەڵێ ئاوی چاوم لە دڵ هەڵکزاوم
لە ڕێی سەربەخۆبوونی کوردان ڕژاوم »
وتی ڕاین: « ئەی تیشک و هێزی دڵی من
وەرە باوەشم ، بت بەمە بەحری بێ بن
بە هاوار و دادت موحیت بشڵەژێنە
لە چەپگەردی گەردوون بەشی کورد بسێنە»

***

گەڕانەوە